

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM (5.SINIF) SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN ÇOKLU ZEKA KURAMINA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MUTEBER GÜMÜŞ**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. NECDET AYKAÇ**

**HAZİRAN, 2011
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM (5.SINIF) SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN ÇOKLU ZEKA KURAMINA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUTEBER GÜMÜŞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsünde

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13 Temmuz 2011

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 14 Haziran 2011

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Kevser BAYKARA

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Ahmet DUMAN

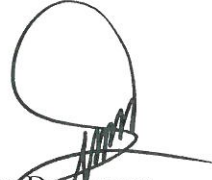
HAZİRAN, 2011

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 01/06/2011 tarih ve 4/1sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4 maddesine göre, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Muteber Gümüş'ün "İlköğretim (5.Sınıf) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme-Öğretme Sürecinin Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirilmesi " adlı tezini incelemiş ve aday 14/06/2011 tarihinde saat 13:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **60**..dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **a.y....** **bilgisi.** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP

Üye

Yrd. Doç. Dr. Kevser BAYKARA

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "İlköğretim (5. Sınıf) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme-Öğretme Sürecinin Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13/07/2011

Muteber GÜMÜŞ

İmza
M. GümüŖ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : GÜMÜŞ

Adı : Muteber

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : İlköğretim (5.Sınıf) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme-
Öğretme Sürecinin Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirilmesi

Y. Dil : Evaluation Of Primary (5th Class) Social Studies Curriculum
Learning - Teaching Process According To The Theory Of Multiple
Intelligences

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri

Bilim Dalı : Eğitim Programları ve Öğretimi

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : AYKAÇ, Necdet

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI : 162

TEZİN KONUSU : Eğitim-Öğretim

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER :

1. Çoklu Zeka Kuramı
2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
3. Öğrenme-öğretme Süreci

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Theory of Multiple Intelligences
2. Social Studies Curriculum
3. Process of Learning-Teaching

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası : *M. Güneş*

Tarih : 13/07/2011

ÖNSÖZ

Bu araştırma, ilköğretim (5.Sınıf) Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme- öğretme sürecinde çoklu zeka kuramının uygulanmasıyla ilgili öğretmen görüşlerini belirlemek ve bu süreçte uygulanması önerilen öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zeka kuramına göre uygunluğunu değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Lisansüstü eğitimimde bilgi birikimlerinden yararlandığım, Muğla Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı'ndaki tüm hocalarıma ve özellikle lisansüstü eğitimimde deneyimlerini ve bilgilerini benden esirgemeyen, araştırmamın her aşamasında beni destekleyen ve yüreklendiren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ'a teşekkür ederim. Lisansüstü çalışmalarım sırasında desteklerini her zaman hissettiğim sevgili annem Hamiyet GÜMÜŞ ve sevgili babam Neşet GÜMÜŞ'e sonsuz teşekkürler...

Bu araştırmanın, eğitim alanında faaliyet gösteren herkese faydalı olması dileğiyle sevgi ve saygılarımı sunarım.

MUTEBER GÜMÜŞ

Sınıf Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ	vi

BÖLÜM I

1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt Problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Araştırmanın Sayıtları	8
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	8

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. EĞİTİM	9
2.1.1. Eğitim Programı	10
2.1.1.1. Eğitim Programının Öğeleri	11
2.1.1.1.1. Hedefler (Kazanımlar)	11
2.1.1.1.2. İçerik (Kapsam)	12
2.1.1.1.3. Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)	13
2.1.1.1.4. Sınama Durumları (Değerlendirme)	15
2.1.2. Program Geliştirmenin Tarihsel Gelişimi	16
2.1.2.1. Yurt Dışında Program Geliştirmenin Tarihçesi	16
2.1.2.2. Türkiye’de Program Geliştirmenin Tarihçesi	19
2.2. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI	22
2.2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?	22
2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	23
2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	25
2.2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	31

2.3. ÇOKLU ZEKA KURAMI	33
2.3.1. Zeka ve Zekaya Yönelik Yaklaşımlar	33
2.3.1.1. Psikometrik Yaklaşımlar	36
2.3.1.2. Gelişimsel Yaklaşımlar	36
2.3.1.3. Biyo-Ekolojik Yaklaşımlar	37
2.3.1.4. Çoklu Yaklaşımlar	37
2.3.2. Zeka Alanlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	39
2.3.3. Çoklu Zeka Kuramı.....	41
2.3.3.1. Çoklu Zeka Kuramının Temel İlkeleri.....	44
2.3.3.2. Çoklu Zeka Alanları ve Özellikleri.....	45
2.3.3.2.1. Sözel-Dilsel Zeka.....	46
2.3.3.2.2. Mantıksal-Matematiksel Zeka.....	48
2.3.3.2.3. Görsel-Uzamsal Zeka.....	50
2.3.3.2.4. Bedensel-Kinestik Zeka	51
2.3.3.2.5. Müziksel-Ritmik Zeka	53
2.3.3.2.6. Sosyal- Kişiler Arası Zeka	54
2.3.3.2.7. Kişisel-İçsel Zeka.....	56
2.3.3.2.8. Doğacı Zeka	58
2.3.3.3. Çoklu Zeka Alanlarını Belirleme	62
2.3.3.4. Çoklu Zeka Kuramının Öğretimde Uygulanması	65
BÖLÜM III	
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	68
3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	68
3.1.1. Çoklu Zeka Kuramı ve Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	68
3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	82
3.2.1. Çoklu Zeka Kuramı ve Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	82

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM.....	86
4.1. Araştırmanın Modeli	86
4.2. Evren ve Örneklem	86
4.3. Veri Toplama Araçları	87
4.4. Verilerin Analizi.....	88

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUMLAR	89
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	89
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	101
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	104

BÖLÜM VI

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	137
6.1. Sonuçlar	137
6.2. Öneriler	139

KAYNAKÇA	140
-----------------------	------------

EKLER.....	150
-------------------	------------

Ek 1. Öğretmen Anketi	150
-----------------------------	-----

Ek 2. Kitap Değerlendirme Ölçeği.....	152
---------------------------------------	-----

Ek 3. İzin onayı	153
------------------------	-----

ÖZGEÇMİŞ.....	154
----------------------	------------

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süresi	27
Tablo 2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süresi	27
Tablo 3. Zekaya İlişkin Eski ve Yeni Bakış Açılıarı	43
Tablo 4. Çoklu Zeka Alanları “Özet”	60
Tablo 5. Çoklu Zekaları Belirleme Yöntem ve Riskleri.....	63
Tablo 6. Zeka Türlerine Uygun Etkinlikler	66
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaş Dağılımları	89
Tablo 8. Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımları.....	90
Tablo 9. Öğretmenlerin Eğitim Durumlarının Dağılımı.....	90
Tablo 10. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Yerlerin Dağılımı.....	91
Tablo 11. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerinin Dağılımı.....	91
Tablo 12. Öğretmenlerin Okuttuğu Sınıf Mevcutlarının Dağılımı.....	92
Tablo 13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katılma Durumlarının Dağılımı.....	92
Tablo 14. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramı İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katılma Durumlarının Dağılımı.....	93
Tablo 15. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramını Derslerinde Uygulama Konusunda Kendilerini Yeterli Görme Durumlarının Dağılımı	93
Tablo 16. Öğretmenlerin Derslerinde Çoklu Zeka Kuramını Kullanma Sıklıklarının Dağılımı.....	94
Tablo 17. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı	95
Tablo 18. Cinsiyet Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar.....	102
Tablo 19. Hizmet Yılı Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar.....	103

Tablo 20. Eğitim Durumları Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar	104
Tablo 21. “Haklarımı Öğreniyorum” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	107
Tablo 22. “Adım Adım Türkiye” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	107
Tablo 23. “Bölgemizi Tanıyalım” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	108
Tablo 24. “Ürettiklerimiz” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	108
Tablo 25. “Gerçekleşen Düşler ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	109
Tablo 26. “Toplum İçin Çalışanlar ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları	109
Tablo 27. “Bir Ülke, Bir Bayrak ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	110
Tablo 28. “Hepimizin Dünyası ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	110
Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	111
Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	111
Tablo 31. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	112
Tablo 32. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	113
Tablo 33. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	114
Tablo 34. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	115

Tablo 35. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	116
Tablo 36. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	117
Tablo 37. “Haklarımı Öğreniyorum” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	118
Tablo 38. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	118
Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramı Açısından İncelenmesi	119
Tablo 40. “Adım Adım Türkiye” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	120
Tablo 41. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	120
Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	121
Tablo 43. “Bölgemizi Tanıyalım” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	122
Tablo 44. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	122
Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	123
Tablo 46. “Ürettiklerimiz” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları	124
Tablo 47. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	125
Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	126
Tablo 49. “Gerçekleşen Düşler” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	127

Tablo 50. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	127
Tablo 51. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	128
Tablo 52. “Toplum İçin Çalışanlar ” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	129
Tablo 53. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	130
Tablo 54. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	131
Tablo 55. “Bir Ülke, Bir Bayrak ” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	132
Tablo 56. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	132
Tablo 57. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	133
Tablo 58. “Hepimizin Dünyası ” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları.....	134
Tablo 59. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	134
Tablo 60. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi.....	135

**İLKÖĞRETİM (5.SINIF) SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN ÇOKLU ZEKA KURAMINA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Muteber GÜMÜŞ

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

2011

ÖZET

Bu araştırma, ilköğretim (5.Sınıf) Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme- öğretme sürecinde çoklu zeka kuramının uygulanmasıyla ilgili öğretmen görüşlerini saptamayı ve bu süreçte uygulanması önerilen öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zeka kuramına göre uygunluğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma tarama modelinden yararlanılarak gerçekleştirilen betimsel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmada konuyla ilgili öğretmen görüşlerini belirlemek için anket uygulanmış; kitaplardaki etkinliklerin çoklu zeka kuramına uygunluğunu değerlendirmek için de betimsel analiz yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket, Muğla il merkezi başta olmak üzere, Yatağan, Ortaca, Milas, Ula ve Köyceğiz ilçe merkez ilköğretim okullarında görev yapan 150 sınıf öğretmene uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 11.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Değişkenler arasında fark olup olmadığı

bağımsız gruplar T-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada ayrıca Muğla iline gönderilen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders ve çalışma kitapları olmak üzere toplam 3 adet kitap incelenmiştir. Kitaplardaki ünitelere ait etkinlikler, 8 farklı zeka alanını içerip içermediğine göre değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve çoklu zeka kuramı hakkında yeterince hizmet içi eğitim almadıkları, çoklu zeka kuramını derslerinde uygularken kendilerini az yeterli gördükleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramını derslerin öğretiminde kullanılan en etkili yöntemlerden biri olarak gördükleri ve bireysel farklılıklara yer verdiği için sınıflarda uyguladıkları ancak her zeka alanına eşit şekilde derslerinde yer vermedikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramını derslerinde uygularken de araç-gereç bulmada ve zamanı kullanmada zorlandıkları saptanmıştır. Kitaplardaki incelemeler sonucunda, her üniteye her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği, sözel, içsel ve sosyal zeka alanlarının etkinliklerde daha ağırlıkta olduğu; doğacı, bedensel ve müziksel zekaya ise etkinliklerde yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Anahtar sözcük : Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Çoklu Zeka Kuramı, Öğrenme- öğretme Süreci

Sayfa Adedi : 162

Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

**EVALUATION OF PRIMARY (5TH CLASS) SOCIAL STUDIES
CURRICULUM LEARNING - TEACHING PROCESS ACCORDING TO
THE THEORY OF MULTIPLE INTELLIGENCES**

(Master's Thesis)

Muteber GÜMÜŞ

MUGLA UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

2011

ABSTRACT

This research aims to implementation of the theory of multiple intelligences to determine the views of teachers in the process of learning-teaching in primary social studies lesson for 5th class and also this process evaluates teachers' guidebook, student's book, workbook's activities which are proposed for period of implementation according to compliance of the theory multiple intelligences.

This is a descriptive study of quality of research carried out by using the scan model. There is a survey questionnaire to determine their views on the issue of teachers in order to descriptive analysis to assess the suitability according to the theory of multiple intelligence activities in the books.

Questionnaire survey which used for search applied about 150 primary teachers in the first training schools center such as especially center of Muğla province, Yatağan, Ortaca, Milas, Ula and Köyceğiz. The data obtained end of the research which were analyzed with the help of using SPSS 11.0. If there is a

difference between the variables was determined using analysis of independent-samples T-test and one-way Anova. The level of significance of the study was accepted as 0.05.

Furthermore in this study, total of 3 books were examined which sent Muğla province includes a teacher's guide book for course of social information in 5th class, student's textbook and workbook. Activities in the books of units were evaluationed by 8 different area of intelligences whether it does or not contain.

As a result of research, teachers of social studies could not take enough curriculum and in-service training about the theory of multiple intelligences, and it was determined that they were less adequate than themselves while applying the theory of multiple intelligences in their course's.

It was observed that teachers saw theory of multiple intelligences as one of the most effective methods used in teaching courses and they implemented it in the classroom so as to the individual differences however they did not include each area of intelligences with an equal way. While they were applying the theory of multiple intelligences, it was determined that teachers had difficulty to using the tools and using the time in their course's. As a result of the books investigations, each units area for each intelligences admit of no including with an equal way but it was observed that like verbal, introverted, social intelligence were more intense than the others notwithstanding; some activities are not given enough importance to applying in the class such as naturalist, physically musical intelligence.

Key words : social studies curriculum, theory of multiple intelligences, learning- teaching process

Number of Pages : 162

Advisor : Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın çıkış noktası olan problem durumu ile araştırmanın problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da değişimlere ve gelişmelere neden olmuştur. Eğitim bir yandan bireylere hızlı gelişen bilgileri kazandırmayı çalışırken, bir yandan da bireylerin dünyada yaşanan gelişmelere ayak uydurabilmelerini sağlamaktadır.

Eğitim, geçmişten günümüze kadar süre gelen bir süreçtir ve en önemli görevi, toplumların gelişmesini sağlamak ve toplumların beklentilerine karşılık veren bireyleri yetiştirmektir. “Bilgi toplumu” olarak da adlandırılan günümüz toplumlarında, alışılmışın dışında bilgiyi kendisi üreten, ürettiği bilgiyi her alanda kullanabilen, düşünen, muhakeme yapabilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tip bireyler yetiştirebilmek için de eğitimin gelenekselci yaklaşımlardan uzaklaşarak, çağdaş yaklaşımları temel alması gerekmektedir.

Bilişselci ve davranışçı yaklaşımı temele alan gelenekselci yaklaşımlar öğretmen merkezli olup, bu yaklaşımlarda sürekli bilgilerin aktarılması ve bu bilgilerin de öğrenciler tarafından sürekli ezberlenmesi söz konusudur. Amaç öğrenene en fazla bilgiyi yüklemek olduğundan, öğrenciler göz önünde bulundurulmamakta, sadece müfredat önemli görülmektedir. Oysa amaç, topluma her anlamda faydalı olabilecek, düşünen, yaratıcı bireyler yetiştirmektir. Ancak gelenekselci yaklaşımı benimseyen eğitim sürecinin sonunda, olaylar karşısında

farklı bakış açıları geliştiremeyen, günlük hayatta karşılaştığı sorunları çözmekte zorlanan, çok boyutlu düşünemeyen ya da düşünse de kendisini doğru olarak ifade edemeyen bireyler yetişmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zeka kuramını temel alan çağdaş yaklaşımlar, öğrenci merkezli olup, bugünkü eğitim sürecinin temelini oluşturmakta ve eğitim sürecine yön vermektedir. Çağdaş yaklaşımları gelenekselci yaklaşımlardan ayıran en önemli özellik, öğrenme-öğretme sürecinin merkezinde öğretmenin değil öğrencinin yer almasıdır. Öğretmenin bilgileri aktarması yerine, öğrencinin kendi ön bilgilerini, ilgi ve yeteneklerini kullanarak, yaparak ve yaşayarak bilgilere ulaşması söz konusudur. Öğrenci, öğrenme sürecindeyken farklı zeka alanlarını, öğrenme stillerini kullanmakta, kendisi için en anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çoklu zeka kuramı çağdaş yaklaşımlar içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Öğrenmenin asıl gerçekleştiği yer olan öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci kendisinde var olan zeka alanlarını, öğrenme stillerini, ön bilgilerini, ilgi ve yeteneklerini işe katarak öğrenmektedir. Her öğrenci ve her öğrencinin sahip olduğu zeka alanları, ilgileri ve beklentileri birbirinden farklı olduğu için, öğrenme süreçleri ve neyi nasıl öğrendikleri de zamanla değişmekte, her bilgi her öğrencide farklı bir anlam kazanmaktadır. Öğrenme sürecinin bireylere göre şekillenmesi, tek düze düşünen, tek tip bireyler yerine; yaratıcı, üretken bireylerin yetişmesine olanak sağlamaktadır. Bunun için eğitim sürecinde öğrencilerin yetersiz veya eksik oldukları yönlerine odaklanmaktan çok, onların sahip oldukları zeka alanlarına yer vermek daha etkili sonuçlar doğurabilecektir.

Çağdaş eğitim anlayışının önemli bir ilkesi olan “eğitimde fırsat eşitliği” yoksullara eğitim imkanı sunmanın da ötesinde daha geniş bir anlam kazanarak, her bireye sahip olduğu zeka ve ilgi alanlarını optimum düzeyde geliştirme fırsatı olarak algılanmaktadır. Bu ilkedен hareketle denilebilir ki, günümüz okulları çocukların sahip oldukları bireysel ilgileri, yetenekleri ve potansiyelleri ortaya çıkarabildiği ve onları mümkün olan en yüksek düzeyde geliştirebildiği

ölçüde eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmektedir. Çünkü en geniş anlamda eğitimin amacı, çocuklardaki farklı ilgileri, ihtiyaçları ve yetenekleri ortaya çıkarmak ve onları sınıftaki öğrenme-öğretme sürecinin temelleri olarak kullanmak olmalıdır. Zira, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da bireyler “ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda eğitilmelidir” görüşü de öne çıkmaktadır (Saban, 2005:2-3). Bu bakış açısı temel alındığında, yeni ilköğretim programlarında öğrencilerin ilgilerini, yeteneklerini ve sahip oldukları zeka alanlarını gösterebilecekleri ve geliştirebilecekleri çoklu zeka kuramına dayalı çeşitli etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Bu açıdan programda yer alan etkinliklerde, gelenekselci yaklaşımın yıllarca benimsediği sözel ve mantıksal zekaya yoğunlaşan çalışmalara daha fazla yer vermek yerine, bireylerin sahip oldukları tüm zeka alanlarını geliştiren, ilgi ve yeteneklerine cevap veren, çeşitli zeka alanlarını geliştirecek çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü öğrenci için öğrenilecek bilgi ne kadar anlamlı olursa, öğrenci için öğrenme bir o kadar zevkli, öğrenilen bilgilerde bir o kadar kalıcı izli olacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

“5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme-öğretme sürecinde çoklu zeka kuramına ne ölçüde yer verilmektedir?”

1.1.1.1. Alt Problemler

Araştırma problemine cevap bulabilmek için aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Çoklu zeka kuramının Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde uygulanması ile ilgili ilköğretim sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

2. Çoklu zeka kuramının Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde uygulanması ile ilgili ilköğretim sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasında:
  - a. Cinsiyet
  - b. Hizmet yılı
  - c. Eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı, Sosyal Bilgiler öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki uygulanması önerilen etkinliklerde hangi zeka alanlarına, ne ölçüde yer verilmektedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme- öğretime sürecinde çoklu zeka kuramının uygulanmasıyla ilgili öğretmen görüşlerini belirlemeyi ve bu süreçte uygulanması önerilen öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zeka kuramına göre uygunluğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Dünyada ve ülkemizde, sürekli değişen ve gelişen bilgiye ulaşma çabası yadsınamayacak derecede fazladır. Değişimi ve gelişimleri takip etmenin tek yolu eğitimden geçmektedir. Bir toplumun ilerlemesi, gelişmesi, diğer toplumlara liderlik edebilmesi için düzgün, bilgili bireylere sahip olması gerekir ki bu da ancak eğitim yoluyla gerçekleşebilir.

Türk Milli Eğitim Sistemi, cumhuriyetin kurulduğu yıldan bu yana eğitimcilerin önemle üzerinde durduğu konulardan biri olmuştur ve ülkedeki eğitim sistemini geliştirmek için tarihsel dizgede birçok eğitim programı geliştirilmiştir. Bu

programlar genellikle yeterli ölçüde denenmeden direk uygulanmaya konmuş, bu durum programlarda pek çok aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Geçmişten günümüze kadar kullanılan eğitim programları incelediğinde hemen hemen hepsinde bilgi yığımına dönüşmüş müfredatların yer aldığı, eğitim programlarının öğretmen merkezli uygulamalara dayanan, bilgilerin öğrenciler tarafından sürekli ezberlendiği bir öğrenme-öğretme sürecini içerdikleri ve öğrencilerin öğrenme sürecinin pasif bir öznesi oldukları görülmüştür. Bu sistemde yetişen bireylerin de muhakeme yapma, olaylara farklı açıdan bakabilme ve günlük hayatta karşılaşılan problemler karşısında çözüm üretmede yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de 2005 yılından itibaren hem uluslar arası platformlarda eğitim alanında başarıyı yakalayabilmek, hem de bilgi çağına uyum sağlayan, düşünen, sorgulayan, üreten, araştıran bireyler yetiştirebilmek için, daha önce uygulanan bütün programlardan farklı olarak geleneksel yaklaşımların dışında yapılandırmacı ve çoklu zeka kuramını temele alarak hazırlandığı belirtilen ilköğretim programları uygulanmaya konmuştur.

Önceleri bir felsefi akım, bir bilgi felsefesi olarak bilinen yapılandırmacılık, son zamanlarda eğitim ortamlarından teknoloji kullanımına ve hatta aile terapisine kadar pek çok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Yapılandırmacılık; “bilgi”, “bilginin doğası”, “nasıl bildiğimiz”, “bilginin yapılandırılması sürecinin nasıl bir süreç olduğu”, “bu sürecin nelerden etkilendiği” gibi pek çok konuyla ilgilenmekte ve düşünceleri eğitimsel uygulamalara temel oluşturmaktadır (Açıkgöz, 2003:60-61).

Yapılandırmacılık, öğrenme ve öğretme etkinliklerinin öğrenen merkezli olduğunu vurgulayan, öğrenme sorumluluğunu öğrenenlere veren, yüzeysel ve çok bilgi edinmenin yerine derin kavrama ve öz bilgi edinmenin esas olduğunu belirten bir yaklaşımdır. Öğrencilerin başarısını arttırmak ve yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik açılımları ile eğitim ve öğretim süreçlerinin tümünü etkilemektedir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenmenin öznel olarak gerçekleştiği söylenebilir. Öğreneni merkeze aldığı belirtilen bu yaklaşımda,

öğretim sürecine giren her öğrencinin gerek biyolojik gerekse bilişsel özellikler bakımından birbirinden farklı olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Öğrenciler tek bir programa göre değil; ilgi, yetenek ve bireysel özelliklerine göre eğitim almalıdır. Çünkü sınıf içindeki her öğrencinin farklı istekleri, beklentileri, ilgi alanları, öğrenme türleri, güçlü ve zayıf yanları vardır. Hepsinin sınıf içinde kendini güvende hissetmeye ve başarıyı tatmaya, kendisini değerli hissetmeye ihtiyacı bulunmaktadır (EARGED, 2003).

Eğitim alanında daha iyiye ulaşmak isteyen araştırmacılar çok uzun yıllardan beri, bireysel farklılıkları ve bireylerin öğrenme şekillerini göz önünde bulundurarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Çalışmaları sırasında bireylerin davranışlarını ve zihinsel yapılarını inceleyerek, zeka kavramı üzerinde yoğunlaşmışlar ve insan zekasının tek tip bir yapıdan oluşmadığı görüşünü savunan çoklu zeka kuramını benimsemişlerdir. Öğrenmeyen öğrenci, başarısız öğrenci fikrini kabul etmeyen bu kurama göre, öğrenme faaliyetlerinin öğrencinin zeka türlerine yönelik olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Okullarda öğretim faaliyetleri daha çok sözel ve matematiksel zeka alanlarına yönelik olarak planlanmakta ve uygulanmaktadır. Eğer çocuğun matematiksel ve dilsel zekası gelişmişse çocuk öğrenme faaliyeti sonucunda başarılı, eğer bu alanda eksiği var ise veya yeterince gelişmemişse çocuk başarısız olmaktadır. Önemli olan çocuğun hangi zeka alanının daha gelişmiş olduğunu bilmek ve buna göre öğrenme ortamını şekillendirmektir. Bu açıdan bu kuram kavramsal, teoriksel ve deneysel olarak eleştirilmesine rağmen pek çok okulda öğrenme faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşımı ve çoklu zeka kuramını temel alarak hazırlandığı belirtilen yeni ilköğretim programlarının amacını tam olarak gerçekleştirebilmesi ve programın eğitim alanında istediği başarıyı yakalayabilmesi için, öğrenmenin asıl gerçekleştiği yer olan öğrenme-öğretme süreçlerinin etkili bir şekilde, öğreneni merkeze alarak düzenlenmesi gerekmektedir. Etkili bir öğrenme-öğretme süreci oluşturabilmek için sınıf düzeni, kullanılan yöntem ve teknikler, her türlü araç-gereç programa uygun bir şekilde hazırlanmış olmalıdır. Özellikle

de kullanılan yöntem ve teknikler bireyi ezbere sürükleyen anlatım, soru-cevap gibi gelenekselci yöntemlerden uzaklaştırılmalı, öğreneni öğrenme sürecinde daha aktif hale getiren çeşitli aktif öğretim teknikleriyle ve öğrenciyi öğrenirken eğlendiren, eğlendirirken de düşündürülen çeşitli etkinliklerle zenginleştirilmelidir. Öğrenme-öğretim sürecinin planlayıcısı olan öğretmenler, bu süreci planlarken öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları, öğrencilerin sahip oldukları zeka alanlarını, öğrencilerin öğrenme stillerini, yeteneklerini ve beklentilerini dikkate almalıdırlar. Eğer öğretmenler değişen programa rağmen hala öğrencileri sözel ve sayısal derslerindeki başarılarına göre değerlendirirlerse ve tek bir zeka alanına göre öğrenme sürecini şekillendirirlerse büyük bir yanılgıya düşmüş olurlar. Çünkü unutmamak gerekir ki bilgiyi yapılandıran öğrencidir ve bunu yaparken de kendisinde var olan zeka alanını kullanacaktır. Öğrenme-öğretim sürecinde öğrenciler için en önemli materyal olarak kullanılan ders ve çalışma kitaplarının da programı destekler şekilde ve öğrencilerde var olan çeşitli zeka alanlarını geliştirecek şekilde hazırlanmış olması ve bu kitaplardaki etkinliklerde her zeka türüne eşit şekilde yer verilmesi gerekmektedir.

Bu noktada çoklu zeka kuramının önemi ve öğrenme-öğretim sürecinde çoklu zeka kuramına ne ölçüde yer verilip verilmediği gibi sorular oldukça önemlidir. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin seçilmesindeki amaç ise, bu dersin hayatla iç içe, bireyleri toplumsallaştıran ve bireyleri toplumda kabul gören değerlere göre yetiştiren bir ders olması ve bireylerin bu derste öğrendiklerini gerçek hayatta daha kolay uygulayabilmeleridir (MEB, 2005). Bu açıdan, 2005 yılından bu yana uygulanan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme-öğretim sürecinin çoklu zeka kuramına göre ne derecede uygulanabildiği ve öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerde bireysel farklılıklara ne ölçüde önem verilip verilmediği, kitaplarda yer alan etkinliklerin tüm zeka alanlarını içerip içermediği belirlenmiş, göz ardı edilen zeka alanları ve çoklu zeka kuramının uygulanması boyutunda yaşanan sıkıntılar ya da eksiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle bakıldığında çalışmanın eğitim alanına ve program geliştirme sürecine katkı getirmesi beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

- 1- Veri toplama aracının geçerliliği için uzman kanısı yeterlidir.
- 2- Katılımcılar anketi yanıtlarken gerçek durumlarını yansıtmışlardır

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma,

1. Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Muğla merkez ve Milas, Ortaca, Ula, Köyceğiz, Yatağan ilköğretim okullarında görev yapan 150 sınıf öğretmeni,
2. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında uygulanacak 5.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı,
3. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Muğla iline gönderilen 5.Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitapları, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aşağıda araştırma konusuna bağlı olarak, eğitim, sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve çoklu zeka kuramı ile ilgili bazı açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Eğitim

Eğitim, insanoğlunun yaradılışından beri süre gelen ve insanoğlunun üzerinde en çok düşündüğü konulardan biri olmuştur. Bilim adamları, din adamları, düşünürler bu konuda çeşitli görüşler bildirmişler ancak tam anlamıyla ortak bir noktada uzlaşmamışlardır. Eğitim, her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlansa da, eğitim alanında en fazla kullanılan tanım Ertürk'e aittir. Ertürk tarih boyunca yapılan eğitim tanımlarını incelemiş, onların ortak yönlerini bulmuş, Dewey'in ve onu izleyenlerin görüşlerini de gözden geçirdikten sonra, her felsefi görüşe, her devre ve her koşula uyabilen bir tanım yapmıştır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:26). Ertürk'e (1994:12) göre eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.

Bireyin doğumundan başlayıp, ölümüne kadar süren bu süreç gerçekleştiği ortama göre de farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Doğal ortam içerisinde belli bir plan ve programa bağlı olmadan gerçekleşen eğitime "informal eğitim" denmektedir. İnfomal eğitim, okulda, ailede, akran grupları içinde, medya aracılığıyla, okuma ve dinleme gibi çeşitli yollarla gerçekleşir (Şişman, 2007:7). Ancak bu tür eğitimler doğal ortamlarda, plansız ve programsız yürütüldüklerinden, eğitimin sonunda bireylerde istendik davranışların yanı sıra istenmedik davranışlar da gözlemlenebilmektedir.

Planlı, programlı, bir amaç doğrultusunda belli bir mekanda, uzman kişilerin rehberliğinde düzenlenen etkinliklerden oluşan eğitime de “formal eğitim” denmektedir (Özdemir, Yalın ve Sezgin, 2004:3-4). Okullarda gerçekleştirilen eğitim buna örnektir. Formal eğitimin sonunda bireylerin olumlu davranışları kazanmaları amaçlanmaktadır. Ülkeler kendi kültür ve değerlerine göre geliştirdikleri eğitim sistemine göre formal eğitimi gerçekleştirmektedirler. Eğitim sistemi ise “eğitim programları” ile işlerlik kazanabilmektedir.

2.1.1. Eğitim Programı

Program; Yunanca bir kelime olup yapılması gerekli bir işin bölümlerini, her bölümün nasıl yapılacağını ve yapılış zamanını gösteren bir tasarı demektir (Alıcıgüzel, 1979:98). Eğitim alanında yapılan tüm faaliyetler belirli programlar dahilinde gerçekleştirilmektedir. Eğitimin işlerlik kazanmasında ve başarıya ulaşmasında en önemli rolü kuşkusuz eğitim programları üstlenmektedir.

Ülkemizde 1950’li yıllara kadar “eğitim programı” yerine çoğu zaman “müfredat programı” tanımı kullanılmış, iki tanım yıllarca birbiriyle karıştırılmıştır. Ancak eğitim programı daha kapsamlı ve çok boyutludur. Eğitim programının tanımı, yazarların eğitim anlayışlarına, felsefelerine ve planlı eğitimin hangi boyutlarda olabileceğine dair görüşlerine bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle literatürde farklı tanımlarına rastlanmaktadır (Erden, 1998:2). Eğitim programı ile ilgili yapılan tanımlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

Erden (1998:52) eğitim programını, bireyde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla yapılan tüm etkinlikleri gösteren planlar olarak görmektedir.

Oliver (1968) eğitim programını, öğretmenin etkinlikleri sonucu öğrencilerin karşı karşıya geldikleri durumlar olarak tanımlarken (İşman ve Eskicumalı, 2000:34); Saylor, Alexander ve Lewis (1981) eğitim programını, eğitilecek bireyde, öğrenme yaşantıları kazandırma planı olarak tanımlamaktadır (Demirel, 2007:2).

Fidan (1986:20) hedefleri gerçekleştirmek üzere planlanan tüm faaliyetlerin eğitim program tasarısını, bunları uygulamadaki görünümün ise eğitim programını oluşturduğunu belirtmektedir.

Küçükahmet (1997:5) eğitim programının, bir eğitim kurumunda çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağlanan milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsadığını düşünmektedir. Bu tanımda eğitim programının eğitsel kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, gezi-gözlem incelemeleri ve kültürel faaliyetler gibi ders dışı faaliyetleri de kapsadığı görülmektedir.

Demirel (2007:4) yapılan tüm tanımlardan yola çıkarak eğitim programını, öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlamaktadır. Demirel'in bu tanımı, en çok tercih edilen ve kaynakçalarda en sık karşılaşılan tanımdır.

2.1.1.1. Eğitim Programının Öğeleri

Topluma, konu alanına ve bireye göre hazırlanan eğitim programlarının dört temel ögesi bulunmaktadır. Bunlar:

1. Hedefler (Kazanımlar)
2. İçerik (Kapsam)
3. Eğitim Durumları (Öğrenme- Öğretme Süreci)
4. Sınama Durumları (Değerlendirme)dır.

2.1.1.1.1. Hedefler (Kazanımlar)

Programlar hazırlanırken, eğitimin hedeflerinin, programın ilgili olduğu konu alanının özelliklerinin, eğitim verilecek bireylerin gelişim özelliklerinin ve eğitim ihtiyaçlarının titiz ve dikkatli bir çalışma ile belirlenmesi gerekmektedir. Bu alanlar içinde en önemli unsur hedeflerdir (Aykaç, 2006:36). Ertürk'e (1994:25) göre hedef kavramı ile anlatılmak istenen, bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar

sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan özellikleridir. Öğrencinin kazanması beklenen bu özellikler bilgiler, beceriler, tutumlar, alışkanlıklar vb. davranışlar olabilir.

Eğitimde hedefler, öğretimi yönlendirmesi, öğretme- öğrenme işleminin yapılışını ortaya koyması ve ölçmelere kılavuzluk etmesi açısından gerekli görülmektedir (Demirel, 2007:106). Ayrıca eğitim programının diğer öğeleri hedeflere göre şekillenmektedir. Hedeflerin programın temel yapı taşını oluşturduğu, hedefler dikkate alınmadan yapılan hiçbir çalışmanın da etkili sonuçlar veremeyeceği açık bir şekilde görülmektedir (Aykaç, 2006:35).

Programın en önemli ögesi olan hedefler belirlenirken, yetiştirilecek insanların buldukları çevre, onlara sunulan imkan ve kaynaklar, hazır bulunuşluk düzeyleri, toplumun ihtiyaç ve beklentileri de göz önünde bulundurulmalı, “bireyi niçin, neden eğitiyoruz?” sorularına da cevap aranmalıdır. Tüm bunlar için araştırmalar yapılmalı ve hedefler bu araştırma sonuçlarına göre oluşturulup listelenmelidir.

2.1.1.1.2. İçerik (Kapsam)

Programın içerik boyutunda belirlenen amaçlara ulaşmak için “ne öğretelim?” sorusuna yanıt aranmaktadır. İçerik, hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi gibi ele alınabilir. İçerik, hedef ve davranışlar için bir araçtır; çünkü önce hedef ve davranışlar belirlenir; sonra bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenmektedir (Sönmez, 2005:102).

Bir dersin içeriği;

- ◆ Aşamalık ilkesine göre düzenlenmelidir. Yani öğrenme ilkelerine uygun olarak somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene, yakın çevreden uzağa doğru sıralanmalıdır.
- ◆ Hedef-davranışlara göre düzenlenmeli, hedeflerle tutarlı olmalıdır.

- ◆ Öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır.
- ◆ Öğrencilerin düşünme yeteneğini geliştirmeye uygun bir yapıda olmalıdır (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2003:12).

İçerik, programın amaçlarına ve diğer ölçütlere göre seçilmelidir. İçerik seçiminde en önemli özellik, seçilen içeriğin öğretim programında yer alan hedeflere tutarlılık göstermesidir. Ülkemizde olduğu gibi merkezi yönetimle yönetilen ülkelerde içerik seçimi merkezi yönetim tarafından gerçekleşmekte ve seçilmiş olan içeriklerin de merkezi yönetimin onayından geçmesi gerekmektedir. Bir eğitim programında içeriğin seçimi kadar, bu içeriğin öğrencilere nasıl ve hangi yollarla kazandırıldığı da önemlidir. Bu yönüyle öğrenmenin asıl gerçekleştiği yer olan öğrenme-öğretme süreçleri büyük önem taşımaktadır.

2.1.1.1.3. Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)

Eğitim programının boyutları arasında amaçların işaret ettiği davranışları kazandırmak açısından en işlevsel olanı eğitim durumları ya da diğer bir ifadeyle öğrenme-öğretme süreçleridir. Diğer öğeler öğrenme-öğretme sürecinin yönünü belirlemek, onu en üst düzeyde etkili kılmak için gereklidir. Eğitim sisteminin işgörüsünü yerine getirmesinde, başka bir ifadeyle, istedik öğrenmelerin oluşturulmasında, öğrenme-öğretme süreci, merkezi bir öneme sahiptir. Öğretme-öğrenme sürecinde etkililik, öğrenmenin gerçekleşmesiyle oluşmaktadır. Bu nedenle, bu sürecin verimliliğin artırılması her şeyden önce öğrenme olayının bireyde nasıl meydana geldiğinin anlaşılmasıyla mümkündür. Öğretme, öğrenmenin bireyde nasıl meydana geldiği ve öğrenme olayına bireyin nasıl katılacağı belirlendikten sonra başarılı olabilmektedir (Çubukçu, 2008:159-160).

Öğrencilerde istenilen davranışların gelişebilmesi için, bu süreçteki öğrenme yaşantılarının etkili bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, bu yaşantıların düzenlenmesinde belli ölçütlerin olması ve öğrenmelerin nasıl olduğunun bilinmesi gereklidir. Bu nedenle eğitim durumlarını öğrenci açısından öğrenme yaşantıları düzeneği, öğretmen açısından da öğretme yaşantıları düzeneği

olarak düşünebiliriz. Düzenleme çalışmalarını da öğrenciye dönük ve öğretmene dönük olmak üzere iki aşamada ele alabiliriz. Öğrencileri programın merkezinde tutabilmek için hedeflerle tutarlı öğretim etkinliklerinin neler olacağı iyi bir şekilde düşünülmeli ve buna uygun öğrenme etkinliklerine yer verilmelidir (Demirel, 2007: 135). Öğrenme-öğretim sürecinde etkinlikleri düzenlerken öğrenciler merkeze alınmalı, onların beklentilerine uygun, öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya sevk edecek çeşitli etkinliklere yer verilmeli ve her etkinlik birbiriyle bağlantılı ve birbirini destekler şekilde olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin hedeflere ulaşmaları için geçirmeleri gereken öğrenme yaşantılarını sağlayacak dış koşulların düzenlenmesinde çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden ve bunları destekleyen öğretim materyallerinden de yararlanılmalıdır. Bu süreçte öğretmen öğrencilere uygun bir öğrenme yaşantısı sunmak için etkinlikleri şu sıraya göre düzenlemelidir:

- Giriş ya da hazırlık etkinlikleri,
- Gelişme etkinlikleri,
- Sonuç etkinlikleri.

Genel olarak baktığımızda eğitim durumları şu özelliklere sahip olmalıdır:

1. Hedef ile ilgili olmalıdır.
2. Öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
3. Öğrenciyi güdülemelidir.
4. Eğitim durumları hem birden fazla hedefe hizmet etmeli, hem de istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarmaktan uzak olmalıdır.
5. Öğrenciler açısından tatmin edici olmalıdır.
6. Ekonomik olmalıdır.
7. Öğrencilere sunulan diğer eğitim durumları ile tutarlı ve kaynaşık olmalıdır (İşman ve Eskicumalı, 2000:44-45).

2.1.1.1.4. Sınama Durumları (Değerlendirme)

Eğitim programının son ögesi sınama (değerlendirme) durumlarıdır. Bu aşamada, öğrencilerin hedeflere ulaşma dereceleri çeşitli ölçme araçları ile saptanır. Sınama durumları sonucu elde edilen bulgular, öğrencilere hedeflere ulaşma dereceleri, öğretmenlere ise gerçekleştirdikleri öğretim faaliyetlerinin etkililiği hakkında bilgi vermektedir (Erden, 1998:54). Kısaca bu boyutta, “ne kadar öğrettik?”, “ne kadar öğrenme gerçekleşti?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Eğitimden geçecek bireylerin istenilen özellikleri kazanıp kazanmadığını belirlemenin yanı sıra, uygulanan programın etkili olup olmadığını saptamak açısından da değerlendirmeye gereksinim vardır. Bir eğitim programının etkililiği, geniş ölçüde uygulayıcı öğretmenlerin onu yorumlayışlarına ve öğretme işindeki ustalıklarına bağlıdır. Öğretme sürecinin iyi kontrol edilememesi, etkileşim biçimlerinin hedeflere ve öğrencilere göre seçilememesi, programın kağıt üzerinde bir belge olarak kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, eğitim programının hedeflerinin gerçekleşmesi, programın işletilmesini sağlayan öğretmenin niteliği ile yakından ilgili bir olaydır. Değerlendirme, yalnızca eğitimden geçecek birey hakkında karar vermeyi değil, aynı zamanda program ve öğretmenin uygulamaları hakkında karar vermek için de gereklidir (Aşılıoğlu, 2008:23).

Değerlendirme işlemleri öncelikle öğrencilerin giriş davranışlarının uygunluğunun belirlenmesi amacı ile yapılmalıdır. Sonraki aşamada öğretim sürecinin yani öğretim etkinliklerinin verimliliğini belirlemeye yönelik değerlendirme etkinliklerinde bulunulmalıdır. Son olarak, öğretim sürecinin bitiminde elde edilen öğrenme ürünlerinin yeterliliğine yönelik değerlendirme faaliyetleri yapılmalıdır (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2003:13). Değerlendirmenin sonunda programın hedeflerine ulaşılmışsa öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan etkinliklerin istenilen davranışların kazandırılması aşamasında olumlu etkilere sahip olduğu söylenebilir. Sonuçta beklenen hedeflere ulaşılmamışsa da uygulanan etkinliklerin beklenen davranışların kazandırılması için uygun ve yeterli olmadığı

sonucuna ulaşılır ve öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan etkinlikler ya tamamen değiştirilir ya da üzerinde yeni düzenlemeler yapılabilir.

2.1.2. Program Geliştirmenin Tarihsel Gelişimi

2.1.2.1. Yurt Dışında Program Geliştirmenin Tarihçesi

Eğitim programı kavramı üzerine düşünceler, yüzyıllar öncesinden başlamıştır. Bu düşüncenin kökleri Platon'a (M.Ö.4.yy) kadar uzanmaktadır. Fakat eğitim programlarının temeli on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru popüler olan Friedrich Herbat'ın (1776-1841) felsefi hareketine dayanmaktadır. Eğitim programı kavramı 1820'den bu yana kullanılmasına karşın, Franklin Bobbit'in 1918 yılında yazmış olduğu "Eğitim Programları" (The Curriculum) kitabı, eğitim programı alanının başlangıcı olmuştur (Doğanay ve Karip, 2006:4-5). Bobbit ile beraber Charters, program geliştirmede davranışçı yaklaşımı savunmuş ve eğitim programını, öğrencilerin öğrenme yaşantıları ile kazanabilecekleri bir dizi hedefler olarak görmüştür (Demirel, 2007:10-11).

Eğitimde program geliştirmenin tarihi seyrine bakıldığında iki teorisyenin Ralph Tyler ve Hilda Taba'nın bu alana önemli katkılarının olduğu görülmektedir. Bunların geliştirdikleri modellerde program geliştirme, davranışçı yaklaşımı temele alarak, doğrusal ve aşamalı akış şemasıyla açıklanmıştır.

Tyler, program geliştirme çalışmalarını daha gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmiş ve program geliştirmeyi dört aşamada açıklamıştır:

1. Okul ne tür eğitim amaçları geliştirme gayreti içinde olmalıdır?
2. Bu amaçları gerçekleştirmek için ne tür eğitim yaşantıları sağlanacaktır?
3. Bu eğitim yaşantıları etkili bir şekilde nasıl düzenlenebilir?
4. Bu amaçların gerçekleştiği nasıl tespit edilebilir?

Tyler'in sunduğu bu aşamalarda, ilk defa renmede sınıflama ve sistem analizi yapılarak, ölçmenin eğitim programının bir parçası olduğu ortaya konulmuştur (Doğanay ve Karip, 2006:8).

Hilda Taba 1962 yılında yayınladığı ‘‘Program Geliştirme: Kuram ve Uygulama’’ adlı kitabında tıpkı Tyler gibi sistematik bir yaklaşım benimsemiştir. Taba, eğitimde program geliştirme çalışmalarına temel teşkil edecek olan eğitim ihtiyacının tespitini yapmak için toplumun, renen bireyin ve renilecek olan konu alanıyla ilgili çalışmaların yapılmasını gerekli grmuştur. Taba program geliştirme sürecindeki aşamaları şu şekilde özetlemiştir:

Program Öğelerinin Sırası ve İlişkilerin Kontrolü

(Oliva, 1988'den akt. Demirel, 2007:53).

Bunların dışında eğitim programlarının gelişimine katkı sağlayan diğer önemli isimlerden ilki 19.yy'da Avrupalı eğitimcilerden İsviçreli Pestallozzi'dir. Pestallozzi, modern ilkokulların temelini oluşturmuş ve ilkokullardaki uygulama ve programların yenileşmesine yardımcı olmuştur. Alman eğitimci Froebel ise, anaokulu konusundaki çalışmaları ile tanınmaktadır. Froebel, eğitim sürecinin, çocuklar 3-4 yaşına geldiği zaman başlaması gerektiğini ve bu sürecin organize edilmiş oyunlara dayandırılması gerektiğini öne sürmüştür. İngiliz sosyal bilimci Herbert Spencer, geleneksel okulları yetersiz bulmuş, eğitimin temel amacının bireyi tüm yaşama hazırlamak olması gerektiğini belirtmiş, eğitim programlarının da bu düşünceye göre düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur (Demirel, 2007:12).

2.1.2.2. Türkiye’de Program Geliştirmenin Tarihçesi

Türkiye’de 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanırken, okullarda uygulanan programlar üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Eğitim sistemimizde uzun süre dersler ve konular listesi anlamında kullanılan “Müfredat Programı” anlayışı yerini “Eğitim Programı” anlayışına bırakmıştır (Demirel, 2007:13).

Türkiye’de program geliştirme çalışmalarının, Cumhuriyetin ilanıyla başladığı görülmektedir. Program geliştirme etkinliklerinin 1950’li yıllardan itibaren sistemli bir biçimde yürütülmesi yolunda çalışmalar arttırılmıştır (Gözütok, 2003). 1950’li yıllara kadar Türkiye’de program geliştirme çalışmaları daha çok dersler ve konular listesi olarak ele alınmış, 1952 yılında yurdumuza gelerek köy okullarında incelemeler yapan K.V.Wofford’un hazırladığı raporla, daha sistematik bir yaklaşımla yapılmaya başlanmıştır. 1960’lı yıllara gelindiğinde Türkiye’de program geliştirme çalışmaları tekrar ilkokul programları üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan çalışmalardan sonra 1968 programı uygulanmaya konmuş, bu programla ilgili geliştirme çalışmaları yakından izlenmiş, uygulamada meydana gelen aksaklıklar üzerinde çalışılarak gerekli önlemler alınmıştır (Demirel, 2007:14).

1970'li yıllarda sekiz yıllık ilköğretim okulu denemesi ve program çalışmaları gündeme gelmiş ve bu çalışmalara hız verilmiştir. Dokuz üyeden meydana gelen çalışma grubu sekiz yıllık okulun amaçlarını ve bu okulun eğitim ilkelerini tespit edip çalışmalarına başlamış ancak deneme aşamasında kalmıştır. 1980'li yıllarda program geliştirme çalışmalarında yeni bir arayış başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 1982 yılında program geliştirme konusunda yeni bir model oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak programların buna göre şekillenmesini sağlamak amacıyla bir dizi toplantı düzenlemiştir. 1984 yılında bu programların ilkeleri belirlenmiştir. Bu model amaç-davranış-işleyiş-değerlendirme boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir (Demirel, 2007:15).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, eğitim sistemimizi yeniden düzenleme çalışmaları içinde program geliştirme çalışmalarına ve ölçme değerlendirmeye ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Ancak bu yıllarda yapılan çalışmalarda, yeni ders programlarının 1983 yılında kabul edilen programa göre hazırlanması önerilmişse de kimi bilim adamları tarafından yapılan itirazlar üzerine komisyonlar çalışmalarında serbest bırakılmışlardır. Böylece tek modelli program anlayışından, çok modelli program anlayışına geçmede ortak noktalarda hala bileşilemediği ve bunun sonucunda da Türk Milli Eğitim Sistemi için uygulanabilir nitelikte bir program modeli arayışının devam ettiği görülmektedir (Demirel, 2007:16).

Tüm bu programlar, içinde buldukları dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarına rağmen hazırlanılmaya çalışılmış ancak gerekli alt yapının oluşturulmadan direk uygulanmaya konması programların başarısına gölge düşürmüş, programlardan istenilen verimin alınmasına engel olmuştur.

Ülkemizde yıllardır süre gelen program geliştirme çalışmalarına 2004 yılında yeniden hız verilmiştir. 2004 yılındaki çalışmalarda eğitim ile ilgili tüm kesimlerden (öğretmenler, öğretim görevlileri, müfettişler, milli eğitim müdürlükleri, sivil toplum kuruluşları vb.) görüşler alınmış, toplantılar yapılmıştır. Tüm bu çalışmalar sonunda hazırlanan programın getirdiği yenilikler şöyle sıralanmaktadır:

- 1940'lerden beri ilk kez öğretim programları uluslar arası kıyaslama yapılarak bütünsel olarak ele alınmıştır.
- Öğrenmede davranışçı program yaklaşımından çok, bilişselci ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımları dikkate alınmıştır.
- Konuların farklı sınıflarda, daha üst düzey hedefler göz önüne alınarak öğretilmesi (sarmallık ilkesi) esas alınmıştır.
- Ölçme ve değerlendirmede yapılandırmacı öğrenme teorisine dayanan alternatif değerlendirme yaklaşımları da dikkate alınmıştır.
- Derslerin, ezbercilikten uzak, eğlenceli, hayatın içinde ve kullanılabilir olmasına dikkat edilmiş ve derslerde bilgi ve becerilere öncelik verilmiştir.
- Okulda zamanın büyük bir bölümü, öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine, sadece yol göstereceği etkinliklere ayrılmıştır.
- Türkçeyi severek ve istek duyarak okuma-yazma alışkanlığı edinmeleri öngörülmüştür.
- Genel olarak program yapısının, değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek olması öngörülmüştür.
- Sadece öğretim yerine, insanımızın eğitimi de kapsamlı olarak ele alınmıştır.
- İlkokul ve ortaokul mantığına göre düzenlenmiş olan parçalı program anlayışı yerine, programlar sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hale getirilmiştir.
- Dünya ile entegrasyon ve AB standartları dikkate alınmıştır.
- Programlar hazırlanmadan önce insan yetiştirme modelimizin felsefi temeli oluşturulmuştur.
- Tüm dersler için sekiz ortak beceri saptanmıştır.
- Dersler sınıf seviyelerine göre kavram analizlerine tabi tutulduğu gibi, dersler arası karşılaştırmalar da yapılmış ve tüm dersler birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.

- Spor kültürü ve olimpik eğitim, sağlık kültürü, rehberlik ve psikolojik danışma, kariyer, girişimcilik, afet, özel eğitim ile insan hakları ve vatandaşlık gibi ara disiplinler programlara yerleştirilmiştir.
- Davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içerecek şekilde “kazanımlar” ifadesi kullanılmıştır.
- Baskın doğrusal (lineer) düşünce yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi ve çoklu sebep-çoklu sonuç anlayışı öne çıkarılmıştır.
- Programlar, etkinliklerle zenginleştirilerek öğretmen merkezli olmaktan, öğrenci merkezli hale getirilmiştir.
- Çeşitli semboller kullanılarak programa açıklamalar kısmı yerleştirilmiştir.
- Ölçme değerlendirme anlayışında sonuca dayalı bir anlayış yerine, süreci de değerlendiren bir anlayışa geçilmiştir.
- Türkçeye duyarlılık tüm derslerin ana becerisi haline getirilmiştir (TTKB, 2005:18-19).

2.2. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI

2.2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal bilimler, geçmiş ve günümüz bağlamında insan ve toplum ile ilintili inceleme yapan disiplinler bütünüdür. Sosyal bilimler, insan ve toplum ile ilgili konularda belirli metodolojik ilkeler çerçevesinde üretilen bilimsel bilgiyi ifade etmektedir (Kabapınar, 2007:2). Bu durumda “sosyal bilgiler nedir?”, “sosyal bilimler ve sosyal bilgiler arasındaki fark nedir?” gibi sorular akla gelmektedir. Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir. Toplumsal gerçek dendiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat ve mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girmektedir. Bir bakıma tüm sosyal bilimlerin,

felsefe ve diğ er etkinliklerinin kesişti ğ i bir alan olarak düşünülebilir. Her sosyal bilimin kendi özel ilke ve önermeleri sosyal bilgilerin kapsamına girmeyebilir (Sönmez, 2010:3).

Bu çerçevede Sosyal Bilgiler dersi şöyle tanımlanabilir: Bireyin toplumsal varoluş unu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğ rafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileş iminin geçmiş, bugün ve gelecek bağ lamında incelendiğ i; toplu öğretim anlayış ından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005:44).

2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Geliş imi

Sosyal bilgilerin konu olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 30’lu ve 40’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler de sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak, 40’lı ve 50’li yıllarda sosyal bilgiler programı büyük ölçüde tarih ve coğ rafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 60’lı ve 70’li yıllarda “Yeni Sosyal Bilgiler” adı altında reform hareketi başlamış, 80’li yıllarda ise “Temele Dönme” hareketi ile sosyal bilgiler öğretiminde geleneksel yaklaşıma geçilmiştir (Öztürk ve Otluoğ lu, 2005:14).

Disiplinler arası bir program yaklaşımı ve bir ders olarak Sosyal Bilgiler Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. 1962 program taslağ ında ilkokulun amacı “kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat” bakımlarından belirlenmiş, tarih, coğ rafya ve yurt bilgisi dersleri birleştirilerek, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adlı ders konulmuştur (Sönmez, 2005:459). 1968 yılında bu ders “Sosyal Bilgiler” adını almış, dersin öğretim programı üzerinde bu tarihten itibaren ABD’de etkili olan “Yeni Sosyal Bilgiler” akımının önemli etkisi görülmüştür. Ancak bu hareketi destekleyecek öğretim araç-gereçlerinin

bulunmayışı, öğretmenlerin gerekli mesleki donanımdan yoksun oluşu gibi nedenlerle, Türkiye’de geleneksel yaklaşım egemenliğini sürdürmüş, istenilen etki yaratılamamıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:16).

1968 yılından itibaren ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de ortaokullarda okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi, 1985 yılında II. kademedeki Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmiştir (Kılıçoğlu, 2009:9). İlköğretimin 18.08.1997 tarihinde çıkarılan bir yasa sonucunda, sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz uygulaması ile ilköğretim okullarında okutulan Mili Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak yerine “Sosyal Bilgiler Dersi” konulmuştur. Mili Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek yürürlüğe girmiştir (Yaşar, 2005). 1998 yılında ilköğretim sekiz yıla çıkarıldığından, Sosyal Bilgiler öğretim programı yeniden düzenlenmiş, program davranışçı yaklaşımı merkeze alarak hazırlanmıştır. Hedef ve içerikler yeniden yazılmış ancak programda eğitim ve sınav durumları yer almamıştır. Üstelik hedefler tutarlı bir biçimde yazılmamıştır (Sönmez, 2005:500).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programları, çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda 1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmış, bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırıcılığın esas alındığı 4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, MEB tarafından pilot illerde uygulandıktan sonra, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur (Öztürk, 2007:47).

Milli Eğitim Bakanlığı’nca 2004-2005 yıllarında pilot uygulaması yapılan yeni ilköğretim programının hazırlanma gerekçesi şöyle ifade edilmiştir: “Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme

süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir” (MEB, 2004:44).

Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının, önceki programlarda vurgulanan Atatürkçülük, milli ve manevi değerlerin kazandırılması, demokratik değerlerin benimsenmesi vb. gibi bazı temel unsurlar yanında, özellikle öğrencilerin bir takım zihinsel becerilerini ve duyuşsal özelliklerini geliştirmeye yönelik olarak geliştirildiği belirtilmektedir. 2004 programının vizyonu şöyledir (MEB, 2005):

“21.Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektedir.”

2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıf) 2004 Öğretim Programı

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır (MEB, 2005:6). 2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler programı, ülkemize 1940’lı yıllarda giren ünite anlayışını devam ettirmektedir. Program kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik, ilişkilendirme, ara disiplinler gibi çoğunluğu yeni bir terminolojiyi gündeme getirmektedir (Ata, 2009:36).

2004 Sosyal Bilgiler programında hedefler, genel amaçlar ve kazanımlar olarak belirlenmiştir. Genel amaçlar incelendiğinde, önceki programla benzer amaçların olmasıyla birlikte, amaçların genel olarak programın temel yaklaşımı olan

yapılandırıcılık çerçevesinde belirlendiği ve daha çok bilişsel ve duyuşsal alanla ilgili olduğu görülmektedir. Bu programda öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde kazanmaları beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler şeklinde kazanımlar belirlenmiştir. Programda kazanım kavramı “öğrenme süreci içerisinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler” şeklinde tanımlanmıştır (Özdemir, 2009:36-37).

Yeni Sosyal Bilgiler programında 4. sınıf için 46 kazanım, 5. sınıf için 47 kazanım bulunmaktadır. Her ünite için kazanım sayıları ortalama 4 ile 8 arasında değişmektedir. Eski programlar hedef ve davranışlara boğulmuş iken, yeni programda az ve daha kapsamlı kazanım ifadeleri yer almaktadır (Ata, 2009:37). Kazanımlar diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirilmiştir. 4. sınıf programında yer alan 46 kazanımdan 16 kazanımın Türkçe dersi ile, 10 kazanımın Fen ve Teknoloji dersi ile, 7 kazanımın Matematik dersi ile ilişkisi kurulurken; 5. sınıf programında yer alan 47 kazanımdan 6 kazanımın Matematik dersi ile, 4 kazanımın Türkçe dersi ile, 1 kazanımın Fen ve Teknoloji dersi ile, 4 kazanımın Rehberlik ile ilişkisi kurulmuştur (Özdemir, 2009:37).

Tablo 1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süresi

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre/ Ders Saati
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	4	11	12
Toplam		46	100	108

Tablo 2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süresi

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre/ Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
Toplam		47	100	108

(MEB, 2005)

2004 Sosyal Bilgiler programı içerik yönünden incelendiğinde, programın içeriğinin yapılandırmacılık çerçevesinde tematik bir yaklaşımla ve disiplinler arası bir anlayışla tasarlandığı görülmektedir. Programda içerik, öğrenme alanları ve ünitelerden oluşmuş ve ünitelerin kapsamında belirli temel kavramlar, beceriler ve değerler yer almıştır. Öğrenme alanlarının belirlenmesinde Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin (NCSS) standartlarından yararlanılmıştır. NCSS'nin standartlarında toplam 10 öğrenme alanı (tema) yer almaktadır. 2004 Sosyal Bilgiler programını hazırlayan komisyon bu öğrenme alanlarını inceleyerek bunlardan 8'ini programa almış, Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısını dikkate alarak, bazılarının adlarını aynen koruyarak, bazılarının ise adlarını değiştirerek düzenlemiştir (Özdemir, 2009:38). Programın içeriği esnek tutulmuş, içerik bilgi, beceri ve değerlerin birlikte işlendiği öğrenme alanları biçiminde verilmiştir. Öğrenme etkinlikleri ve üniteler öğrencilerin dikkatini çekecek ve merakını uyandıracak biçimde düzenlenmiştir. İçerikteki bilgiler, güncel yaşama uygun bir şekilde tasarlanmış ve yakın çevreden uzağa doğru bir öğrenme benimsenerek hazırlanmıştır (Yaşar, 2005).

2004 yılında geliştirilen Sosyal Bilgiler programının getirmiş olduğu en önemli yenilik kuşkusuz öğrenme-öğretme süreçlerinde gerçekleştirilmiştir. Programın vizyonunda ve temel yaklaşımında açıklanan yapılandırmacılık yaklaşımının öğretim sürecinde nasıl uygulanacağı ve öğretmenin nelere dikkat edeceği bu boyutta ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler programının önceki programlara göre daha öğrenci merkezli olduğu, yeni ilköğretim programlarının tanıtım kitapçığında şu şekilde açıklanmaktadır (MEB, 2005):

- Öğrenme-öğretme süreçleri yapılandırılmış örnek etkinliklerle yönlendirilmiştir.
- Öğrencilerin bilgiyi kendi yaşantılarından yola çıkarak, yine kendisinin yapılandırmasını hedeflemektedir. Araştırma, sorgulama ve üretmeye dayanan öğrenme yaşantılarında öğretmenin yol gösterici rolü, programın uygulanabilir olmasının başlıca dayanağıdır.

- Etkinlikler çevre ve okul koşullarına, öğrenci bilgi ve yeteneklerine göre çeşitlendirilerek, öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını destekler.
- Etkinlik temelli öğrenmede, öğrenciler işbirliği yaparak birbirlerinden öğrenme fırsatı bulabilmektedirler.
- Öğrenme yaşantıları daha katılımcı bir ortam oluşturduğu için demokratik okul yapısının oluşumuna ve demokrasi kültürünün yerleşmesine daha fazla katkıda bulunmaktadır.
- Diğer disiplinlerle işbirliği yapılarak hazırlandığı için, daha etkili ve kolay öğrenebilir bir nitelik taşımaktadır.

2004 Sosyal Bilgiler programının öğrenme-öğretme süreci incelendiğinde, programın öğrenci merkezli olarak hazırlandığı, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin ilgilerini, yeteneklerini geliştirecek çeşitli etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Programda yer alan etkinliklerin öğrenciler için eğlenceli ve aynı zamanda öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak şekilde hazırlandığı da dikkat çekmektedir. Programda ayrıca, öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde yararlanmasına yönelik olarak, çeşitli öğretim yaklaşımları sunulmuştur. Çoklu zeka, işbirliğine dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, buluş yoluyla öğretim, sorgulamaya dayalı öğretim, gezi-gözlem, altı şapkalı düşünme, balık kılıcı, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle öğretmenlerin dersi daha etkili ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak biçimde planlamaları, uygulamaları ve değerlendirmeleri beklenmektedir. Öğrencilerin konuları kalıcı, aktif ve yaparak-yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olmada birincil kaynakların kullanılması önemli yer tutmaktadır. Bu amaçla, öğrenme-öğretme sürecinde yazılı ve görsel materyaller, fotoğraflar, tarihi ve resmi belgeler, istatistiki bilgiler kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır (Özdemir, 2009:40).

Sosyal Bilgiler programının geçmiş programlara göre en belirgin özelliklerinden biri de ölçme ve değerlendirme süreçlerinde ortaya konan anlayıştır. Sosyal Bilgiler programında değerlendirme; öğrencilerin neyi bilmediklerinden daha çok, neyi bildikleriyle ilgilenen bir süreçtir. Programın değerlendirme boyutu

incelendiğinde önceki programlarda daha çok öğrencilerin süreç sonunda öğrendiklerini değerlendirmek amacıyla kullanılan kısa veya uzun cevaplı, çoktan seçmeli, doğru- yanlış vb. geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçlarının yanı sıra, sürece ağırlık veren gösteri, anekdotlar, görüşme, gözlem, sözlü sunum, projeler, araştırma kağıtları, öz değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, derecelendirme ölçekleri, tutum ölçekleri gibi alternatif ölçme ve değerlendirme araçları da yer almıştır (MEB, 2005:106-107). Böylece yeni programda yer alan geleneksel ve alternatif ölçme-değerlendirme araçları ile öğrencilerin sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin bireysel farklılıkları dikkate alınarak öğrenme sürecinin her aşamasında ve çok boyutlu olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlanmaktadır (Öztürk, 2009:41-42).

2.2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal Bilgiler dersini de kapsayan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları şu şekildedir:

“Türk Milli Eğitimi'nin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

- Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;
- Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.” (MEB, 2004:5)

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Türk milli eğitiminin yukarıda belirtilen genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersine özgü şu “genel amaçları” belirlemiştir:

“7.sınıf sonunda öğrenci;

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.” (MEB, TTKB, 2005:9).

2.3. ÇOKLU ZEKA KURAMI

2.3.1. Zeka ve Zekaya Yönelik Yaklaşımlar

Zekanın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği konusu uzun yıllardan beri birçok eğitimcinin ilgi alanını oluşturmaktadır. Bazı eğitimciler, insanın zihinsel işlevlerini veya performanslarını baz alıp, insan zekasını ölçtüğünü varsayan çeşitli IQ (Intelligence Quotient) testleri geliştirerek zekayı, kendilerinin hazırladıkları “testlerin ölçtüğü nitelik” (yani zeka düzeyi, zeka seviyesi veya zeka katsayısı) olarak tanımlarken, bazı eğitimciler de zekayı, bir bireyin sahip olduğu “öğrenme gücü” olarak yorumlamışlardır (Saban, 2005:3).

Üzerinde yıllardır çalışılan zeka soyut bir kavramdır. Bu nedenle de hep merak edilen, çerçeveleri çizilmeye çalışılan, sorgulanan bir canlı özelliği haline gelmiştir. Günümüze dek, araştırmacılar bireylerin zihinsel yapılarına ve davranışlarına bakarak, zeka üzerinde fikirler yürütmüşlerdir. Bu kuramlarda çoğunlukla dil, matematik ve mekanik gibi yeteneklerle, verilen bir problem durumunun çözülebilmesi ölçüt alınmıştır (Bümen, 2005:1).

Zeka eğitimcilere göre öğrenme yeteneği; biyologlara göre çevreye uyuma yeteneği; psikologlara göre muhakeme yoluyla sonuca ulaşma isteği; bilgisayar bilimcilerde göre ise bilgiyi işleme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Başbay; 2000:5). Genel olarak ise zeka, kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesnel arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu bir şekilde bir amaca yönelik olarak yerine getirme olarak adlandırılmıştır (Tooper, 2005).

Zekayı düşünürler çeşitli şekillerde tanımlamışlardır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

Zekayı ilk kez Galton (1822-1911) ölçmeye çalışmış ve bu çalışmada temel duyuların duyarlılığı incelenmiş; zeka, bilgileri yapısallaştırma ve kullanma olarak ele alınmıştır (Bümen, 2010:1).

Sperman 1927'de zekayı iki faktör kuramı ile açıklamıştır. Buna göre zeka, her türlü zihin etkinliklerinde rol oynayan veya ihtiyaç duyulan zihinsel enerji olan genel faktörlerden (g faktörü) ve belirli bir zihin etkinliğinde rol oynayan veya ihtiyaç duyulan zihin gücü olan özel faktörden (s faktörü) oluşmuştur (Bümen, 2010:1).

Thorndike, zekanın birbirinden bağımsız farklı faktörlerden oluştuğunu öne sürmüştür. Bir sorunun çözümünde birden fazla faktör rol alabilir. Soyut zeka, mekanik zeka ve sosyal zeka olmak üzere üç faktör vardır. Zekânın düzey, genişlik ve hız olmak üzere üç boyutu vardır. Thorndike'dan otuz yıl sonra Guilford zihnin birbirinden bağımsız faktörlerden meydana geldiğini belirtmiştir. Faktörler belli bir içeriği, belli bir işlemden sonra belli bir ürün haline getiren zihin yeteneğidir. Her zihinsel etkinliğin içerik, işlem ve ürün olmak üzere üç yönü vardır (İflazoğlu, 2003).

Goleman, Thorndike'in sosyal zeka adını verdiği zeka üzerinde durmuş ve duygusal zeka (EQ) kavramını ortaya atmıştır. Duygusal zeka, kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek doyumunu erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, umut besleme ile kendini gösterir. Herhangi bir uyarıcıya karşı gösterilecek tepki, akıl zihninden önce, duygusal zihin tarafından algılanır (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:3).

Alfred Binet'a göre zeka, kavrama, hüküm verme, akıl yürütme gibi karmaşık üst düzey işlemlerde kendini gösterir. Bireyin zekası, çözümü yüksek zihinsel işlemler gerektiren problem durumlarıyla karşı karşıya getirilerek ölçülebilir (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:2).

Wechsler zekayı, bireyin amaçlı davranma, akılcı düşünme ve çevresiyle etkilice baş etmek için kullandığı bütünsel kapasite olarak tanımlarken; Woolfolk ise

bireyin kalıtım ya da öğrenme ürünü zihinsel işlevleri; bilgiyi edinme, hatırlama, geri getirme ve problem çözme, dünyaya uyum sağlama yeteneği olarak tanımlamıştır (Açıkgöz, 2003:35).

Piaget zekayı, üç önemli özelliği açısından tanımlamıştır. Ona göre zeka; (1) Çevre ile etkileşim sonucunda, kişinin çevreye yaptığı uyumun özel bir halidir. (2) Zihinsel yapı ile çevre arasındaki bir tür devingen dengeyi ve eylemleri arttırmalıdır. (3) Bir zihinsel eylemler dizgesidir (Binbaşoğlu, 1982:103).

İbni Sina'ya göre zeka, hem öğrenme sürecinden ayrı hem de dış dünyadan gelen algıların insana verdiği bilgiyi öğrenmeyle ortaya çıkmıştır. Öğrenme süreci hakkında sonradan öne sürülmüş tek taraflı kuramları, çok daha önceki bir asırda birleşik bir şekilde öne süren bu görüş, modern psikolojinin bağdaştırıcı görüşüne de uygun düşmektedir (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:2).

Ülgen (1995:27)'e göre zeka, alanları ve gelişme sınırları açısından biyolojik yapı, gelişmeyi sağlayan tecrübelerin zenginliği açısından da çevresel koşullarla ilgilidir.

Gardner ise insanlarda tek bir zekanın olmadığını, bireylerde birbirinden farklı 8 yetenek alanının olduğunu söylemiştir. Her zeka alanının kendine özgü sembolleri, sembol sistemi ve araçları vardır. Bireyin bu sembolleri kullanarak o alandaki problemleri çözmedeki performansı, o insanın zeka düzeyini işaret etmektedir (Ülgen, 1995:157).

Zekaya ilişkin görüşleri; psikolojik yaklaşımlar, gelişimsel yaklaşımlar, biyo-ekolojik yaklaşımlar ve çoklu yaklaşımlar olarak ele almak konuyu daha ayrıntılı olarak algılamamızı sağlayacaktır.

2.3.1.1. Psikometrik Yaklaşımlar

Psikometrik yaklaşım zekayı nicel, tek ve bütünleşik bir kavram gibi görmektedir. Zihin yaşı ve takvim yaşını zeka değerlendirmesinin temeli olarak almaktadır (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:4). Fransız psikolog Alfred Binet 1900’lü yılların başında meslektaşı Theodore Simon ile birlikte, okulda başarı göstermeyen, risk altındaki çocukları belirlemek üzere bir test geliştirmiştir. Geliştirilen bu test belirlenen amaç için oldukça etkili bulunmuş, ancak daha sonra bu amacın dışına çıkılarak, bireylerin genel kapasitelerini ya da zekalarını ölçmede kullanılan psikometrik bir ölçek haline gelmiştir. Wechsler 1939 yılında yetişkinler için “WAIS” adında bir zeka ölçeğini, daha sonra 1949 yılında çocuklar için “WISCE” adlı ikinci ölçeği geliştirmiştir (Bümen, 2010:1).

Spearman, değişik zihni yetenekleri ölçtüğü kabul edilen testlerin birbirleriyle olan korelasyonlarına faktör analizi tekniğini uygulamış ve sonuç olarak bu testlerin ölçtüğü birbirinden farklı zihin güçlerinin ortak bir yanı olduğu kanısına bir kere daha varmıştır. O halde, bir zihni yeteneğin meydana gelebilmesi için bütün zihni etkinliklerde ortak olan bir genel yeteneğe, o zihni etkinliğe özgü bir özel yeteneğe ihtiyaç vardır (Başbay, 2000:9).

2.3.1.2. Gelişimsel Yaklaşımlar

Zekaya yeni bir bakış açısını kazandıran kişi Jean Piaget’tir. Piaget geleneksel zeka anlayışına karşı çıkararak zekanın, zeka testinden alınan puan olmadığını belirtmiştir. Zekayı, zihnin değişme ve kendini yenileme gücü olarak tarif etmiş ve zekaya gelişimsel açıdan yaklaşmıştır. Zihni, sindirim sistemine; bilgileri, besin maddelerine benzetmektedir. Her besin maddesinin yenildikten sonra hazmedilip vücutta kullanılmasına benzer olarak, dış dünyadaki nesne ve olaylar da algılanır, değerlendirilir ve kullanılacak hale getirilir. Algılanan bilgiler, besin maddelerinin organizmayı değiştirmesi gibi, bilişsel fonksiyonları değiştirir ve geliştirir. Böylece yeni ve bilinmeyen durumlarla karşılaşan birey, eski tecrübelerinden faydalanarak

daha etkili kararlar verir; karşılaştığı problemleri daha kolay çözümler (Bümen, 2010:2).

Gelişimsel yaklaşımlar içinde söz edilmesi gereken diğer bir isim Vygotsky'dir. Vygotsky'ye göre zihin gelişimi Piaget'in ileri sürdüğü gibi kendi başına oluşan bir süreç değildir. Çocuğun çevresindeki bireyler ona problem durumlarında yardımcı olur ve bazı bilgiler vermektedir. Bu nedenle zeka gelişiminin toplumsal yönünü de vurgulamaktadır. (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:6).

2.3.1.3. Biyo-Ekolojik Yaklaşımlar

Birçok araştırmacı, zekanın tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili yeni fikirleri keşfetmek amacıyla beyni biyolojik bir perspektiften ele almıştır. Bunlardan biri olan Ceci'nin zeka ile ilgili olan biyo-ekolojik teorisi, bir tek bilişsel potansiyelin ya da bir "g" faktörünün olmadığını ileri sürmüştür. Bilginin ve doğal yeteneğin ayrılmaz olduklarını, bununla birlikte ortamsal, biyolojik, üst-bilişsel ve gidisel değişkenlerin de zeka kavramı içerisinde yer aldığını belirtmiştir. Ceci'nin öne çıkardığı üç ana kavram; çoklu bilişsel potansiyel, bağlam ve bilgidir. Zekanın biyo-ekolojik ya da psiko-biyolojik perspektifi, zekayı tek faktör teorisi ile açıklamaktan ziyade zekanın, farklı şekillerde açıklanmasını destekler. Bazı bilişsel etkinliklerle cinsiyet farklılıkları da önem kazanmaktadır. Bilişsel işlevler, beynin özel alanlarında ortaya çıkmaktadırlar ve bu işlevler, genetiğin, kişisel hayat deneyimlerinin ve farklı koşulların kombinasyonları tarafından etkilenmektedirler (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:6).

2.3.1.4. Çoklu Yaklaşımlar

Çok boyutlu özellik öncülerinden biri J.P. Guilford'tur. Guilford (1967-68) ilk kez zekayı kuramsal düzeyde incelenmiştir. Guilford'un SI (Structure of Intellect) olarak bilinen bu modeline göre zekanın üç boyutu vardır: İçerik, ürün ve işlem. İçerik boyutu figürler, semboller, anlamlar ve davranışlardan; ürün boyutu birimler,

gruplar, ilişkiler, sistemler, değişik durumlarda formüle etme ve doğurgulardan; işlem boyutu ise biliş, bellek, ayrıştırıcı düşünme, bütünleştirici düşünme ve değerlendirme süreçlerinden oluşur (Bümen, 2010:2).

Stenberg ise zekayı yeniden tanımlama noktasında yeni bir bakış açısı getirmiştir. Zekanın etkileşerek işleyen farklı bileşenlerden oluştuğunu, bireyin içsel ve dışsal dünyası ile deneyimlerinin zeka ile ilişkisi olduğunu savunmuştur. Ona göre zeka, bireyin zihinsel olarak kendi kendini yönetme kapasitesidir Sternberg'in geliştirdiği üçlü (triarşik) zeka kuramı, bileşimsel, bağlamsal ve deneyimsel üç alt alandan oluşmaktadır. Bileşimsel alan, bireyin zekice davranışlar geliştirirken kullandığı bilişsel süreç ve yapıları kapsayan içsel dünyasını kapsamaktadır. Bağlamsal alan, kişinin çevresel etkenleri değerlendirmede kullandığı süreçleri ve dış dünyasını kapsarken, deneyimsel alan ise bireyin deneyimlerinin iç ve dış dünyasıyla ilişkilerini içermektedir (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:7).

Harvard Üniversitesi öğretim üyelerinden psikolog Howard Gardner pek çok bilimsel araştırma sonucundan yararlanarak, 1983 yılında "Çoklu Zeka Kuramı"nı ortaya atmıştır. Gardner'ın yaptığı çalışmalar sonucunda, insan beyninin farklı bölümlerden oluştuğu ve her bir bölümün özel işlevlere sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Beynin farklı yarımkürelerden oluştuğu gerçeğini içeren "Split-Brain Theory" IQ'ya karşı ilk meydan okumadır. Beyin hasarlarından doğan zeka bozuklukları üzerine elde edilen araştırma bulguları sonucunda, insanların beyinlerinin belli bir bölümü zarar gördüğünde bile, beynin kalan bölümü ile insanların belli alanlarda performans gösterebildikleri ve yaşamlarına devam edebildikleri görülmüştür (Yavuz, 2003:13). Gardner'ın kuramına göre insanlar tek bir zeka alanına sahip değildir ve insanların performansları sadece matematiksel ve sözel alanlardan oluşmamaktadır. Gardner'a göre insan zekası çoğu kez birbirinden bağımsız farklı alanlardan oluşur. Sözel ve matematiksel alanların dışındaki diğer zeka alanlarını ölçemediği için de zeka testlerine karşı çıkar.

2.3.2. Zeka Alanlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler

“Frames of Mind (Zihnin Çerçevesi)” (1983:85) kitabında Gardner, zekanın ön gerekliliklerini; problem çözme (karşılaşılan gerçek sorunları ya da güçlükleri çözme) becerisi, etkili bir ürün ortaya koyabilmesi, yeni sorunlar bulabilmesi ve yeni bilgiler edinmek için zemin hazırlaması olarak sıralamıştır. Kültürel çevrelerde yararlı ve önemli görülen bu kriterlere dayanarak da zekanın ölçütlerini belirlemeye çalışmıştır. Zeka alanlarının belirlenmesinde kullanılan sekiz ölçüt şunlardır (Gardner, 1983:89-94):

- Beyindeki bir hasar yüzünden izole olma potansiyeli (nörolojik delil),
- İdiot savantlar, dahiler ve başka istisnai bireylerin varlığı,
- Tanımlanabilir bir kilit operasyon ya da operasyonlar dizisi,
- Farklı bir gelişim hikayesi ve tanımlanabilir bir uzman performansı,
- Evrimsel bir tarih ve aklın evrimi,
- Deneysel psikolojinin katkısı,
- Psikometri bulgularının katkısı,
- Bir sembol sisteminde kodlanmaya (kendini gerçekleştirilmeye) duyarlılıktır.

Bireylerdeki zekaların gelişimi de farklılıklar göstermektedir. Armstrong (1994:23), zekaların gelişimini etkileyen çevresel etkenleri şöyle sıralamaktadır:

- *Kaynaklara Ulaşma Şansı:* Eğer aile çok fakirse, keman, piyano gibi müzikal zekayı geliştirebilecek enstrümanlar olmadığından, bu zekanın güçlenmesi zorlaşabilir.
- *Tarihsel-Kültürel Etkenler:* Eğer toplumda matematik ve fene dayalı programlar önemseniyorsa, öğrencilerin mantıksal-matematiksel zekaları daha çok gelişir.

- *Coğrafi Faktörler:* Köyde yetişen bir çocuğun, apartmanda yetişen bir çocuğa göre bedensel ve doğacı zekaları daha çok gelişebilir.
- *Ailesel Faktörler:* Ressam olmak isteyen bir çocuğun ailesi, onun avukat olmasını istiyorsa, ailesi dil zekasının gelişimini destekleyecektir.
- *Durumsal Faktörler:* Kalabalık bir ailede büyüyen ya da yaşayan bireyler, doğalarında sosyallik yoksa, kendilerini geliştirmek için daha az zamana sahip olacaklardır.

Bunların dışında, bireyin belli bir zeka alanındaki gelişmesi başlıca dört faktöre bağlıdır. Bu faktörler şunlardır (Saban, 2005:20-24):

- *Biyolojik Nitelik:* Bu kategori, bir bireyin genetiksel veya kalıtsal olarak taşıdığı izler ile bu bireyin beyinde doğumdan önce, doğum sırasında ve doğumdan sonra meydana gelen tahripleri kapsar. Bazı çocuklar, daha doğuştan kendi zeka alanlarını geliştirmede çeşitli engellerle karşı karşıya kalabilmektedirler.
- *Kişisel Hayat Hikayesi:* Bu kategori, bireyin çeşitli zeka alanlarının gelişimini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen ebeveynleri, arkadaşları, öğretmenleri ve diğer insanlarla olan bütün ilişkilerinin, etkileşimlerinin ve tecrübelerinin doğasını kapsar.
- *Tarihsel ve Kültürel Özgeçmiş:* Bu kategori, bireyin doğduğu ve büyüdüğü yer ve zamanla birlikte, bireyin doğumdan sonra içinde yaşadığı toplumun çeşitli boyutlarındaki tarihsel ve kültürel gelişim ve değişimlerin doğasını kapsar. Örneğin, birey öğretim programı dışındaki sosyal etkinliklerin desteklendiği bir dönemde öğrenci olarak tiyatroya ilgi duyduysa, bu bireyin sosyal ve bedensel zekası, aynı fırsatı bulamayan başka bireye göre daha çok gelişecektir.

• *Kristalleştirici ve Felce Uğratici Deneyimler*: Bir bireyin çoklu zeka alanlarının gelişiminde “kristalleştirici deneyimler” ve “felce uğratici deneyimler” olmak üzere iki anahtar süreçten söz etmek mümkündür. Kristalleştirici deneyimler, bir bireyin yeteneklerinin ve potansiyellerinin gelişiminde “dönüm noktaları” sayılabilecek tecrübeleri içerirler. Örneğin, Albert Einstein için bu deneyim, beş yaşındayken babasının ona hediye ettiği manyetik pusula sonucu yaşanır. Bu deneyim, onun içindeki uyuyan dehasını harekete geçirmiş, merak ve keşif isteği uyandırmıştır. Felce uğratici deneyimler ise, kristalleştirici deneyimlerin aksine bir bireyde var olan zeka potansiyellerini söndüren, körelten veya yok eden tecrübeleri içerirler. Zekanın gelişiminde etkili olan bu faktörler, bireyin tüm hayatının şekillenmesinde etkili olmakta; hayat boyunca karşılaşılabilecek uyaranlara vereceği tepkileri de etkilemektedir.

2.3.3. Çoklu Zeka Kuramı

Nöroloji ve gelişim uzmanı Howard Gardner, geleneksel zeka anlayışını inceledikten sonra, 70’li ve 80’li yıllarda bireylerin bilişsel kapasitelerini araştırmaya başlamıştır. Boston Üniversitesi’nde yeteneklerin örüntüsünü anlamaya, bilişsel ya da duyuşsal kazaların etkilerini belirlemeye çalışmıştır (Bümen, 2005:4).

“Çoklu Zeka Kuramı” Gardner’ın Harvard Üniversitesi’nde “Proje Sıfır (Project Zero)” adlı proje kapsamında gerçekleştirdiği, normal ve yetenekli çocukların bilişsel potansiyellerinin gelişimi ve beyindeki hasarlardan doğan zeka bozuklukları konusundaki araştırmasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle beyin hasarlı kişiler üzerinde yaptığı çalışmalar bu kuramın geliştirilmesinde yol gösterici olmuştur. Beynin farklı bölgelerinde meydana gelen hasarlar doğrultusunda bir etkinliği yapmakta zorlanan bireylerde, beynin diğer bölgeleri tarafından desteklenerek bu açıklığın kapandığı görülmüştür (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006:13). Bu çalışmalar sonucunda insanların çok geniş alanlarda ve çok sayıda kapasitelerle dolu olduğu ve bireyin bir alandaki üstünlüğünün, bir başka alandaki gücüyle karşılaştırılabilecek ve tahmin edilebilecek kadar basit olmadığı ifade edilmiştir. Çoklu zeka kuramının başlangıç noktasını işte bu görüş açısı oluşturmaktadır (Bümen, 2005:4).

Gardner'ın geliştirdiği kurama göre zeka biyopsikolojik bir potansiyeldir ve şöyle tanımlanmaktadır:

“ Zeka, bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problemleri zme yeteneğidir.” (Bümen, 2005:5).

Gardner bu tanımıyla zekanın  boyutunu ne çıkarmaya çalışmaktadır. Bunlar:

1. Zeka, bir bireyin içinde yaşadığı toplumda veya başka bir kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyma kapasitesidir.
2. Zeka, bir bireyin gerçek hayatta karşılaştığı problemlere etkili ve verimli zmler üretebilme becerisidir.
3. Zeka, bir bireyin zme kavuşturulması gereken yeni ve karmaşık yapılı problemleri keşfetme yeteneğidir (Saban, 2010:8-9).

Çoklu zeka kuramı; zekanın tek tip olmadığını, aksine bireylerin her birinde farklı boyutlarda, çeşitli zeka alanlarının bulunduğunu ne sürmektedir. Bu kuram, zekaya ilişkin geleneksel anlayışların eksiklerini vurgulamakta ve zekayla ilgili yeni bir anlayış sunmaktadır. Zekayla ilgili eski ve yeni anlayışların kısa bir karşılaştırılması aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Saban, 2005:4; Bümen, 2005:5; Selçuk, Kayılı ve Okut, 2004:11; Temiz, 2007:9).

Tablo 3. Zekaya İlişkin Eski ve Yeni Bakış Açıları

Zekaya İlişkin Eski Bakış Açısı (Niceliksel)	Zekaya İlişkin Yeni Bakış Açısı (Niteliksel)
1. Zeka, doğuştan gelir, sabittir, değişmez ve değiştirilemez.	1. Bir bireyin genetiksel olarak kalıtımla birlikte getirdiği zeka kapasitesi iyileştirilebilir, geliştirilebilir ve değiştirilebilir.
2. Zeka, niceliksel olarak ölçülebilir ve tek bir sayıya indirgenebilir.	2. Zeka, herhangi bir performansta, üründe veya problem çözme sürecinde sergilendiğinden sayısal olarak hesaplanamaz.
3. Zeka, tekildir.	3.Zeka, çoğuldur.
4. Zeka, gerçek hayattan soyutlanarak (yani, belli zeka testleri ile) ölçülür.	4.Zeka, gerçek hayat durumlarından veya koşullarından soyutlanamaz.
5. Zeka, öğrencileri belli seviyelere göre sınıflandırmak ve onların gelecekteki başarılarını tahmin etmek için kullanılır.	5. Zeka, öğrencilerin sahip oldukları gizil güçleri veya doğal potansiyelleri anlamak ve onların başarmak için uygulayabilecekleri farklı yolları keşfetmek için kullanılır.

Tablo 3’de görüldüğü gibi, “tek tip” zeka yaklaşımında zekaya ilişkin görüş, tekil ve bütüncül bir yapı arz etmekte ve testlerde sorulan sorular, gerçek yaşam problemleri temel alınarak hazırlanmamaktadır. Oysa “çoklu zeka” yaklaşımında, bireylerin günlük yaşamdaki faaliyetleri bir teste sığamayacak kadar geniş ve karmaşıktır. Ayrıca bu kapasiteler, günlük yaşamda sık sık karşımıza çıkan problem durumlarıyla belirlenebilir. Bu kapasiteler çok karmaşık olduğundan sayısallaştırma gücü bulunmamaktadır, bu nedenle de ancak bir zeka profili elde edilebilir. Bu profil bir sayıdan ibaret olamaz; betimsel, niteleyici bir yorumla anlaşılabilir. “Tek tip zeka” yaklaşımına göre, zeka doğuştan getirilen ve sabit yapı gösteren bir özellik olarak ele alınmasına karşın, “çoklu zeka” yaklaşımına göre doğuştan getirilen bir takım özelliklere ek olarak, içinde bulunduğumuz kültürün de bir ürünüdür. Ayrıca kültürel çerçevede sürekli değişir ve gelişebilir. Son olarak, zeka bireyleri sınıflandırmak amacıyla değil, onları tanımak amacıyla belirlenebilir. Bireyler

kendilerini tanıdıkça, güçlü ve zayıf yönlerini (zekalarını) fark ettikçe, gelecekle ilgili daha uygun adım atabilirler (Bümen, 2005:6).

2.3.3.1.Çoklu Zeka Kuramının Temel İlkeleri

Çoklu zeka kuramının temel ilkeleri şunlardır (Yavuz, 2004:17; Temiz, 2007:16-17; Saban, 2005:18-20; Bümen, 2005:8; Vural, 2004:233-234):

- ◆ İnsanlar çok farklı zeka türlerine sahiptir.
- ◆ Şu ana kadar varlığı kanıtlanmış olan çoklu zekalar; matematiksel-mantıksal, sözel-dilsel, görsel-uzamsal, müziksel-ritmik, bedensel-kinestetik, kişilerarası-sosyal, içsel ve doğasal zekalardır. Keşfedilmeyi bekleyen zekalar olabilir.
- ◆ Her birey kendine özgü bir zeka profiline sahiptir ve aktif olarak kullandığı zekaları ile özel bir karışıma sahiptir.
- ◆ Her bireyde söz konusu olan bu zekalar değişik düzeylerde bulunabilmektedir yani bireyde bazı zekalar baskın, bazıları çekinik olabilmektedir.
- ◆ Her zekanın bireyden bireye gelişim süreci farklıdır.
- ◆ Bütün zekalar dinamiktir.
- ◆ Bireylerin sahip oldukları zeka alanları tanımlanabilir ve geliştirilebilir.
- ◆ Her birey kendi zekasını geliştirmek ve tanımak fırsatına sahiptir.
- ◆ İnsan gelişimini değerlendiren tüm bilimsel teoriler çoklu zeka teorisini desteklemektedir.
- ◆ Her bir zekanın gelişimi kendi içinde değerlendirilmelidir.
- ◆ Her bir zeka hafıza, dikkat, algı ve problem çözümü açısından farklı bir sisteme sahiptir.
- ◆ Kişisel geçmiş, kültür ve kalıtım özellikleri zekaların gelişimini etkiler.
- ◆ Çoklu zekalar farklı yollarla sergilenebilir.

- ◆ Çoklu zekalar bir performansta, üründe veya problem çözme sürecinde sergilendiğinden sayısal olarak hesaplanamaz.
- ◆ Bütün zekalar, insanın kendini gerçekleştirme yolunda farklı ve özel kaynaklardır.
- ◆ Yapılan çok basit işlerde bile farklı zeka bölümleri kullanılabilir.
- ◆ Bir zekanın kullanımı esnasında diğer zekalardan da yararlanılabilir.
- ◆ Tüm zekalar evrenseldir.
- ◆ Her zeka alt ya da ikincil yetenekler içerir ya da farklı biçimlerde ortaya çıkar.
- ◆ Zekalar birbirinden tecrit edilmiş olarak değil; birleşerek, kaynaşarak çalışırlar.
- ◆ Zeka sadece değişmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarına da öğretilir.
- ◆ Zeka, insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur.
- ◆ Zeka çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür.
- ◆ Çeşitli zeka alanları, genellikle bir arada ve belli bir uyum içinde çalışırlar.

2.3.3.2. Çoklu Zeka Alanları ve Özellikleri

İnsan zekası hakkında ileri sürülen geleneksel yapıdaki görüşün sınırlılığını fark eden Gardner, 1983'te yayımladığı "Frames of Mind (Zihnin Çerçevesi)" adlı eserinde bir insanın en az yedi temel zeka alanları çeşitlemesinden oluşan geniş bir yetenekler yelpazesine sahip olduğunu öne sürmüştür. Ancak, Gardner yedi zeka alanını tanımlamakla birlikte, aynı zamanda bu sayının insan yeteneklerinin çokluğunu ifade etmekte asla yeterli olmadığını ve her zaman daha fazla zeka alanının olabileceğine de dikkat çekmiştir (Saban, 2005:6).

Checkley'in (1997) Gardner ile yaptığı bir görüşmede, Gardner sekizinci bir zeka alanının varlığından söz etmiş ve 1999 yılında yayımladığı "Intelligence Reframed (Zeka Yeniden Yapılandırıldı)" adlı eserinde bu yeni zeka alanını da

kapsayacak şekilde çoklu zeka teorisini yeniden formüle etmiştir. Gardner'in (1983, 1999) ileri sürdüğü sekiz türdeki zeka alanları şunlardır (Saban, 2005:6):

Çoklu zeka kuramına göre her insan;

1. Sözel-Dilsel,
2. Mantıksal-Matematiksel,
3. Görsel-Uzamsal,
4. Bedensel-Kinestetik,
5. Doğacı,
6. Bireysel-İçsel,
7. Müziksel-Ritmik,
8. Sosyal-Kişiler Arası zeka olmak üzere, sekiz zeka alanına sahiptir.

2.3.3.2.1. Sözel-Dilsel Zeka:

Sözcükler zekası ya da bir dilin temel işlevlerini açıkça kullanabilme yeteneğidir. Dilin bütün formlarını içerir. Yazma, dinleme, okuma, konuşma yapma gibi davranışlar bu zekada yer alır (Bümen, 2005:9). Sözel-dilsel zeka, bir bireyin kendi diline ait kavramları bir konuşmacı veya bir politikacı gibi sözlü olarak ya da bir yazar, bir gazeteci gibi yazılı olarak etkili bir biçimde kullanabilme kapasitesidir. Sözel-dilsel zekası kuvvetli olan bireyler, işiterek, konuşarak, okuyarak, tartışarak ve başkaları ile karşılıklı etkileşime ve iletişime girerek en iyi öğrenirler. (Saban, 2005:7).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Düzeni ve sözcüklerin anlamını kavrama:* Bu kapasite, verilen bir metindeki sözcüklerin anlamını kavrama ve bu anlamı değiştirmek için sözcüklerin yeniden nasıl düzenleneceğini içeren karmaşık bir süreçtir.

- *Açıklama, öğretme, öğrenme*: Bir bilgiyi sözel ya da yazılı olarak bir başkasına açıklayabilme veya verilen bir talimatı anlayabilme gücüdür.
- *Mizaha dayalı anlatım*: Bu kapasite, kelimeler üstünde oynama şeklinde ifade edilebilir. Ancak mizahi anlatımların anlaşılmasında sosyo-kültürel faktörler etkilidir; komik bir söz başka bir kültürde hakaret niteliği taşıyabilir.
- *Yazılı ya da sözlü olarak etkili hitabet, ikna ve güdüleme yeteneği*: Politikacı ve sunucuların topluluk önünde rahat ve etkileyici konuşabildikleri, hitabet tarzında etkili yazılar yazabildikleri ve motive edici oldukları görülmektedir.
- *Hatırlama ve geri getirme*: Bu kapasite, beynin kısa ve uzun süreli bellekte bilgileri tutma gücünü ifade eder.
- *Metalingüistik analiz*: Bu zekanın en ilginç özelliklerinden biridir. Metalingüistik analiz, dili araştırma için kullanabilme yeteneğidir (Bümen, 2005:10).

Sözel-dilsel zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Yazılı ve sözlü iletişimde başarılıdırlar.
- Kelimeleri doğru bir şekilde telaffuz ederler.
- Sözlük kullanmayı severler.
- Sözlük bilgisi (anlam, eş anlam, zıt anlam) gelişmiştir.
- Ses, ses dizimi ve anlam bilgilerine sahiptirler ve iletişimlerinde bu bilgilerini başarı ile kullanırlar.
- Sözlü iletişimlerinde atasözleri, deyimler ve güzel sözler kullanırlar.
- Yabancı dillere meraklıdırlar, bu dilleri kullanmada başarılıdırlar.
- Anlatmayı, dinlemeyi, okumayı ve tartışmayı severler.
- Sözel bulmacalardan ve sözcük oyunlarından hoşlanırlar.
- Yazılı ve sözlü uyarıcılara karşı duyarlıdırlar.
- Yazılı ve sözlü hafızaları iyidir.
- Hikaye dinlemeyi ve anlatmayı severler.

- Tekerleme söylemede başarılıdırlar.
- İnsanlarla yüksek seviyede sözlü iletişime girerler.
- Türkçe, yabancı dil, sosyal bilgiler gibi sözel içerik ağırlıklı derslere karşı ilgilidirler (Temiz, 2007: 20-21).

2.3.3.2.2. Mantıksal-Matematiksel Zeka:

Bu zeka, sayılar ve akıl yürütme zekası ya da tümdengelim ve tümevarım ile akıl yürütme, soyut problemler çözme ve birbiri ile ilişkili kavramlar, düşünceler arasındaki karmaşık ilişkileri anlama yeteneği ile ilgilidir (Bümen, 2005:11). Mantıksal-matematiksel zeka, bir bireyin bir matematikçi, bir vergi memuru veya bir istatistikçi gibi sayıları kullanabilmesi ya da bir bilim adamı, bir bilgisayar programcısı veya bir mantık uzmanı gibi sebep-sonuç ilişkisi kurarak olayların oluşumu ve işleyişi hakkında etkili bir şekilde mantık yürütebilmesi kapasitesidir. Mantıksal-matematiksel zekası güçlü olan bireyler, nesnelere belli kategorilere ayırarak, olaylar arasında mantıksal ilişkiler kurarak, nesnelere belli özelliklerini niceliksel olarak sayısallaştırarak ve hesaplayarak ve olaylar arasındaki birtakım soyut ilişkiler üzerinde kafa yorarak en iyi öğrenirler (Saban, 2005:8).

Lazear (2000)'a göre, bu zeka sadece sayılarla ilgili değildir. İçindeki mantık bölümü çoğunlukla gözden kaçmaktadır; oysa önemi çok büyüktür. Özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Soyut yapıları tanıma:* Çevredeki örüntüleri ayırt etme gücüdür.
- *Tümevarım yoluyla akıl yürütme:* Bu kapasite, parçalardan bütüne gitme sürecinde kullanılan mantıktır.
- *Tümdengelim yoluyla akıl yürütme:* Bütünden parçalara gitme mantığı ile hareket edilir.
- *Bağlantı ve ilişkileri ayırt etme:* Bu kapasite günlük yaşamda bireyleri bombardımana tutan verileri, sıralama ve sınıflama davranışlarını içerir. Bu zekası gelişkin bireyler kendisi için anlamlı ve önemli şeyleri seçer, diğerlerini eler.

- *Karmaşık hesaplamalar yapabilme*: Bu kapasite yıllardır en çok zeka temsilcisi olarak kabul edilmekte olmaktadır. Buna rağmen, sadece okulda öğrenilen sayı ilişkileri ve matematik işlemlerini değil; bunları günlük hayatta kullanabilme becerisini de içerir.

- *Bilimsel yöntemi kullanma*: Bu süreçte gözleme, yargılama, tartma, karar verme ve uygulama vardır. Günlük yaşamda bir problemle karşılaşıldığında bu yöntem kullanılır. Önce problemle ilgili tüm olaylar gözlenir, sonra problemle en çok hangi olayın ilgili olduğu belirlenir. Daha sonra da bir karar verilip uygulanır (Bümen, 2005:11-12).

Mantıksal-matematiksel zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Sayılarla çalışmayı severler.
- Sayısal hesaplamalarda başarılıdırlar.
- Sayısal ifadeleri kullanmayı severler.
- Matematik, fen ve teknoloji derslerine karşı ilgilidirler.
- Bilgisayar oyunlarından, mantık bulmacalarından, satranç, dama, tavla gibi stratejik oyunlardan hoşlanırlar.
- Neden-sonuç ilişkileri kurmada başarılıdırlar ve bu ilişki içinde düşünmeyi severler.
- Gruplama, sentez ve analiz etmede başarılıdırlar.
- Karşılaştıkları bir olay, durum karşısında neden, nasıl, niçin, niye soruları içinde düşünürler.
- Soyut ilişkiler ve bağlantılar kurmada başarılıdırlar.
- Muhakeme becerileri gelişmiştir (Temiz, 2007:22).

2.3.3.2.3. Görsel- Uzamsal Zeka:

Resimler, imgeler, şekiller ve çizgilerle düşünme, üç boyutlu nesnelere algılama ve muhakeme etme becerisidir (Yavuz, 2004: 23). Bümen'e (2005:12) göre, kişinin kendi görsel yaşantılarını yeniden yaratma kapasitesidir. Şekil, renk, biçim ve dokunuşu "zihin gözü" ile görme ve bunları resim olarak somut temsillere dönüştürme yeteneğini içerir. Görsel-uzamsal zeka, bir insanın bir avcı, bir izci ya da bir rehber gibi görsel ve uzamsal dünyayı doğru bir şekilde algılaması veya bir dekoratör, bir mimar ya da bir ressam gibi dış dünyadan edindiği izlenimler üzerine değişik şekiller uygulaması kapasitesidir. Bu zekaya sahip kişiler, varlıkları, olayları veya olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak en iyi öğrenirler (Saban, 2005:9).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Aktif imgelem / hayal gücü:* Yere yatılarak bulutlara bakılıp, şekilleri hayvanlara, objelere, yüzlere ve olaylara benzetmede olduğu gibi, bireylerin zihinsel hayal gücünü ifade eder.
- *Zihinde canlandırma:* Olayların, kişilerin, şekillerin vb. akılda resimlenmesidir.
- *Uzayda yer / yön bulma:* Günlük yaşamda sık sık yaşadığımız bir olaydır. "Bazı insanlar asla kaybolmaz; bazıları asla bulunmaz" sözü bu durumu özetleyen bir deyimdir.
- *Grafik temsili:* Bu kapasite bir fikir, bir kavram veya bir duyguyu daha iyi anlatabilmek için yapılmış görsel resimler yaratmayı içermektedir.
- *Uzaydaki nesnelere arasındaki ilişkileri tanıma:* Arabayı kaldırıma paralel park etme, satrançta birkaç hamle sonrasında tahmin etme gibi becerileri kapsar.
- *İmajlarla zihinsel manevralar yapma:* Psikolojide kullanılan optik illüzyonlar vardır. Bunların en çok bilineni iç içe geçmiş iki yüzün bulunduğu bir resimdir. Bu resme bakanların bazıları genç bir hanımı, bazıları ise yaşlı bir hanımı görürler. Yine gazete ve dergilerde yer alan üç boyutlu sihirli göz resimleri vardır. Bunlara belli bir süre odaklaştığımızda ilk bakışta fark edilmeyen bir resim görürsünüz. Bu kapasite bu tür becerilerin kullanılmasını işaret etmektedir.

- *Farklı açılardan objeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanıma:* Bu yeterlik, karmaşık, farklı açılardan, nesnelere arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanımayı işaret etmektedir (Bümen, 2005:12-13).

Görsel-uzamsal zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Sanat etkinliklerini severler ve katılmaya heveslidirler.
- Hayal kurmayı severler.
- Zihinlerinde tasarladıklarını az hata ile ya da hatasız olarak gerçeğe dönüştürebilirler.
- Okurken kelimelerden çok resimler dikkatlerini çeker.
- Varlıkların görsel imgelerini çok iyi ve net hatırlarlar.
- Görsel sunuları izlemeyi severler.
- Resim yapmaktan ve çizim yapmaktan hoşlanırlar.
- Yön ve adres bulmada başarılıdır.
- Çizerek, resimleyerek çalışır ve not alırlar.
- İnsan yüzlerini kolay unutmazlar.
- Bir nesnenin farklı duruş ve görünüşlerini gözlerini kapatarak hayal edebilirler.
- Haritaları, çizelgeleri, grafikleri ve diyagramları kolay okurlar ve anlamlandırır.
- Eşyaları belirli bir alana yerleştirmede başarılıdır.
- Renk, çizgi, şekil, zaman, mekan, biçim, desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı duyarlıdır.
- Resim, iş-teknik eğitimi derslerine karşı ilgilidirler (Temiz, 2007:24-25).

2.3.3.2.4. Bedensel- Kinestetik Zeka:

Bu zeka, vücut hareketlerini kontrol etmeyi ve yorumlamayı, fiziksel nesnelere manipüle etmeyi ve vücut ile zihin arasında bir uyum (armoni) oluşturmayı sağlar.

Eski Yunanlılar kültürlerini, vücudun önemi, nasıl görüldüğü ve performansı üzerine kurmuşlardır. Modern çağda olimpiyat oyunları bu geleneği sürdürmektedir (Bümen, 2005:14). Bedensel-kinestik zeka bir kişinin bir aktör, bir atlet ya da bir dansçı gibi düşünce ve duygularını anlatmak için vücudunu kullanmadaki ustalığı veya bir heykeltıraş, bir cerrah ya da bir tamirci gibi ellerini kullanma ve elleriyle yeni şeyler üretme kabiliyeti olarak algılanır. Bu zeka alanı güçlü olan insanlar, en iyi yaparak-yaşayarak, hareket ederek ve ilk elden tecrübe edinerek öğrenirler (Saban, 2005:11).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Vücutlarını kontrol etme*: Bu kapasite aynı anda farklı birkaç fiziksel hareketi yürütme olarak düşünülebilir. Çocukken yaptığımız bir oyun buna örnek verilebilir. Bu oyunda aynı anda bir elimizle karnımızı kaşır, diğeriyle de başımızı vurur, sonra da tersini yaparız.
- *Önceden planlanmış vücut hareketlerini kontrol etme*: Bazı bedensel hareketler vardır ki bunları günlük yaşamda farkında olmadan ya da bir eğitim alarak öğreniriz. Örneğin, yürüme, koşma, motosiklet ya da bisiklete binme, araba kullanma vb.
- *Bedenin farkında olma*: Bu kapasite bedeni dinleme ve ona güvenmeyi ifade eder. Bedenimiz bize karmaşık bir radar istasyonu gibi, çevrede olanlar hakkında dönüt verir. Örneğin üşürken tüyler dikenleşir, tehlike anında kalp atışımız hızlanır.
- *Zihin ve beden arasında güçlü bir bağ kurma*: Zihinde gerçekleşen bir şeyin bedeni etkilemesi ya da bunun tersini ifade eder.
- *Pantomim yetenekleri*: Pantomim, rol yapma ve drama yeterliliklerini kapsar. Çevremizdeki insanların konuşurken kullandıkları jest ve mimikler, vücut dillerinin farkındalığı örnek olarak verilebilir.
- *Bedeni tümüyle iyi kullanma*: Bireyler eğer bedenlerinin tüm boyutlarıyla farkında olurlarsa ve onu yönetebiliyorlarsa, baskın olmayan elleriyle tenis oynayabilir, arabalarını kaldırma paralel olarak park edebilirler (Bümen, 2005:14-15).

Bedensel-kinestetik zekası yüksek olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Spor faaliyetlerine katılmaktan hoşlanırlar.

- Bir yerde uzun süre hareket etmeden kaldıklarında bu durumdan hoşlanmazlar, kımıldamaya başlarlar.
- Jest, mimik, el ve kol hareketlerini konuşurken çok kullanırlar.
- Bir şeyi parçalarına ayırmayı ve onları tekrar birleştirmeyi severler.
- Çamurla oynamayı, yontmayı veya diğer devinimsel nitelikteki etkinliklere katılmaktan hoşlanırlar.
- Beden Eğitimi dersini severler.
- Jimnastik yapmaktan, dans etmekten hoşlanırlar.
- Yazılı rapor projeler yerine, model yapabilecekleri projeleri tercih ederler.
- Dokunma ve hareket içeren etkinlikleri severler.
- Konuşurken dokunmaktan hoşlanırlar.
- Beden hareketlerini ustalıkla kontrol edebilirler (Temiz, 2007:28).

2.3.3.2.5. Müziksel-Ritmik Zeka:

Müzikal zeka, diğer zeka türleriyle ilişkili olmayabilen, kendi kural ve düşünme yapılarına sahiptir. Müzik, üç temel öğeyi kullanarak konuşulan bir dildir: ses perdesi / uzunluğu, ritim ve ton (Bümen, 2005:13). Müziksel-ritmik zeka, bir kişinin bir besteci, bir müzisyen ya da bir şarkıcı gibi müzik formlarını algılaması, ayırt etmesi ve ifade etmesi kabiliyetidir. Müziksel-ritmik zekası güçlü olan bireyler, en iyi ve etkili olarak ritim, melodi ve müzikle öğrenirler (Saban, 2005:10).

Lazear (2000)'a göre, müzikal zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Müziğin ve ritmin yapısına değer verme:* Müziğin duyuşsal davranışlarla ilişkisini ifade eder. Örneğin bazı müzikler bizi gerginleştirir, bazıları ise rahatlatır.
- *Müzikle ilgili şemalar oluşturma:* Bilinçli ya da bilinçsiz olarak belli müzik ya da ritmin belli olaylarla ilişkilendirilmesidir.

- *Seslere karşı duyarlılık*: Bu kapasite günlük hayatımızda bizi uyaran seslerin öğrenilme ve duyulma kapasitesidir. Bir kişiyi ayak seslerinden tanıma, trafik yoğunluğunu veya hava durumunu seslerden kestirme örnek olarak verilebilir.

- *Melodi, ritim ve sesleri taklit etme, tanıma ve yaratma*: Bu yeti bir başkasının yaptığı tansal ya da ritmik örüntüleri tekrarlamaya dayanır. Yeni bir şarkı ya da yeni bir dansın adımlarını öğrenirken bu kapasiteyi kullanırız.

- *Ton ve ritimlerin değişik özelliklerini kullanma*: Bu kapasite ses, ton ve ritimlerin bir iletişim aracı olarak kullanılmasını ifade eder. Sıkıntılı, heyecanlı, korku dolu ya da mutlu bir konuşmadaki ritimleri fark etme; farklı kültürlerdeki ritimleri ayırt etme gibi davranışlar örnek olarak verilebilir (Bümen, 2005:13-14).

Müzikal zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şöyledir:

- Şarkıların melodilerini çok iyi hatırlarlar.
- Bir müzik aletini çok iyi çalarlar ya da çalmak isterler.
- Müzik dersini sever.
- Çevresindeki seslere karşı duyarlı ve hassastırlar.
- Bir şarkı duyduğunda farkında olmadan ona eşlik ederler.
- Çalışırken müzik dinlemekten hoşlanırlar.
- Dışarıdan gelen sesler genelde dikkatlerini çeker, kuş sesi gibi.
- Elleriyle ya da kalemle vurarak tempo tutarlar ve bunu yapmaktan hoşlanırlar.
- Bir melodiyi hatırlamak için birkaç kez duymaları yeterlidir.
- Konuşurken, yazarken ve hareket ederken elleri ve ayakları ile ritim tutarlar.
- Konserlere, müzikal gibi gösterimlere gitmekten hoşlanırlar (Temiz, 2007:26).

2.3.3.2.6. Sosyal-Kişiler Arası Zeka:

Bu zeka, çevredeki bireylerle iletişim kurma, onları anlama, bu kişilerin ruh durumlarını, yeteneklerini tanıma ve değer verme gibi davranışları işaret eder

(Bümen, 2005:15). Sosyal zeka, bir insanın bir öğretmen, bir terapist ya da bir pazarlamacı gibi çevresindeki insanların duygularını, isteklerini ve ihtiyaçlarını anlama, ayırt etme ve karşılama kapasitesidir. Bu zeka türü ile insanın diğer insanlardaki yüz ifadelerine, seslere ve mimiklere olan duyarlılığı ve diğer insanlardaki farklı özelliklerin farkına vararak onları en iyi şekilde analiz etme, yorumlama ve değerlendirme kabiliyetleri kastedilir (Saban, 2005:12).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *İnsanlarla sözlü ya da sözsüz etkili iletişim kurma*: Bu yeti sadece konuşabilmek değildir. Karşımızdaki kişinin söylediklerinin yanı sıra, söylemediklerini, kullandığı beden dilini ve ses tonunu da fark etmeyi kapsar.
- *Bir bireyin ruhsal durumunu, duygularını okuma*: Bu kapasite karşımızdaki kişinin mutlu, mutsuz, sıkılgan ya da kızgın olup olmadığını anlamamızı içerir. Etkili ve anlamlı bir iletişimin anahtarıdır.
- *Grupta işbirliği içinde çalışma*: Bir grupta ortaya çıkarılacak ürün, elemanlarının yaptıklarına bağlıdır. Bir gruba bağlı olarak neler yaptığımız, işbirliği düzeyiniz bu zekada yer alır.
- *Karşıdaki kişinin bakış açısıyla dinleme*: Günlük yaşamdaki konuşmalarda karşımızdakinin neler söylediğini çoğunlukla kaçırırız, çünkü kendi kafamızdakiler baskındır. Bu yeti, sadece karşıdakinin ne söylemek istediği ile ilgilenip, onun söylediklerine konsantre olmak, kendi zihnimizi kapatmayı ifade eder.
- *Empati kurma*: Bu kapasite, bir başkasının bakış açısını, duygularını, değerlerini, inançlarını özellikle bizimkinden farklı olduğunda anlayabilmeyi ifade eder. Bu durum karşımızdaki kişinin bakış açısına katılmayı gerektirmez; sadece onun bakış açısına değer verme ve onu anlamaya işaret eder.
- *Sinerji kazanma ve yaratma*: Bir grup çalışmasında elde edilen ürünün tek tek bireylerin eseri değil, grubun gücünün ürünü olduğuna inanmayı ve bu yönde çaba harcamayı ifade eder (Bümen, 2005:16).

Sosyal-kişilerarası zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Arkadaş sayıları fazladır.
- Empati yetenekleri çok gelişmiştir.
- Arkadaşlarıyla ya da akranlarıyla vakit geçirmeyi severler.
- Başkaları onlarla birlikte vakit geçirmeyi isterler.
- Başkalarına selam verirler, onların hatırlarını sorarlar ve onları önemserler.
- Çevrelerindeki kişilerle iyi anlaşır, duygularını anlarlar.
- Arkadaşlarının kötü zamanlarında onlarla ilgilenirler.
- Başkalarını ikna etmede başarılıdır.
- Grup içinde rahattırlar ve çoğu zaman liderlik özelliklerini sergilerler.
- Problemi olanlara öğüt verirler.
- Grup oyunlarından hoşlanırlar.
- Organizasyon yapmada başarılıdır (Temiz, 2007:30).

2.3.3.2.7. Kişisel-İçsel Zeka:

Gardner'a göre günlük hayattaki en önemli zekadır. Kişinin kendisiyle ilgili bilgisinin olması ya da yaşamı ve öğrenmesi ile ilgili sorumluluk almasına işaret eden zekadır (Bümen, 2005:16). İçsel zeka, bir kişinin kendisini tanıması ve kendisi hakkında sahip olduğu bu bilgi ve anlayış ile çevresinde uyumlu davranışlar sergilemesi yeteneğidir. Bu zeka türü ile bir kişinin kendisini objektif olarak değerlendirmesi, sahip olduğu duyguların, ihtiyaçların veya amaçların farkında olması, kendisini iyi disiplin etmesi ve kendisine güvenmesi gibi yetenekler kastedilir (Saban, 2005:13).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır:

- *Konsantrasyon*: Sadece bir konuya veya etkinliğe odaklaşma, konsantre olma ve çevredeki diğer etkenlere karşı kapanmayı ifade eder. Örneğin, bizi derinden etkileyen bir kitabı okurken çevredeki gürültüyü fark etmeyiz.

- *Düşünsellik*: Günlük hayatta pek çok etkinliğimiz otomatik pilot altında yaşanır. Bu kapasite ise, insanın, kendisini durmaya, düşünmeye ve yaşantıdaki her detaya değer vermeye doğru eğitmesine işaret eder.

- *Yürütücübiliş / üstbiliş*: Düşünme hakkındaki düşünce etkinlikleridir. Problemler hakkında kendi kendine konuşma, verilen kararları analiz ederek değerlendirme bu yeti içinde düşünülebilir.

- *Değişik duyguların farkında olma*: Günlük yaşamda dikkat etmeden fark edemeyeceğimiz duygu durumu değişikliklerini hissetmeyi işaret eder. Bireysel tepkilerin, değişik duyguların farkında olma, kendini tanımaya yardımcı olan önemli bir kapasitedir.

- *“Öz”ü tanıma ve değer verme*: Biz diğer insanların bir parçasıyız, diğer insanlar da bizim bir parçamız; biz evrenin bir parçasıyız, evren de bizim bir parçamız görüşüne sahip olmayı ifade eder.

- *Yüksek düzeyli düşünme becerileri ve akıl yürütme*: Düşünme ve akıl yürütme sürecimizde aşamaların içinde aşamalar vardır. Yüksek düzeyli düşünme becerileri ve akıl yürütme yoluyla bireyler kendi düşünme süreçlerini analiz ederek, bu bilgileri öğrenme süreciyle bütünleştirmek suretiyle daha anlamlı bir yaşam elde edebilirler (Bümen, 2005:17).

Kişisel-işsel zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Duygularını, hislerini ve düşüncelerini açık ve net bir şekilde dile getirirler.
- Kendilerine güvenleri yüksektir.
- Kendilerinin zayıf ve güçlü yanları hakkında gerçekçi bir görüşe sahiptirler.
- Başkalarına pek fazla akıl danışmazlar.

- Lokanta, sinema gibi yerlere tek başlarına gitmekten hoşlanırlar.
- Sınıfta genellikle arka sıralarda oturma eğilimi gösterirler.
- İçlerine kapanık tutum sergileyebilecekleri gibi sosyal bir grup içinde lider özelliği de gösterebilirler.
- Bağımsızlıktan hoşlanırlar ve bağımsız olma eğilimindedirler.
- Yalnız başına iş yapma yetenekleri güçlüdür.
- Başarı ve başarısızlıktan ders alırlar.
- Günlük tutmaktan hoşlanırlar.
- Gerçekçi amaç oluştururlar.
- Kendilerini motive edebilirler.
- Hobileri vardır (Temiz, 2007:31-32).

2.3.3.2.8. Doğacı Zeka:

Bu zeka Gardner tarafından açıklanan son zekadır ve doğal çevreyi anlama, tanıma ile ilgilidir. Doğacı zeka, kişinin çevredeki bitki ve hayvanların türlerini fark ettiğinde ve alt türlerin sınıflandırma prensiplerini yaratabildiklerinde ortaya çıkmaktadır (Bümen, 2005:18). Doğacı zeka ile bir kişinin bir biyolog yaklaşımıyla hayvanlar ve bitkiler gibi yaşayan canlıları tanıma, onları belli karakteristik özelliklerine bağlı olarak sınıflandırma ve diğerlerinden ayırt etme kabiliyeti kastedilmektedir. Gardner (1995) doğacı zekası gelişmiş bir kişiyi doğal kaynaklara ve sağlıklı bir çevreye yoğun ilgisi olan, flora ve faunayı tanıyan, canlı ve cansız varlıkların ayırımını doğal dünyada yapabilen ve bu alandaki yeteneklerini üretken olarak kullanabilen bir birey olarak tanımlamaktadır (Saban, 2005:14).

Lazear (2000)'a göre bu zekanın özündeki yeterlilikler şunlardır:

- *Doğa ile bütünleşme*: Doğal ortamı ev olarak hissetme, farklı doğal yapı, renk, ses, koku, şekil ve tatlarla ilgili özel bilgilere sahip olma davranışlarını içerir.

- *Doğal bitki örtüsüne duyarlılık*: Bu yeterlilik bitki örtüsüyle ilgilenme, onları tanıma, anlamayı işaret eder.
- *Canlılar ile etkileşim kurma, koruma*: Doğadaki canlılarla ilgilenme, onları anlama ve besleme davranışlarına işaret eder.
- *Doğanın tepkilerine karşı duyarlılık, farkındalık*: Doğayı hissetme ve tepkilerine karşı hassasiyet göstermeyi ifade eder. Sadece doğanın insanlara etkileriyle ilgilenmeyi değil, insanların doğaya etkilerini fark etmeyi de kapsar.
- *Doğadaki bitki ve hayvanları tanıma ve sınıflama*: Doğadaki canlıları tanıma, sınıflama, özelliklerini belirleme ve benzerlik / farklılıkları ayırt etmeyi işaret eder.
- *Bitki yetiştirme*: Bitkileri ekip, biçme, olgunlaştırma, bitkilerin hastalıklarıyla mücadele etme gibi davranışları içerir (Bümen, 2005:18).

Doğacı zekası kuvvetli olan öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

- Doğa, hayvanat bahçesi gezilerini severler.
- Hayvan hakları ve çevreyi koruma ile ilgili konuşmayı severler ve bu konularda ilgili dernek ve kuruluşlarda aktif rol almaya eğilimleri vardır.
- Evcil hayvan beslemeyi severler.
- Toprakla oynamayı, bitki yetiştirmeyi severler.
- Mevsimlere, iklim olaylarına, yeryüzü şekillerine, gökyüzüne karşı meraklı ve ilgilidirler.
- Çevre bilinçleri iyi gelişmiştir.
- Doğanın dengesinden, düzeninden model ve örnekler kullanarak açıklama yapmayı severler.
- Doğa dergilerini ve belgeselleri izlemekten hoşlanırlar.
- Doğadaki oluşumların farkındadırlar, bu oluşumlara, olaylara karşı ilgilidirler (Temiz, 2007:33).

Tablo 4. Çoklu Zeka Alanları “Özet”

Zeka Alanı	Tanımı	Anahtar Kavramlar	Eylem	Meslek Grupları
Sözel-Düsel	Seslere, kavramlara, kelimelerin telaffuzlarına, vurgularına ve anlamlarına; dilin gramer yapısına ve fonksiyonlarına karşı aşırı duyarlılık ve kapasite	Kelime, kavram, sözcük, kitap, vurgu, telaffuz, ifade, günlük tutma, okuma-yazma, konuşma, anlam, yorum, kompozisyon, şiir, gazete	Tanımla, listele, yeniden ifade et, tartış, sunu yap, slogan bul, röportaj yap	Yazar, şair, hatip, editör, gazeteci, politikacı, hukukçu, çevirmen, öğretmen, oyun yazarı, komedyen
Mantıksal-Matematiksel	Sayılar ve niceliksel ilişkilere, muhakemeye, mantığa, sorgulamaya ve neden-sonuç ilişkilerine karşı aşırı duyarlılık ve kapasite	Sayı, rakam, mantık, neden-sonuç, veri, muhakeme, idrak etme, analiz, sentez, hesaplama, kategori, sınıflandırma, formül, istatistik	Tahmin et, karşılaştır, hipotez kur, şifrele, dene, akıl yürüt, keşfet, tasnifle, çözümle	Matematikçi, bilgisayar programcısı, bilim adamı, muhasebeci, mühendis, istatistikçi, mucit, eleştirmen, ekonomist, yargıç
Görsel-Uzamsal	Görsel ve uzamsal dünyayı doğru bir şekilde algılama ve dış dünyadan edinilen izlenimleri değişik şekiller veya çizimler yoluyla sergileme kapasitesi	Resim, şekil, çizgi, renk, desen, biçim, tasarım, figür, harita, diyagram, yön, pusula, plan, proje, film, görsel araç-gereç	Hayal et, çiz, şekil ver, boya, dekore et, renklendir, örnekle, poster yap	Ressam, mimar, dekoratör, rehber, fotoğrafçı, iç mimar, denizci, topograf, heykeltıraş, kaşif, gezgin

Tablo 4'ün devamı: Çoklu Zeka Alanları "Özet"

Zeka Alanı	Tanımı	Anahtar Kavramlar	Eylem	Meslek Grupları
Müziksel-Ritmik	Ritim, nota, melodi, ahenk ve ses tonu gibi müziksel unsurlara karşı aşırı duyarlılık; müziksel formları, sesleri ve eserleri fark etme, değerli bulma ve ifade etme kapasitesi	Melodi, ritim, nota, tempo, ahenk, ses, uyum, çalgı aleti, beste, şarkı, dinleme, ayak uydurma, kulak dolgunluğu	Bestele, ritim tut, mırıldan, şarkı söyle, ıslık çal, melodi tanı, enstrüman tanı, şarkı sözü yaz	Şarkıcı, besteci, müzisyen, orkestra şefi, müzik eleştirmeni, disk jockey, söz yazarı, müzik aleti yapımcısı, kompozitör
Bedensel-Kinestik	Duygu ve düşüncelerini vücudu ile ifade edebilme ve nesnelere becerikli bir şekilde kullanarak yeni yapılar üretebilme kapasitesi	Beden, vücut, denge, koordinasyon, el becerisi, üç boyutlu model, üretme, inşa etme, spor, dans, drama, tiyatro, gösteri	Göster, parçalara ayır ve birleştir, rol oyna, modelini yap	Aktör, atlet, dansçı, heykeltıraş, cerrah, teknik direktör, koreograf, balerin, sihirbaz
Sosyal	İnsanların karakterlerini, duygularını, mizaçlarını, ilgilerini, ihtiyaçlarını doğru bir şekilde anlama, ayırt etme ve karşılama kapasitesi	İnsanlar, ilişkiler, iletişim, etkileşim, anlaşma, işbirliği, birliktelik, empati, yüz ifadesi, jest, mimik, sosyalleşme, kulüpler	Katıl, yardım et, takım kur, öğret, arabulucu ol, çatışma çöz, ikna et, yönlendir, görüş paylaş	Psikolog, rehber uzmanı, öğretmen, politikacı, sosyal hizmet uzmanı, organizatör, politikacı, satıcı, danışman, şovmen, pazarlamacı

Tablo 4'ün devamı: Çoklu Zeka Alanları “Özet”

Zeka Alanı	Tanımı	Anahtar Kavramlar	Eylem	Meslek Grupları
İçsel-Özedöntük	Kendi ilgilerinin, ihtiyaçlarının, ideallerinin, zayıf ve güçlü yanlarının farkında olma ve bunlara bağlı olarak hayatında doğru kararlar alma kapasitesi	Özsaygı, özdenetim, bireysel sorumluluk, zayıf ve güçlü yanlar, amaç belirleme, inzivaya çekilme, karakter, mizaç, huy	Dinle, anla, eleştir, değerlendir, günlük yaz, hayal et, düşün, planla, amaç belirle	Psikoterapist, dini lider, sanatçı, iş adamı, serbest meslek sahibi, filozof, araştırmacı, zanaatçı
Doğacı	Doğaya, doğa olaylarına ve doğal kaynaklara karşı aşırı duyarlılık; mineralleri, flora ve faunayı anlama, ayırt etme ve sınıflandırma kapasitesi	Doğa, hayvan, bitki, canlı, doğal kaynak, doğal olay, araştırma, inceleme, keşif, iklim, mevsim, sebze, meyve, fosil	Bitki yetiştir, hayvan eğit, koleksiyon yap, araştır, seyahat et, fotoğraf çek, gözle	Biyolog, jeolog, meteoroloji uzmanı, botanikçi, çiçekçi, arkeolog, avcı, veteriner, ziraat mühendisi, çevre bilimci, bahçıvan, zoolog

(Saban, 2010:19-20)

2.3.3.3. Çoklu Zeka Alanlarını Belirleme

Çoklu zeka kuramına göre sağlıklı her birey, sekiz zeka alanına farklı türlerde de olsa sahiptir. Her insan, zeka alanlarının hepsini geliştirebilme imkanına sahip olmasına rağmen, yaşamın belli dönemlerinde bireyler için bazı zeka alanları daha baskın olabilmektedir. İnsanlar günlük hayatta karşılaştıkları sorunlar karşısında kendilerinde baskın olan zeka alanlarını işe koşarlar ve bu durum bireylerdeki belli zeka alanlarının daha çok gelişmesine neden olmaktadır.

Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren belli zeka alanlarına daha yatkındırlar. Okula başlama yaşına eriştiklerinde büyük bir olasılıkla eğilimli oldukları bu zeka alanları ile aynı doğrultuda olan öğrenme yaşantılarını da geliştirmiş olurlar. Burada öğretmenler için önemli olan husus, daha okuldaki ilk günlerinden itibaren öğrencilerin gelişmiş zeka alanlarını tanımak ve onların okuldaki öğrenmelerini, tercih ettikleri bu zeka alanları yoluyla gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır (Vural, 2004:265). Öğretmenlerin öğrencilerin sahip oldukları zeka alanlarını belirlerken kullanabilecekleri tek bir yöntem yoktur. Aşağıda bu amaç doğrultusunda kullanılabilir yöntemler ve bu yöntemlerin riskleri açıklanmaktadır (Temiz, 2007:36).

Tablo 5. Çoklu Zekaları Belirleme Yöntem ve Riskleri

Çoklu Zekaları Belirlemek İçin Yöntem	Riskleri
Gözlem: Çoklu zeka kuramı hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip olduktan sonra öğrencilerimizi dikkatli ve bilinçli olarak gözlemleyebiliriz.	- Her an öğrencinin yanında olmak mümkün değildir. - Uzun zaman alabilir.
Belgeler: Öğrencilerimiz hakkında belgeler toplayabiliriz (portfolyo oluşturmak gibi, diğer derslerde ortaya çıkardıkları ürünler gibi).	- Öğrenci portfolyosunda en iyi ürünlerini toplama eğiliminde olabilir. - Diğer derslerde oluşturduğu ürünlerden en iyi olanlarına ya da düzeltilmiş olanlarına ulaşabiliyor olabilir.
Kayıtlar: Okul kayıtlarını inceleyebiliriz.	- Yazılı olan kayıtlar her zaman gerçek bilgilere ulaşmamızı sağlamayabilir. - Genelde resmi olduğu için de istediğimiz bilgilere ulaşmamız güç olabilir.

Tablo 5'in devamı: Çoklu Zekaları Belirleme Yöntem ve Riskleri

<p>Öğretmenler: Diğer öğretmenler ile iletişime geçip, fikir alışverişinde bulunarak öğrenci hakkında bilgi edinebiliriz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmenlerin bu tarz ek bir görüşme için zamanı yetersiz kalabilir. - Her öğrenci hakkında ayrı ayrı öğrenci görüşlerine başvurmak her zaman uygun olmayabilir.
<p>Veli: Veliler ile görüşerek öğrencinin ilgi alanları, yetenekleri hakkında bilgi alabiliriz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Velilerin öğretmene güvenmeleri ve her bilgiyi paylaşmaları uzun süre alabilir. - Veliler gerçek gözlemlerini değil de, çocuklarında görmek istediklerini aktarma eğiliminde olabilirler.
<p>Öğrenci: Öğrencilerin kendisi ile ilgi alanları ve yetenekleri hakkında görüşebiliriz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrenciler bu tarz görüşmelerde gerçekçi olmayabilirler. - Kendilerinde olmasını istedikleri özellikleri aktarabilirler.
<p>Envanter: Çoklu zekaların durumunu öğrenmek için geliştirilmiş envanterler kullanabiliriz.(Örneğin; Teele Inventory for Multiple Intelligence-TIMI Envanteri)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Yine öğrenci kendisinde bulunmasını istediği özellikleri işaretleyebilir. - Anasınıfı ve 1.sınıflarda uygulanması zordur. - Ne derece güvenli olabildiğinden şüpheniz olabilir.

Yukarıda belirtilen yöntemlerin hiçbiri zeka testi değildir ve zeka testi özelliklerine sahip de değildir. Yöntemleri kullanarak, öğrencilerin zekaları hakkında edinilen bilgi, onların yetenekleri, ilgi alanları, yatkınlıkları hakkında çıkarım yapmak, karşılaştığı problemlerde kısa zamanda etkili çözüm yolları bulmak amacıyla kullanılacaktır. Belirtilen yöntemlerin hiçbiri yalnız başına çoklu zekalar ile ilgili tamamen bilgi edinmeyi sağlamaz. Bu yüzden bu yöntemler birlikte kullanılmalıdır (Temiz, 2007:37).

2.3.3.4. Çoklu Zeka Kuramının Öğretimde Uygulanması

Çoklu zeka kuramına göre, eğitimin amacı sadece öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak değil, öğrencilerdeki çoklu zeka potansiyellerini ortaya çıkarmak ve onları geliştirmektir. Diğer bir deyişle, çoklu zeka kuramına göre, her öğretmenin sınıftaki öğrencilerin bireysel farklılıklarını çok ciddi bir şekilde ele alması gerekmektedir. Bu nedenle, çoklu zeka kuramı, bütün öğretmenlerin öğretmen merkezli bir öğretim anlayışından, öğrenci merkezli bir öğretim anlayışına dayanan bir değişimi gerçekleştirmelerini öngörmektedir (Saban, 2010:25).

Zengin öğrenme ortamında yer alan bireyler, kendini tanıma ve kendine güven gibi pek çok önemli yetinin gelişimi için fırsat bulurlar. Bu ortamlar etkili öğrenme için en faydalı ortamlardır. Öğrenme ortamları tekdüzeleştikçe ve sıradanlaştıkça, bireylerde öğrenme sıkıcı bir faaliyete dönüşürken, kendini tanıma ve kendine güven gibi yetilerde zayıflamaya başlar. 8 farklı öğrenme yolunu sınıflarda etkin olarak kullanıldığında yaşamın daha ilk yıllarında öğrencilere tüm zekalarını geliştirebilecekleri verimli öğrenme ortamları oluşturulmuş, sınıflardaki öğrenme oranını da maksimuma çıkarma yolunda önemli bir adım atılmış olur. Farklı öğrenme yollarının sunulduğu, zevkli ve heyecanlı öğrenme deneyimlerinin olduğu ortamlar, öğrenciler için kuşkusuz eğitim ve öğretim için en verimli gelişim ortamlarıdır (Yavuz, 2004:28).

Değişik öğrenme yollarının, düşünmeye dayalı etkinliklerin yer aldığı derslerde, öğrencilere beyinlerini aktif olarak kullanma fırsatı verilir. Ezbere dayalı, kuru bilgiler yerine, öğrenciler öğrenme sürecinin içine alınırlar ve öğrenmede aktiftirler. Aktif öğrenme ortamlarında yaşayarak öğrenme sonucu, öğrendikleri bilgileri gerçek yaşamda etkili bir biçimde nerelerde nasıl kullanacaklarını öğrenirler. Çoklu zeka teorisinin uygulandığı sınıflarda okul, duvarların dışına geçerek yaşama taşınır. Öğrencilere bir yandan öğrenme potansiyellerini yükseltme fırsatı sunarken, bir yandan da kendini tanıma, kendine güvende, etkili bir iletişim kurma gibi kişisel ve sosyal pek çok alanda da gelişim için destek verir (Yavuz, 2004:28).

Çoklu zeka kuramını öğretimde uygulamanın Hatch (1997) tarafından belirlenen genel ilkeleri şunlardır:

- Program zekaların çevresinde değil, çocuğun çevresinde örgütlenmelidir. Her çocuğa, her konuyu yedi ya da sekiz yolla öğretmek ya da her çocukta her zekayı geliştirmek zorunluluğu yoktur. Çocuğun zekaları hakkında bilgi edinmek, o çocuğun gereksinimlerini anlama ve karşılama aracıdır.

- Özellikle güçlü yönler aranmalı ancak kalıcı etiketleme yapılmamalıdır.

- Zekalarla ilgili kayıtlar saklanmalı ve öğrencilerin yeni öğretmenleri bu bilgilere ulaşabilmelidir (Açıkgöz, 2003:291-292).

Aşağıda öğretme sürecinde farklı zeka alanlarını geliştirebilecek, farklı etkinliklere yer verilmiştir. Bunlar:

Tablo 6. Zeka Türlerine Uygun Etkinlikler

Sözel- Dilsel Zeka	Tartışma, öykü oluşturma, rol oynama, dramatizasyon, yaratıcı drama etkinlikleri, gazete ve dergi hazırlama
Mantıksal-Matematiksel Zeka	Problem çözme etkinlikleri, düşünmeye dayalı sorular üzerinde çalışma, matematiksel problemler üretme, diyafram ve grafikler hazırlama, bulmaca hazırlama
Görsel-Uzamsal Zeka	Afiş hazırlama, kart oyunları hazırlama, fotoğraf albümleri oluşturma, harita-grafik ve kartlar kullanma, posterler oluşturma
Sosyal Zeka	Grup çalışmaları, proje hazırlama, liderlik yapma, grup bireyleri arasında eş güdüm sağlama
Doğa Zekası	Araştırmalar yapma, alan gezileri düzenleme, doğa incelemeleri yapma, gözlemler yapma, deneyler yapma

Tablo 6'ın devamı: Zeka Türlerine Uygun Etkinlikler

İçsel Zeka	Günlük hazırlama, kendini değerlendirme çalışmaları, özsel eleştiri, duyguları tanımlama çalışmaları, bireysel çalışmalar, öğrendiklerini kendi cümleleri ile ifade etme çalışmaları
Bedensel Zeka	Dans etkinlikleri hazırlama, devinimsel etkinlikler hazırlama, eğitsel oyunlar hazırlama, rol yapma ve rol oynama, yaratıcı drama etkinlikleri
Müzikal Zeka	Şarkılar hazırlama, müzik dinleme, beste yapma, müzik enstrümanı çalma, ritim çalışmaları yapma, şarkı sözü yazma

(Aykaç, 2009:109)

Günümüz eğitimcileri çocukların sahip oldukları yetenekler hakkında görüşlerini genişletmeli ve öğrenme-öğretme sürecini buna uygun düzenlemelidirler. Çünkü öğrenme sürecinin merkezinde öğrenci vardır ve öğrenci sahip olduğu yeteneklerine ve zeka alanına göre öğrenmekte ve bilgiyi bunlara göre şekillendirmektedir. Öğretmenlerin bunu göz ardı etmemesi ve sınıftaki her öğrencinin birbirinden farklı olduğunu unutmaması gerekir. Öğrenme-öğretme sürecini de buna uygun bir şekilde düzenlemesi, derslerinde farklı zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere, farklı yöntem ve tekniklere yer vermesi gerekmektedir.

BÖLÜM 3

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1.YURT İÇİNDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

3.1.1. Çoklu Zeka Kuramı ve Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Demirel ve arkadaşları tarafından (1998) yayınlanan “İlköğretimde Çoklu Zeka Kuramı'nın” uygulanması adlı çalışma, ülkemizde çoklu zeka kuramına dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin başarıları ve derslere olan tutumları üzerine etkisinin araştırıldığı ilk deneysel çalışmadır. Çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramının etkililiği araştırılmış ve çalışma 1997-1998 öğretim yılında Ankara Özel Tevfik Fikret İlköğretim Okulu 4.sınıfına devam eden 100 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada öğretmen ve öğrenci gözlemci görüşleri, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin erişileri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlanan etkinlikleri ve kullanılan materyalleri çok eğlenceli buldukları ve bu kurama göre hazırlanan etkinliklerle daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Karatekin, 2006:157).

“Program Geliştirme Sürecinde Çoklu Zeka Kuramının Yeri” konulu araştırmayı Tarman, 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde yüksek lisans tez çalışması olarak gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, Türkiye'de alanında yapılan bir ilktir. Tarman, araştırmada çoklu zeka kuramının tanıtılmasını ve bir eğitim programının temel öğeleri olan hedef, içerik, eğitim ve sınav durumlarında bu kuramdan nasıl yararlanılabileceğinin ve kuramın her düzeydeki program tasarımında nasıl işe koşulabileceğinin saptanmasını amaçlamıştır. Çalışma betimsel yöntemle yapılmış olup, çalışmada literatür taramasına ağırlık verilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda program geliştirme sürecinde çoklu zeka kuramına dayalı hedef

belirlemede klasik hedef yazma ilkelerinin kullanılmadığı, hedeflerin “öğrencilerin konuyu sekiz zeka türünde öğrenmeleri” şeklinde ifade edildiği ve davranışa temel oluşturan hedef alanlarının yerine çeşitli zeka türlerinin yer aldığı görülmüştür. Eğitim durumları belirlenirken öğrencilerin merkeze alındığı, her zeka türünde yapılacak etkinliklerin yer aldığı ve sınav durumlarını belirlerken de ürünü değerlendiren klasik testler ve ölçme yaklaşımları yerine, “değerlendirmenin” bireyin yetenekleri ve potansiyeli ile ilgili bilgi edinmek, bireye faydalı dönütler sağlamak ve çevresindeki topluluğa yararlı veriler vermek olarak tanımlandığı ortaya çıkmıştır.

Başbay (2000)’in yaptığı “Çoklu Zeka Kuramına Göre Eğitim Programları ve Sınıf İçi Etkinliklerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programı kapsamındaki derslerin dağılımlarının, kur tanımlarının ve İlköğretim Birinci Kademe Programı ve sınıf içi etkinliklerinin, çoklu zeka kuramının özelliklerini yansıtıcı bir niteliğe sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada var olan durumun olduğu gibi ortaya konması amaçlandığından, betimsel yöntem; döküman inceleme, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından ders gözlemleri yapılmış, yapılan gözlemler yapılandırılmış bir gözlem formuna bağlı kalmaksızın kaydedilmiş ve daha sonra araştırmacı tarafından, çoklu zeka kuramının özellikleri dikkate alınarak geliştirilen gözlem formuna aktararak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda sınıf öğretmenliği programı kapsamında yer alan derslerin ağırlıklı olarak sözel ve mantıksal zeka üzerinde yoğunlaştığı, uzamsal, müzikal ve bedensel-devinişsel zeka boyutunda ele alınan derslerin ise genellikle seçmeli dersler kapsamında olduğu, içsel ve sosyal zeka kapsamında da ele alınabilecek bir yapıda olması beklenen müzik dersinin sadece müzikal, içsel zeka kapsamında ele alınabilecek bir yapıya sahip olması beklenen resim dersinin ise yalnızca uzamsal zekaya yönelik bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Sosyal zeka kapsamında ele alınabilecek müzik ve beden eğitimi derslerinin bu zeka boyutuna hizmet edici bir yapıya sahip olmadığı belirlenmiştir. YÖK tarafından hazırlanan ve 1999-2000 öğretim yılından itibaren kullanılmaya başlanan yeni programda sözel, mantıksal-matematiksel ve doğa zekasının ağırlıklı olarak öne çıktığı görülmüştür. Kur tanımları üzerinde yapılan incelemede ise derslerin ilişkilendirildiği zeka boyutu

dışındaki zeka boyutlarına hizmet edici ya da bu zeka boyutlarını kullanmayı gerekli kılabacak bir yapıya sahip olmadıkları görülmüştür.

Acat (2001) tarafından gerçekleştirilen, “Çoklu Zeka Kuramının Türkiye Koşullarında Öğrenme- Öğretme Ortamlarının Planlanmasında ve Düzenlenmesinde Kullanılabilirliği” adlı araştırmada, çoklu zeka kuramının Türkiye koşullarında öğrenme-öğretme durumlarının planlanması ve düzenlenmesinde kullanılabilirliği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, deneysel araştırma modelinin kontrol grupsuz son test deseni kullanılmıştır. Deneklerin düşüncelerini sınırlamaksızın ortaya koyabilmeleri için açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Araştırmanın sonucunda çoklu zeka kuramının sınıf kontrolü ve dersin etkililiğine önemli katkılar sağladığı, öğrenme-öğretme faaliyetlerinin hazırlanmasına yararlarının olduğu ve geleneksel anlayıştan farklı bir yaklaşım ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme-öğretme sürecini hazırlarken ne yapılacağına biliniyor olması, öğretmenlere bu süreci uygularken yarar sağlamış, eğitim durumlarını daha işlevsel hale getirmiştir. Ayrıca çoklu zeka kuramı ile bireyin bütün potansiyellerinin harekete geçirilmesi sağlanmış, bu da bireyin sosyal, kişilik ve akademik gelişimine önemli katkılar getirmiştir. Ancak bütün bu olumlu sonuçların yanı sıra kuramın uygulanması sırasında zaman sıkıntısının yaşandığı, Türkiye’deki programlardaki yoğunluğun çok fazla olduğu, sınıflardaki öğrenci sayıları konusunda da sıkıntıların yaşandığı gibi olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenler tarafından yedi zekayı birden kullanmanın da güç olduğu ifade edilmiştir. Özellikle müzikal, öze dönük ve uzamsal zekayı kullanmada bazı güçlükler ortaya çıkmıştır. Ayrıca materyal yetersizliğinin, çoklu zeka kuramına göre öğrenme-öğretme sürecinde kullanılacak olan etkinliklerinin düzenlenmesini olumsuz yönde etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır.

Obuz (2001)’un yaptığı “Çoklu Zeka Kuramının Hayat Bilgisi Dersinde Öğrenme Sürecine Etkisi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, çoklu zeka kuramının Hayat Bilgisi Dersi’nde öğrenme sürecine etkisinin ne olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma 2000-2001 bahar döneminde, Ankara Özel Tefvik Fikret İlköğretim Okulu’ndaki 3-B ve 3-C sınıflarında iki üniteye uygulanmıştır. Çoklu

zeka kuramına dayalı olarak hazırlanmış öğrenme faaliyetlerinin öğrenme sürecine etkisi, öğretmen düşüncelerine etkisi ve öğrenci başarısına etkisi nitel araştırma teknikleriyle incelenmiş, öğrenci başarısına etkisinin ne olduğunu belirleyebilmek için "Denk Olmayan Kontrol Gruplu Ön test-Son test Deseni" kullanılmıştır. Ön test ve son test puanları açısından anlamlı bir fark olup olmadığı da "t" testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ise, çoklu zeka kuramına göre hazırlanmış ders planı kapsamında yürütülen uygulama sürecinde, öğrencilerin derse etkin katılımlarının olduğu, kullanılan farklı yöntem ve materyallere karşı ilgi gösterdikleri, süreç içerisinde bireysel ve grup olarak yapılan etkinliklerden etkilendikleri görülmüştür. Çoklu zeka kuramına göre hazırlanmış ders planı kapsamında yürütülen derslerdeki resim çizme, çizdikleri resimleri hareketlerle anlatma, hikaye tamamlama, hikaye yazma, şiir yazma, radyo programı yapma, televizyon programı yapma, bilgi yarışması düzenleme, açık oturum düzenleme, gazete ve poster hazırlama gibi sınıf içi etkinliklerden etkilendikleri ve büyük oranda katılım gösterdikleri gözlenmiştir.

Bümen (2001)'in gerçekleştirdiği "Gözden Geçirme Stratejisi İle Desteklenmiş Çoklu Zeka Kuramı Uygulamalarının Erişi, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi" adlı doktora tez çalışmasında, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin "Demokrasi" ve İnsan Hakları" ünitelerinin öğretiminde, gözden geçirme stratejisi ile desteklenmiş çoklu zeka kuramının uygulandığı grup ile geleneksel yöntemin uygulandığı grubun erişileri, derse yönelik tutumları ve öğrenmelerindeki kalıcılık arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada kontrol gruplu ön test-son test desenine başvurulmuştur ve araştırma İzmir Özel Tevfik Fikret İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencilerinden 112 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak eriş testleri ve tutum ölçeği kullanılmış; bu araçlardan elde edilen puanlar ile alt problemlere yanıt aranmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında; Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin öğretimde gözden geçirme stratejisi ile desteklenmiş çoklu zeka uygulamalarının, bilişsel öğrenmelerle ilgili davranışları gerçekleştirmesinin yanı sıra, duyuşsal özellikleri kazandırmada da etkisinin olduğu görülmüştür. Genel olarak eriş puanları değerlendirildiğinde ise çoklu zeka kuramı ile öğretimin, geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (2002) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Vatan ve Millet Ünitesinde Çoklu Zeka Kuramına Göre Geliştirilen Eğitim Durumunun Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi ve Öğrenci Görüşleri” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Vatan ve Millet” ünitesinde çoklu zeka kuramına göre geliştirilen eğitim durumunun, öğrencilerin akademik başarısına etkisi ve öğrenci görüşleri araştırılmıştır. Bu araştırma, 2001-2002 öğretim yılı İstek Özel Kaşgarlı Mahmut İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 5.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmada nitel ve nicel model birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin zeka tiplerinin birbirinden farklı olduğu, uygulamanın yapıldığı sınıfta matematiksel, müziksel, görsel ve bedensel zekaların daha baskın olduğu görülmüştür. Öğrenci görüşlerinden, sıkıcı olarak kabul ettikleri Sosyal Bilgiler dersinin işlenişinde kullanılan, her türlü zekaya hitap eden eğitim durumlarının sonunda, öğrencilerin dersi daha zevkli ve eğlenceli buldukları anlaşılmaktadır. Ön test ve son testte elde edilen veriler, çoklu zeka yönteminin öğrencilerin akademik başarısına olumlu yönde etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte öğrencilerin farklı etkinliklerden hoşlandıkları ve diğer derslerin de bu yöntemle işlenmesini istedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırma başında ve sonunda uygulanan testlerin arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Burma (2003)’nın yaptığı , “Çoklu Zeka Kuramına Göre Öğretim Ortamlarının Yapılandırılması” adlı yüksek lisans çalışmasında, kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır. Çoklu zeka kuramına göre öğretim ortamlarının yapılandırılmasında öncelikli olarak, kurama dayalı öğretim programı, ardından bu programa uygun bir sınıf ortamı organize edilerek bir ders planı hazırlanmıştır. Bu hazırlıklar eğitim-öğretim sürecine uygulanarak, kurama dayalı ölçme değerlendirme gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak çoklu zeka kuramı sayesinde, geleneksel eğitim sisteminde öğretmenlerin sahip oldukları kısıtlı öğretme stratejilerinin genişlediği görülmüştür. Ayrıca eğitim-öğretim ortamları hazırlanırken çoklu zeka kuramının işe koşulmasının, öğrenme-öğretme sürecine olumlu katkılar sağladığı görüşüne de ulaşılmıştır.

Yılmaz ve Fer (2003) tarafından gerçekleştirilen “Çok Yönlü Zeka Alanlarına Göre Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri ve Başarıları” adlı çalışmada, çoklu zeka alanlarına göre düzenlenen öğretim etkinliklerine ilişkin öğrenci görüşleri ve öğrencilerin akademik başarıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubunu İstanbul Özel İstek Kaşgarlı Mahmut İlköğretim Okulu 5-A sınıfının 16 öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada hem nitel, hem nicel veri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, uygulama yapılan sınıftaki öğrencilerde görsel-uzamsal, bedensel-kinestik, mantıksal-matematiksel, müziksel-ritmik zeka alanlarının baskın olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, öğrencilerin hoşlanarak hatırladıkları etkinliklerin ve materyallerin, sahip oldukları baskın zeka alanları ile genel anlamda paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin üniteyi öğrenmelerinde etkili olduğunu belirttikleri etkinliklerin sahip oldukları baskın zeka alanlarıyla paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilere uygulanan son testten elde edilen bulgular, öğrencilerin akademik başarılarının arttığını ve ön test başarı puanları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir.

Güngör (2005) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Zeka Alanlarına Göre Çoklu Zeka Etkinliklerini Uygulama Durumlarının Belirlenmesi” adlı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin, eğitim-öğretim sürecinde çoklu zeka kuramına dayalı ne tür etkinliklere yer verdikleri, zeka profilleri ve çoklu zeka kuramı hakkındaki görüşleri ile bunların cinsiyet, kıdem ve mezun oldukları okul türleri bakımından farklılık gösterip göstermedikleri araştırılmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup, araştırmada verilerin toplanması aşamasında anket, görüşme ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Zonguldak iline bağlı ilköğretim okullarında görev yapan 218 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda çoklu zeka kuramını bildikleri ancak gözlemler sonucunda ise öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde çoklu zeka kuramına yeterince yer vermedikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde daha çok kendi zeka alanlarına uygun etkinliklere yer verdikleri görülmüştür. Ayrıca erkek öğretmenlerin doğacı ve mantıksal zeka alanlarına ait puanlarının daha fazla olduğu ve araştırmaya katılan öğretmenlerin zeka alanı puanlarının kıdem durumlarından etkilenmediği

ancak sahip oldukları müziksel zekalarının mezun oldukları okula göre değiştiği sonucuna da ulaşılmıştır.

Bozdeveci (2005) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Okulu 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Avrupa’da Yenilikler” Ünitesinde Çoklu Zeka Temelli Öğretimin Öğrenme ve Hatırlama Düzeyine Etkisi (Afyonkarahisar İli Örneği)” adlı yüksek lisans çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretimi sürecinde, 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 3.ünitesinde, geleneksel öğretim yöntemi ile, çoklu zeka temelli öğretimin, öğrenme ve hatırlama düzeyini ne derecede etkilediği araştırılmıştır. Araştırmada deneysel yöntem uygulanmış ve ön test-son test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Araştırma iki grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gruplar deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Deney grubunda çoklu zeka kuramı etkinlikleriyle destekli öğretim yapılırken, kontrol grubunda geleneksel öğretim sürdürülmüştür. Çalışma, Afyonkarahisar ilinin Sinanpaşa ilçesine bağlı Akören İlköğretim Okulu’nda Sosyal Bilgiler dersi 7.Sınıf “Avrupa’da Yenilikler” ünitesinde uygulanmıştır. Araştırma denekleri olarak 2004- 2005 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 7-A ve 7-B sınıfları seçilmiştir. Bu probleme cevap ararken denencelerle ilgili ön test-son test hatırlama testinin uygulanması sonucunda veriler elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda çoklu zeka temelli öğretimin, öğrenme düzeyini, kavrama düzeyini, hatırlama düzeyini yükseltmede ve bilişsel öğrenme üzerinde etkili bir yöntem olduğu görülmüştür.

Karatekin (2006)’in yaptığı “İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yön ve Yön Bulma Yöntemleri Konusunun Çoklu Zeka Kuramına Göre Öğretilmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı yüksek lisans çalışmasında, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında çoklu zeka kuramının esas alındığı yeni programa göre hazırlanmış ders kitaplarındaki etkinliklerin, öğrenci başarısına etkisi ile araştırmacı tarafından çoklu zeka kuramına göre hazırlanmış aktif öğrenme etkinliklerinin öğrenci başarısına etkisi karşılaştırılmış ve uygulamada karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Öntest-son test karşılaştırmalı deneysel yöntemin uygulandığı araştırma, Ankara ili Sincan ilçesi Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu 4 -A, 4 -C, 4- F, 4- K, 4- L sınıflarında 200 öğrenciye uygulanmış ve veri toplama aracı olarak, başarı

testi, öğretmen gözlem formu, öğretmen görüşme formu, öğrenci görüşme formu ve öğrenci gelişim dosyaları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çoklu zeka kuramına göre hazırlanmış aktif öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol-1 grupları arasında “Yön ve Yön Bulma Yöntemleri” konusundaki başarıları bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. Bunun yanı sıra deney grubu ile 2005-2006 eğitim-öğretim yılında çoklu zeka kuramının esas alındığı yeni programa göre hazırlanmış ders kitaplarındaki etkinliklerin uygulandığı kontrol-2, kontrol-3, kontrol- 4 grupları arasında da “Yön ve Yön Bulma Yöntemleri” konusundaki başarıları bakımından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Canbay (2006) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Birinci Kademedeki Çoklu Zeka Kuramı Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, çoklu zeka kuramı uygulamalarına okul ve sınıfların mevcut durumlarının uygun olup olmadığı, uygun ise bunun düzeyinin tespit edilmesi ve öğretmenlerin çoklu zeka kuramına göre ders işlerken ne tür problemlerle karşılaştığı, uygulama boyutunda hangi derslerde daha fazla sıkıntı yaşandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup ve araştırmanın evrenini 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Yalova ilinde ilköğretim birinci kademedeki görev yapan 518 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çoklu zeka kuramı uygulamalarında olumlu düşüncelere sahip oldukları ve çoklu zeka kuramı hakkında kendilerindeki bilgiyi yeterli buldukları ancak imkansızlıklar nedeniyle internetten ve yazılı kaynaklardan kuramla ilgili bilgileri yeterince takip edemedikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramını Hayat Bilgisi, Matematik ve Görsel Sanatlar derslerinde uygularken materyal bulma konusunda sıkıntı yaşamadıkları ancak İngilizce, Din Kültürü, İş Eğitimi derslerinde materyal bulmada zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin çoklu zeka kuramını uygularken en fazla sıkıntıyı öğrencileri değerlendirmede, daha sonra da süre ayarlama ve yapılan grup çalışmalarında yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Balcioğulları, İflazoğlu ve Bolat (2006) tarafından gerçekleştirilen “Çoklu Zeka Kuramı Destekli Öğretimin İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmada, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, çoklu zeka destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma, ön test-son test deneme modeline göre desenlenmiştir. Çalışma, Adana ili Seyhan ilçesindeki bir resmi ilköğretim okulunda, bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 82 öğrenci ile yedi hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Teele Çoklu Zeka Envanteri, Sosyal Bilgiler Başarı Testi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, akademik başarı açısından, çoklu zeka kuramı destekli öğretim etkinliklerinin mevcut program kapsamında uygulanan öğretim etkinliklerinden daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden elde edilen bulgular incelendiğinde, hoşlanma ve isteklilik alt ölçekleri son test toplam puanları açısından deney grubu lehine anlamlı bir fark gözlemlenirken; amaca odaklanma alt ölçeği son test puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Karakoç (2006)’un yaptığı “İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoklu Zeka Kuramı Uygulamalarının Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramına göre düzenlenen öğretim etkinliklerinin akademik başarı ve tutum üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma, 2005-2006 öğretim yılının bahar döneminde, Niğde ili Çiftlik ilçesindeki iki resmi ilköğretim okulunda, bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 58 öğrenci ile, sekiz hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu, başarı testi, çoklu zeka alanları ölçeği testi ve Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, sosyal bilgiler başarı testinden ve tutum ölçeğinden elde edilen son test puanlarında, deney ve kontrol grupları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Babacan (2006)'ın yaptığı “Sosyal Bilgiler 6.sınıf Coğrafya Ünitelerinin Türkiye'mizin Öğretiminde İşbirlikçi Yöntem Destekli Çoklu Zeka Kuramının Erişime Etkisi” adlı çalışmada, ilköğretim altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramına göre düzenlenen öğretim etkinliklerinin akademik başarı üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma, 2005-2006 öğretim yılının bahar döneminde, Çanakkale ili merkezindeki bir resmi ilköğretim okulunda, bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 60 öğrenci ile, yedi hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu, çoklu zeka alanları belirleme ölçeği ve başarı testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler başarı testinden elde edilen son test puanlarında, deney ve kontrol grupları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Taş (2007) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Çoklu Zeka Kuramı'nın Öğretimde Uygulanmasına İlişkin Görüşleri ve Tutumları” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin çoklu zeka kuramının öğretimde uygulanmasına ilişkin görüşlerini ve tutumlarını belirlemek ve ortaya çıkan sonuçlara göre öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışmada verilere ulaşırken Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 merkez, 5 kasaba, 5 köy ilköğretim okulu sınıf öğretmenlerinden seçilen 130 öğretmene çalışmayla ilgili tutum ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda öğretmenlerin etkinlikler için belirlenen süreyi yetersiz buldukları, etkinlikleri öğrencilerin seviyelerine göre vermede zorlandıkları, her zeka alanına uygun etkinlik belirlemede zorluklar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ilköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin çoklu zeka kuramının öğretimde uygulanmasına yönelik tutumları; cinsiyet, yaş, mezun olunan okul türü, meslekteki kıdem ve görev yaptıkları yerleşim bölgesi değişkenlerinin çoklu zeka kuramına dayalı öğretimin uygulanmasına ilişkin tutumlarında anlamlı fark yaratmadığı görülmüştür.

Kamber (2007)'in yaptığı “2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans

tez çalışmasında, yeni Sosyal Bilgiler programındaki kazanımların nasıl gerçekleştiğine yönelik etkinlik örnekleri incelenmiş, bu etkinliklerin öğretmenler tarafından uygulanması değerlendirilmiştir. Çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Veri toplama aracı olarak bir anket geliştirilmiştir. Araştırma, 2005-2006 öğretim yılının II. döneminde Uşak il merkezinde eğitim veren 60 ilköğretim okulunun 4. ve 5.sınıflarında görev yapan 178 öğretmene uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS paket programı kullanılarak, frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, t testi ve f testi ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin yeni programın felsefesine ve uygulanabilirliğine dair görüşleri araştırılmıştır. Öğretmenler hem programın yapısı hem de uygulama konusunda olumlu görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Programın uygulanması için MEB tarafından verilen etkinlik örnekleri öğretmenler tarafından yeterli görülürken, program içerisinde var olan kazanımların gerçekleşebilmesi için öğrencilerin araştırma yapmaları, proje üretmeleri ve grup halinde çalışmalarını gerektiği konusunda öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler programı içindeki etkinlikleri uygulamak için gerekli materyalleri bulmada zorlandıklarını ancak bu etkinlikleri buldukları çevreye uyarlayabilme konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler arasında seviye farklılıklarının bulunması da uygulama konusundaki sıkıntılardan bir diğeri olarak tespit edilmiştir. Ayrıca okulun fiziki şartlarının kötü olmasının uygulamayı olumsuz etkilediği de belirtilmiştir.

Kulantaş (2007) tarafından gerçekleştirilen “4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde, ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders ve öğrenci çalışma kitabı ile öğretmen kılavuz kitabının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda genel bir değerlendirmesini yapmak; ilgili kitapların eksik ve hatalı yönlerini belirleyerek daha etkin, işlevsel ve verimli olabilecek ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitaplarının hazırlanmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak öğretmen, öğrenci ve veli anketleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni, Ankara ili Keçiören ve Haymana ilçelerindeki ilköğretim okullarında 2005-

2006 eğitim-öğretim yılında görev yapan 4. ve 5.sınıf öğretmenleri, 4. ve 5. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ve bu öğrencilerin velilerinden oluşmuştur. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarında: 1) İçerik 2) Fiziksel ve görsel özellikler 3) Dil ve anlatım 4) Ölçme ve değerlendirme boyutları ile ilgili olarak eksiklerin bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin okulun bulunduğu yerleşim bölgesine göre değişmesi, kitapların çevre ve bireysel farklara uygun hazırlanmadığı sonucunu da ortaya çıkarmıştır.

Kırtay (2007)'in yaptığı “2005-2006 Öğretim Yılı 4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri (Kars İli Örneği)” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim okullarının 4. ve 5.sınıflarında okutulmakta olan yapılandırılmış Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulama sürecinde karşılaşılan problemler ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır. Tarama modeline göre gerçekleştirilen bu araştırmaya 2006-2007 öğretim yılında Kars il merkezinde bulunan 17 ilköğretim okulunda, 4. ve 5.sınıflarda görev yapan toplam 72 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın sonucunda yapılandırılmış Sosyal Bilgiler öğretim programının hedeflerinin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu, hedeflerin birbirini destekleyecek şekilde tasarlandığı görülmüştür. Bununla birlikte; hedeflerin öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmadığı, öğrenci ihtiyacına göre tasarlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Programın tam olarak tanıtılmaması, sınıfların kalabalık olması, etkinlikler için verilen sürenin az olması, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyinin yetersiz olması uygulama sürecinde güçlüklerle yol açmakta olup; programın öğretmenin yükünü arttırdığı ve bu programın önceki programa göre daha zor uygulamaya sahip olduğu belirlenmiştir.

Ateş (2007)'in yaptığı “Çoklu Zeka Kuramına Göre Düzenlenen İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Osmanlı Kültür ve Uygarlığı” Ünitesi İçin Hazırlanan Eğitim Durumunun Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramına göre düzenlenen öğretim etkinliklerinin akademik başarı üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma, 2005-2006 öğretim yılının bahar döneminde,

Trabzon ili Vakfıkebir ilçesindeki bir resmi ilköğretim okulunda, bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 40 öğrenci ile, üç hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenmiş, yarı deneysel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak, başarı testi ve çoklu zeka alanları envanteri kullanılmıştır. Veriler, bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler başarı testinden elde edilen son test puanlarında, deney ve kontrol grupları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Şahin (2008) tarafından gerçekleştirilen “Yeni Öğretim Programında İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Çoklu Zeka İle Öğretimi (Afyonkarahisar Örneği) ” adlı yüksek lisans çalışmasında, 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarında uygulanmaya konulan yeni öğretim programındaki 4.Sınıf tarih konularının çoklu zeka ile uygulanabilirliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma 2007-2008 öğretim yılı içerisinde Afyonkarahisar ilinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda görev yapan 22 tane 4.sınıf öğretmeninin görüşleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, araştırmanın verileri, 4. sınıf öğretmenlerine uygulamak amacıyla geliştirilen ve 11 soruyu kapsayan bir görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerle yapılan görüşmeler doğrultusunda öğretmenlerin; tarih konularında verilen bilgilerde eksik ve fazla kısımlar buldukları, çoklu zeka yöntemini derslerinde kullanmadıkları, fakat çoklu zeka ile öğretimde birden fazla ders materyalinin ve özellikle üç boyutlu materyallerin kullanımının önemini bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin yeni yöntemleri bilmelerine rağmen klasik yöntem olan anlatım yöntemini, klasik akılda tutma yöntemi olan tekrarı kullandıkları, farklı uygulamalarla ders işlemedikleri anlaşılmıştır. Öğretmenlerin çoklu zeka ile öğretim için yeni programda verilen ders saati sayısını yetersiz buldukları da tespit edilmiştir.

Demirel ve diğerleri (2008) tarafından gerçekleştirilen “Çoklu Zeka Kuramı İle Disiplinler Arası Yaklaşımı Temel Alan Uygulamalara İlişkin Öğretmen-Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada, ilköğretim 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi “Çevremizdeki

Canlılar” ünitesinin öğrenme sürecinde, Çoklu Zeka Kuramı ile disiplinler arası yaklaşımı temele alan uygulama sürecine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, Ankara İli, Mamak İlçesi Coşkun Ertepinar İlköğretim Okulu’nda 2003-2004 öğretim yılı ikinci döneminde yürütülmüş ve verilerin toplanması aşamasında, standartlaştırılmış açık uçlu sorulardan oluşan “öğretmen-öğrenci görüşme formu” kullanılarak, öğretmen ve öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, uygulamaların öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duyuşsal gelişimlerine olumlu katkılar getirdiği saptanmıştır. Ayrıca uygulamaların, öğrenme sürecinde öğrencilerin etkin olarak rol almasını sağladığı, öğretmenin rolünde de olumlu değişimlere yol açtığı görülmüştür.

Karal ve Şahin (2008) tarafından gerçekleştirilen “Sınıf Öğretmenlerinin Çoklu Zekayı Model Alan Yapısalcı Kurama Dayalı Eğitim Sistemi Hakkındaki Görüşleri” adlı çalışmada, çoklu zekayı model alan yapısalcı kurama dayalı eğitim sistemlerinin, ilköğretimin ilk beş yılındaki sınıf öğretmenlerince uygulanıp uygulanmadığı ve uygulanıyorsa öğrenci eğitimine yapmış olduğu etkileri araştırılmıştır. Bu çalışma Trabzon ili genelindeki devlet ve özel ilköğretim okullarında görev yapan 161 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmada verilerin toplanması aşamasında anket ve mülakat sonuçlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çoğunun çoklu zeka kuramı hakkında bilgi sahibi oldukları, sınıflarında kuramı nasıl uygulayacaklarını bildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Ancak öğretmenlerin çoğunun her zeka türüne yönelik eğitim için, zamanın yetersiz olduğunu düşündükleri, kuramın entegre edildiği bilgisayar destekli materyaller hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları, materyalleri sıklıkla kullanmadıkları ama kullanmak istedikleri ve böyle materyallerin öğrencilerin öğrenme süreçlerini hızlandıracağına inandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kayıran (2009)’ın yaptığı “Çoklu Zeka Kuramı Destekli Proje Tabanlı Öğrenme Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” adlı yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan çoklu zeka kuramı destekli proje tabanlı öğrenme yönteminin işe koşulduğu grup (deney grubu) ile ilköğretim dördüncü sınıf Sosyal

Bilgiler programı doğrultusunda öğretimin işe koşulduğu grubun (kontrol grubu), Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve kalıcılık puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modelinde tasarlanmıştır. Uygulama, 2007-2008 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında, Adana ili Ceyhan ilçesinde bulunan alt sosyo-ekonomik düzeydeki bir devlet ilköğretim okulunun iki dersliğinde okuyan toplam 50 öğrenci üzerinde, iki haftası hazırlık olmak üzere sekiz hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda çoklu zeka kuramı destekli proje tabanlı öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu ile 2005-2006 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı doğrultusunda yapılan öğretimin uygulandığı kontrol gruplarındaki öğrencilerin, “başarı testi” ön test toplam puanları kontrol altına alındığında, son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Başka bir deyişle, çoklu zeka kuramı destekli proje tabanlı öğrenme yöntemi akademik başarı üzerinde 2005-2006 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı doğrultusunda yapılan öğretime göre daha etkili bulunmuştur.

3.2.YURT DIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

3.2.1. Çoklu Zeka Kuramı ve Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Çoklu zeka kuramı üzerine yurt dışında yapılan çalışmalardan biri Campbell (1990)'a aittir. Campbell 1989 yılında yirmi yedi tane üçüncü sınıf öğrencisi üzerinde çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bu çalışma sırasında öğretim programı tematik ve disiplinler arası yaklaşımla hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından farklı öğretim yaklaşımları ile hazırlanan yedi farklı ders planı ve öğrencilerin bir okul gününde ortalama 2 saatlerini geçirdikleri yedi farklı merkez hazırlanmıştır. Hazırlanan bu merkezler;

-Okuma Merkezi,

-Yapı Merkezi,

- Matematik Merkezi,
- Müzik Merkezi,
- Sanat Merkezi,
- Birlikte Çalışma Merkezi,
- Kişisel Çalışma Merkezidir.

Okuma merkezlerinde sözel zekaya, yapı merkezinde bedensel zekaya, matematik merkezinde mantıksal-matematiksel zekaya, müzik merkezinde müziksel zekaya, sanat merkezinde görsel zekaya, birlikte çalışma merkezinde sosyal zekaya ve kişisel çalışma merkezinde içsel zekaya yer veren etkinlikler kullanılmıştır. Araştırmada veriler, günlük kayıtlar, yıl içinde 18 kez uygulanan sınıf iklimi anketi ve 9 kez uygulanan öğrenme merkezleri değerlendirme ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmanın sonunda öğrencilerin davranışlarında olumlu değişimlerin yaşandığı, işbirliğine dayalı çalışma becerilerinin, bağımsızlık ve sorumluluk duygularının, sunum becerilerinin arttığı gözlenmiştir.

Armstrong (1994), çoklu zeka kuramını çocuk yaştaki öğrencilerde zamanı okuma, söyleme araştırmalarına uygulamıştır. Bilgisel amaçlarla, kelimeler, sayılar, resimler, müzik, kinestetik amaçlar, sosyal ilişkiler veya kişisel deneyimler arasında bağ kurarak dersler işlendiğinde öğrenci başarılarının arttığını ortaya koymuştur. Çoklu zeka kuramı ile ilgili yurt dışında yapılan ilk araştırmalardan biri, Harvard Üniversitesi'nde "Project Zero" adı altında yürütülen araştırmadır. Araştırmada 9 okulun yöneticileriyle çoklu zeka kuramını okullarında nasıl uyguladıkları hakkında görüşmeler yapılmıştır. İlk bulgular çoklu zeka kuramının okullara çeşitli yollarla yardım ettiğini göstermiştir. Kuram, öğrencilerin güçlü yönlerini tartışarak program geliştirmeyi, eğitimi sanat formuna dönüştürmeyi, öğretmenlerin takım ruhu içinde çalışmalarını sağlamaktadır. Ayrıca okulları farklı geçmişlere sahip öğrencilere, daha güçlü eğitimsel yaşantılar hazırlamak konusunda da desteklenmektedir (Akt: Bümen, 2005:120).

Yurt dışında yapılan bir diğer araştırma, California Üniversitesi eğitim uzmanı Dr. Sue Teele'nin, 1995 yılında öğrencilerin zekalarını hangi alanda ağırlıklı olarak kullandıklarını saptamak amacıyla; öğretmenlerle birlikte "Teele Inventory for Multiple Intelligences (TIMI)" adı altında bir anket geliştirdiği çalışmasıdır. Geliştirilen bu anket, 4000 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Çocuklar, her dönemde aynı şekilde öğrenmemektedir.
- Dilsel zeka, anaokulundan 3.sınıfa kadar öğrenmede güçlü bir alandır.
- Mantıksal-matematiksel zeka, 1. ile 4.sınıflar arasında çok güçlüdür.
- Görsel-uzamsal ve bedensel-kinestetik zeka, 1.sınıftan 5.sınıfa kadar çok etkindir.
- İlköğretim ikinci kademesindeki çocuklar bedensel-kinestetik, görsel-uzamsal, müziksel-ritmik ve sosyal zeka alanlarını iyi kullanmaktadırlar. Bu öğrenciler, yalnız değil, birlikte çalışarak daha iyi öğrenmektedirler (Akt: Vural, 2004:278).

Allen (1997), çoklu zeka kuramının üstün yetenekli çocukların öğretimindeki etkililiğini araştırmıştır. Öğrencilerin öğrenme süreçlerinde kullandıkları stratejilerin belirlenmesi amacıyla likert tipi bir dereceleme ölçeği geliştirilmiş ve açık ve kapalı uçlu sorular sormuştur. Geliştirilen ölçekte; müzik ve şarkı söyleme, sanat ve resim yapma, ezber, müsabakalara katılma, grupla ve bireysel çalışmalar öğrencilere yöneltilmiştir. Verilen cevaplar neticesinde, ezberle öğretime öğrencilerin %89'nun karşı olduğu, bir projede birlikte çalışma fikrine %95'inin katıldığı, renkli harita ve resimlerin kullanılmasının hatırlamayı kolaylaştıracağına düşüncesine %50'sinin katıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin en çok birlikte çalışmayı ve grupla etkinlikler gerçekleştirmeyi istedikleri belirlenmiştir.

Hoerr (2002)'in yaptığı, "Applying MI in School (Okulda Çoklu Zekayı Uygulama)" adlı çalışmada, City of St. Louis The New City Okulunda 27 kişilik 6.Sınıf öğrencilerine 2001-2002 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde çoklu zeka kuramına dayalı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Farklı sosyo-kültürel ve ekonomik çevrelerden gelen öğrencilerle gerçekleştirilen bu uygulamaların sonucunda, öğrenciler "Stanford Achievement Testle" değerlendirilmiş ve öğrencilerin %89'u averajı yakalamış ve oldukça yüksek notlar almıştır. Hoerr'e göre bu sadece çoklu

zeka kuramının başarısı değildir. Bu aynı zamanda öğrencilerin bir yandan geleneksel yöntemler dışındaki yöntemlerle eğitilirken, geleneksel başarı testlerinden de yüksek notlar alabileceklerinin bir göstergesidir. Hoerr, çoklu zeka kuramını uygulayan 41 okul müdürüyle görüşmüş, bunların %78'i öğrencilerinin geleneksel testlerde başarılı olduğunu, % 63'ü çoklu zeka uygulamalarının öğrenci gelişimine katkıda bulunduğunu, %78'i öğrenme gücünü çeken öğrencilerinin performanslarının iyileştiğini, %80'i ebeveyn katılımının arttığını, %81' de öğrenci disiplininde iyileşme olduğunu rapor etmiştir.

Ribot (2004)'un yaptığı, "My Exprience Using Multiple Intelligence (Çoklu Zekayı Uygulama Deneyimim)" adlı çalışmada, her biri 6 yaşındaki 11 kişilik okul öncesi öğrencilerine ikinci dil olarak İngilizce öğretmek amaçlanmıştır. "Toplumdaki Yardımcılarımız (itfaiyeci, polis, postacı, doktor, hemşire...)" adlı ünite bu yardımcıları yerinde görmek amacıyla öğrencileri ile beraber postane, hastane gibi şehrin belli yerlerine küçük yolculuklar düzenlemiş ve öğrencilerinden bu yardımcıları hakkındaki izlenimlerini mektuplara yazarak ailelerine postalamalarını istemiştir. Öğrenciler izlenimlerini aktarmada beklenilenin üstünde başarı kazanarak, sözel-dilsel ve içsel zekalarını etkili bir şekilde işe koşmuşlardır. Bu ünite kapsamında öğrenciler iki gruba ayrılarak ziyaret ettikleri binaların minik modellerini, park ve sokaklarını hazırlamışlardır. Böylece öğrencilerin görsel-uzamsal ile kişiler arası zekaları öne çıkartılmış, öğrenciler beklenilenden fazla kelime dağarcığına kavuşmuştur.

Bellflower (2008), çoklu zeka kuramına dayalı öğretimin, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin başarıları, tutumları ve motivasyonları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yarı deneysel olan çalışma, 50 beşinci sınıf öğrencisi ile 12 hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Veriler, başarı testi, tutum ölçeği ve açık uçlu sorulan iki soruyla toplanmıştır. Sonuç olarak, başarı test açısından gruplar arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark görülmüştür. Ayrıca, derslerde çoklu zeka kuramının işe koşulmasıyla öğrencilerin motivasyonlarının arttığı ve derse ilişkin olumlu tutum geliştirdikleri ortaya çıkmıştır

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modelinde betimsel bir yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntem olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalarda kullanılmaktadır. Tarama modelleri, geçmişte veya hali hazırda mevcut olan bir durumu (olay, kişi, nesne) kendi şartları içinde olduğu gibi tanımlamayı amaçlayan araştırma modelleridir. Bu tür araştırmalar, kaynak araştırması, tarih araştırması ve alan araştırması diye ifade edilmektedir (Eroğlu ve Köktan, 2005:22). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2007:77).

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010-2011 eğitim-öğretim yılında ülkemizde okutulan 5.sınıf Sosyal Bilgiler öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitapları ve Muğla İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Muğla iline gönderilen 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitapları, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ve Ula, Milas, Köyceğiz, Yatağan, Ortaca ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 150 tane 4. ve 5.sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmada anketlerin uygulanacağı yerler ve okullar küme örnekleme yöntemine göre seçilmiştir ve okullardaki öğretmen sayılarındaki farklılıklar da göz önünde bulundurularak oransız küme örnekleme yoluna gidilmiştir.

4.3. Verileri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde öncelikle çalışmanın konusu ile ilgili alan yazın taraması yapılmış, önceden yapılmış benzer çalışmalar ve kullanılan ölçekler incelenmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrenme-öğretme sürecini çoklu zeka kuramına göre değerlendirmek amacıyla öğretmen görüşlerini almak için iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır.

Araştırmada veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme Sürecini Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Veri toplama aracı hazırlama sürecinde literatürdeki ölçekler incelenmiş, Canbay, 2006; Taş, 2007; Kılıç, 2008’in geliştirdiği ölçeklerden yararlanılmıştır. Uzman görüşleri alınarak ölçeğin görünüş ve kapsam geçerliği sağlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için 50 sınıf öğretmeni ile ön deneme yapılmıştır. Crombach Alpha güvenirlik katsayısı 0,88 olarak bulunmuştur. Ölçek, üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan uygulamaya konulmuştur.

Anket iki bölümden oluşmaktadır; birinci bölüm kişisel bilgilerden (10 madde) oluşurken ikinci bölüm araştırma ile ilgili öğretmen görüşlerinden (17 madde) oluşmaktadır. Veri toplama aracının ikinci bölümü beşli likert tipi ölçek olup; 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada ayrıca Muğla iline gönderilen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders ve çalışma kitapları olmak üzere toplam 3 adet kitap incelenmiştir. Kitaplardaki ünitelere ait etkinlikler, 8 farklı zeka alanını içerip içermediğine göre değerlendirilmiştir. Özbay (2008)’in geliştirdiği ölçekten de

yararlanılarak hazırlanan “Çoklu Zeka Kuramı Kitap Değerlendirme Ölçeği” adı verilen ölçeğe göre, kitaplardaki etkinlikler incelenmiş, elde edilen veriler bu ölçeğe yerleştirilerek anlamlı ve bütüncül bir hale getirilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi, SPSS 11.0 istatistik paket programından yararlanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalama gibi istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin hizmet yılı ve eğitim durumlarına göre çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde uygulanması ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre, görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için ise t-testi tekniğinden yararlanılmıştır. Öğretmen görüşleri kendi içlerinde karşılaştırılarak $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Veri toplama araçlarında bulunan beşli likert tipindeki bölümler için derece aralıklarının değerleri aşağıdaki biçimde analiz edilmiştir.

1. Hiç Katılmıyorum	1.00 - 1.80
2. Katılmıyorum	1.81 - 2.60
3. Kısmen Katılıyorum	2.61 - 3.40
4. Katılıyorum	3.41 - 4.20
5. Tamamen Katılıyorum	4.21 - 5.00

BÖLÜM 5

5. BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

5.1.1. Kişisel Bilgilerle İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmanın katılımcılarını oluşturan öğretmenlerin, yaş, cinsiyet, eğitim durumları, görev yaptıkları yer, hizmet süreleri ve okuttukları sınıf mevcutları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Toplanan veriler frekans ve yüzde olarak belirtilmiş ve sonuçlar tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaş Dağılımları

Yaş	f (Frekans)	% (Yüzde)
20-30	5	3.4
31-40	33	22
41-50	85	56.6
51-60	27	18
61 ve yukarısı	-	-
TOPLAM	150	100

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 3,4' ünün 20-30 yaş arası, % 22'sinin 31-40 yaş arası, % 56,6'sının 41-50 yaş arası ve % 18'inin de 51-60 yaş arası olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hiçbirinin 61 ve yukarı bir yaşa sahip olmadığı ve öğretmenlerin yaşları arasında normal bir dağılımın olmadığı, araştırma için seçilen örneklemin büyük bir çoğunluğunun 31-50 yaş arası olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	f (Frekans)	% (Yüzde)
Kadın	78	52
Erkek	72	48
TOPLAM	150	100

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 52'sinin kadın, % 48'inin erkek olduğu ve bu dağılıma göre araştırmaya katılan kadın ve erkek sayısı arasında dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Eğitim Durumları	f (Frekans)	% (Yüzde)
Eğitim Enstitüsü	46	30.7
Eğitim Fakültesi	69	46
Fen-Edebiyat Fakültesi	3	2
Diğer	32	21.3
TOPLAM	150	100

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 30,7'sinin eğitim enstitüsü, % 46'sının eğitim fakültesi, % 2'sinin fen-edebiyat fakültesi ve % 21,3'ünün de diğer bölümlerden mezun oldukları görülmektedir. Buna göre örnekleme oluşturan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun eğitim fakültelerinden mezun olduğu söylenebilir. Bu durum, araştırmaya katılan öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerinin alınması açısından önemlidir. Çünkü eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin çoklu zeka kuramı hakkında öğrenimleri sırasında bilgi sahibi olma olasılığı diğerlerinden daha fazladır.

Tablo 10. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Yerlerin Dağılımı

Görev Yapılan Yer	f (Frekans)	% (Yüzde)
İl	47	31.3
İlçe	103	68.7
TOPLAM	150	100

Tablo 10 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 68,7'sinin ilçede, % 31,3'ünün de il merkezinde görev yaptığı görülmektedir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunu ilçede görev yapan öğretmenler oluşturmuştur.

Tablo 11. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerinin Dağılımı

Görev Süreleri	f (Frekans)	% (Yüzde)
1-5 yıl	4	2.7
6-10 yıl	2	1.3
11-15 yıl	19	12.7
16-20 yıl	35	23.3
20 yıl ve üzeri	90	60
TOPLAM	150	100

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 2,7'sinin 1-5 yıl arası, % 1,3'ünün 6-10 yıl arası, % 12,7'sinin 11-15 yıl arası, % 23,3'ünün 16-20 yıl arası ve % 60'nın 20 yıl ve üzeri yıllarda meslekte hizmet sürelerinin olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet süreleri arasında eşit bir dağılımın olmadığı ve en fazla 20 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip öğretmenlerin örnekleme olduğu saptanmıştır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Okuttuğu Sınıf Mevcutlarının Dağılımı

Sınıf Mevcudu	f (Frekans)	% (Yüzde)
20 ve az	25	16.6
21-30	73	48.7
31-40	48	32
40 ve yukarısı	4	2.7
TOPLAM	150	100

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 16,6'sı 20 ve daha az, % 48,7'si 21-30 arası, % 32'si 31-40 arası, % 2,7'si 40 ve daha fazla öğrencinin bulunduğu sınıflarda görev yapmaktadır. Genel olarak örnekleme oluşturan öğretmenlerin 20-30 kişilik sınıflarda ve 31-40 arası sınıflarda görev yaptıkları görülmektedir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katılma Durumlarının Dağılımı

Seminere Katılma Durumları	f (Frekans)	% (Yüzde)
Evet	52	34.7
Hayır	98	65.3
TOPLAM	150	100

Tablo 13'de sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim seminerine katılma durumları görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin % 34,7'si hizmet içi eğitim seminerine katıldıklarını belirtirken, % 65,3 ise bu konuda hizmet içi eğitim almadıklarını belirtmektedir. Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim seminerine katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramı İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katılma Durumlarının Dağılımı

Seminere Katılma Durumları	f (Frekans)	% (Yüzde)
Evet	61	40.7
Hayır	89	59.3
TOPLAM	150	100

Tablo 14’de ise sınıf öğretmenlerinin çoklu zeka kuramı ile ilgili hizmet içi eğitim seminerine katılma durumları görülmektedir. Öğretmenlerin % 40,7’ si çoklu zeka ile ilgili hizmet içi eğitim seminerine katıldıklarını belirtirken, % 59,3’ü ise bu konuda hizmet içi eğitim seminerine katılmadıklarını belirtmektedir. Bu bulgulara göre örnekleme oluşturan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun çoklu zeka kuramı ile ilgili hizmet içi eğitim seminerine katılmadıkları söylenebilir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramını Derslerinde Uygulama Konusunda Kendilerini Yeterli Görme Durumlarının Dağılımı

Yeterli Görme Durumları	f (Frekans)	% (Yüzde)
Hiç	2	1.3
Az	104	69.3
Çok	44	29.4
TOPLAM	150	100

Tablo 15’de sınıf öğretmenlerinin çoklu zeka kuramını derslerinde uygulama konusunda kendilerini yeterli görme durumlarına yer verilmektedir. Buna göre öğretmenlerin % 1,3’ü çoklu zekayı uygulama konusunda kendisini hiç yeterli görmezken, % 69,3’ü kendisini az yeterli, % 29,4’ü ise kendisini çok yeterli görmektedir. Bu bulgulara göre örneklemin büyük bir çoğunluğunun çoklu zekayı uygulama konusunda kendilerini az yeterli gördükleri söylenebilir. Bu alanda yapılan çeşitli çalışmalarda da, öğretmenlerin çoklu zeka kuramı ile ilgili yeterli düzeyde hizmet içi eğitim almadıkları ve kendilerini çoklu zeka kuramını derslerinde uygulama konusunda yeterli bulmadıkları yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür

(Taş, 2007; Kılıç, 2008; Ünal, 2009). Öğretmenler kendilerini çoklu zeka kuramı konusunda yeterli görmedikçe, çoklu zeka kuramını derslerinde uygulayabilmeleri ve etkili bir şekilde kullanabilmeleri zorlaşabilir. Bu da programın düzgün ve verimli bir şekilde uygulanmamasına yol açabilir.

Tablo 16. Öğretmenlerin Derslerinde Çoklu Zeka Kuramını Kullanma Sıklıklarının Dağılımı

Çoklu Zeka Kuramını Kullanma Sıklıkları	f (Frekans)	% (Yüzde)
Her zaman	39	26
Bazen	111	74
Hiç	-	-
TOPLAM	150	100

Tablo 16 incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin % 26'sı derslerinde her zaman çoklu zeka kuramına yer verirken, % 74'ü derslerinde bazen yer vermektedir. Bu bulgulara göre örneklemin büyük bir çoğunluğunun çoklu zeka kuramını derslerinde kısmen yer verdikleri söylenebilir.

5.1.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme- Öğretme Sürecinde Çoklu Zeka Kuramının Uygulanması İle İlgili Düşünceleri

Bu bölümde 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde çoklu zeka kuramının uygulanması ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Toplanan veriler frekans ve yüzde olarak belirtilmiş ve sonuçlar tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 17. Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		TOPLAM		ORTALAMA
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	N	%	$\bar{x}$
11.Yenilenen İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.	13	8,7	72	48	35	23,3	23	15,3	7	4,7	150	100	3,40
12.Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.	12	8	82	54,7	23	15,3	28	18,7	5	3,3	150	100	3,45
13.Sosyal Bilgiler ders kitabının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.	10	6,7	74	49,3	29	19,3	31	20,7	6	4	150	100	3,34
14.Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.	13	8,7	70	46,7	31	20,6	34	22,7	2	1,3	150	100	3,38

Tablo 17'e göre öğretmenlerin % 48'i Sosyal Bilgiler öğretim programının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünürken, % 23'ü bu konuda kararsız kalmaktadır. Öğretmenlerin % 54,7'si Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarının, % 49,3'ü Sosyal Bilgiler ders kitabının ve % 46,7'si de Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünmektedir. Tablodaki bulgulara bakıldığında örnekleme oluşturan sınıf öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Sosyal Bilgiler dersine ait öğretmen kılavuz kitapları ile öğrenci ders ve çalışma kitaplarının, çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu alanda yapılan diğer çalışmalar sonucunda da sınıf öğretmenleri, genel olarak yenilenen programların çoklu zeka

kuramına uygun olarak hazırlandığı yönünde görüş belirtmişlerdir (Canbay, 2006). Ancak bazı çalışmalar sonucunda da öğretmenlerin, ders kitaplarının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlanmadığı yönünde görüşe sahip oldukları belirlenmiştir (Erdamar, 2009). Her ne kadar çoklu zeka kuramı daha sınıf içi etkinlikler biçiminde yürütülüyor olsa da öğrencilerin öğrenme sürecinde kullandıkları temel kaynakların başında gelen ders ve çalışma kitaplarının buna paralel olarak hazırlanması oldukça önemlidir.

Tablo 17'nin Devamı: Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		TOPLAM		ORTALAMA
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	N	%	$\bar{x}$
15.Çoklu zeka kuramını derslerin öğretiminde kullanılan en etkili kuramlardan biri olarak görüyorum.	34	22,7	72	48	27	18	15	10	2	1,3	150	100	3,80
16.Çoklu zeka kuramını bireysel farklılıkları dikkate alan bir kuram olduğu için derslerimde kullanıyorum.	20	13,3	63	42	6	4	56	37,4	5	3,3	150	100	3,24
17.Öğrencilerimin sahip oldukları zeka alanlarını belirlerken çoklu zeka envanteri kullanıyorum.	9	6	20	13,3	48	32	70	46,7	3	2	150	100	2,93
18.Dersimde her zeka alanına eşit şekilde yer veriyorum.	14	9,3	44	29,4	39	26	51	34	2	1,3	150	100	3,11

Tablo 17'ye göre öğretmenlerin % 48'i çoklu zeka kuramını derslerin öğretiminde kullanılan en etkili kuramlardan biri olarak görmektedirler. Öğretmenlerin % 42'si çoklu zeka kuramını bireysel farklılıkları dikkate alan bir kuram olduğu için derslerinde kullandıklarını belirtirken, % 34'ü derslerinde her

zeka alanına eşit şekilde yer vermediklerini belirtmektedir. Öğretmenlerin % 46,7'si öğrencilerinin sahip oldukları zeka alanlarını belirlerken çoklu zeka envanteri kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Tablodan çıkan bulgulara göre, örneklemin çoğunluğunun verdiği cevaplara dayanarak öğretmenlerin çoklu zeka kuramını derslerin öğretiminde kullanılan en iyi kuramlardan biri olarak gördükleri, bireysel farklılıklara önem verdiği için derslerinde kullandıkları ancak öğrencilerin zeka alanlarını belirlerken çoklu zeka envanterini kullanmadıkları ve derslerinde her zeka alanına eşit şekilde yer vermedikleri görülmektedir. Bu konuda yapılan çeşitli çalışmalar sonucunda da öğretmenlerin, çoklu zeka kuramının derslerde kullanılması konusunda olumlu yönde bir düşünceye sahip oldukları görülmüştür (Canbay, 2006; Kılıç, 2008; Erdamar, 2009). Öğretmenlerin öğrenme- öğretim sürecini çoklu zeka kuramına göre çeşitlendirebilmeleri için, öncelikle öğrencilerinin sahip oldukları zeka alanlarını bilmeleri gerekmektedir. Bu konuda öğretmenlerin kullanabilecekleri pek çok yöntem olmasına rağmen, fazla zaman almadan ve doğru bir şekilde kullanabilecekleri en etkili araçlardan biri çoklu zeka envanterleridir.

Tablo 17'nin Devamı: Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		TOPLAM		ORTALAMA
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	N	%	$\bar{x}$
19.Sosyal Bilgiler dersinde öğretim sürecini, öğrencilerimin sahip oldukları zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere yer vererek sürdürüyorum.	24	16	101	67,3	14	9,4	9	6	2	1,3	150	100	3,90
20.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramına göre etkinlik hazırlarken öğretmen kılavuz kitabından yararlanıyorum.	31	20,7	18	12	13	8,6	82	54,7	6	4	150	100	3,76
21.Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde, her zeka alanına eşit şekilde yer verildiğini düşünüyorum.	11	7,3	44	29,4	26	17,3	66	44	3	2	150	100	2,96
22.Çoklu zeka kuramı sayesinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklere daha aktif katılacaklarını düşünüyorum.	29	19,3	92	61,4	16	10,7	11	7,3	2	1,3	150	100	3,90

Tablo 17'ye göre öğretmenlerin % 67,3'ü Sosyal Bilgiler dersinin öğretim aşamasında öğrencilerdeki farklı zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere yer vererek sürdürdükleri belirtirken, % 54,7'si çoklu zeka kuramına göre etkinlik

hazırlarken öğretmen kılavuz kitaplarından yararlanmadıklarını belirtmektedir. Öğretmenlerin % 44'ü Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde her zeka alanına eşit şekilde yer verildiği düşüncesine katılmazken, % 61,4'ü çoklu zeka kuramı sayesinde öğrencilerin derse daha aktif olarak katılacaklarını düşünmektedir. Tablodan çıkan bulgulara göre öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersini çoklu zeka kuramına göre işlerken öğrencilerin farklı zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere yer verdikleri ve çoklu zekayı öğrencilerin derslere aktif katılımını sağlayan bir kuram olarak gördükleri sonucuna ulaşılabilir. Ancak öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun da çoklu zeka kuramına uygun etkinlik hazırlarken öğretmen kılavuz kitaplarından yararlanmadıkları ve Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin her zeka alanını geliştirecek şekilde hazırlanmadığı düşüncesine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 17'nin Devamı: Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		TOPLAM		ORTALAMA
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	N	%	$\bar{x}$
23.Sosyal Bilgiler dersini çoklu zeka kuramına göre işlerken her zaman farklı yöntem ve teknikleri kullanmayı tercih ediyorum.	30	20	100	66,7	12	8	6	4	2	1,3	150	100	4,00
24.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygularken zaman sıkıntısı yaşamıyorum.	12	8	32	21,3	27	18	59	39,4	20	13,3	150	100	2,71
25.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygularken araç-gereç bulmakta zorlanmıyorum.	14	9,3	52	34,7	13	8,7	64	42,7	7	4,6	150	100	3,01

Tablo 17'ye göre öğretmenlerin % 66,7'si çoklu zeka kuramına göre Sosyal Bilgiler dersini işlerken farklı yöntem ve teknikleri kullanmayı tercih ettiklerini belirtirken, % 39,4'ü çoklu zeka kuramına göre Sosyal Bilgiler dersini işlerken zaman sıkıntısı yaşadıklarını belirtmektedir. Öğretmenlerin % 42,7'si derslerinde çoklu zeka kuramını uygularken araç-gereç bulmakta zorlandıklarını ifade etmektedir. Tablodan çıkan bulgulara göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun çoklu zeka kuramına göre Sosyal Bilgiler dersini işlerken farklı yöntem ve tekniklere yer verdikleri, çoklu zekaya uygun ders işlerken zaman sıkıntısı yaşadıkları ve uygun araç-gereç bulmakta zorlandıkları görülmektedir. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar da bu çalışmayı desteklemektedir (Yavuz, 2005 ; Canbay, 2006; Erdamar, 2009). Öğretmenlerin zaman sıkıntısı yaşamasındaki en önemli neden müfredat yoğunluğu olarak gösterilebilir. Konuların yetiştirilmesinin önemsendiği bir ortamda, öğretmenlerin çoklu zeka kuramını uygulamaları sırasında bazı sorunlar yaşanabilir. Ayrıca çoklu zeka kuramı hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenlerin, kuramı derslerinde uygularken zaman sıkıntısı yaşayacakları, araç-gereç bulmakta zorlanacakları da bir gerçektir.

Tablo 17'nin Devamı: Öğretmenlerin Çoklu Zeka Kuramının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		TOPLAM		ORTALAMA
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	N	%	$\bar{x}$
26.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygulayabilmek için sınıf mevcutlarının yeterli düzeyde olduğunu düşünüyorum.	18	12	63	42	15	10	33	22	21	14	150	100	3,16
27.Eğitim ortamlarının çoklu zeka kuramına göre zenginleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	62	41,3	74	49,4	11	7,3	3	2	0	0	150	100	4,30

Tablo 17'ye göre öğretmenlerin % 42'si sınıf mevcutlarının çoklu zeka kuramını uygulayabilmek için yeterli olduğunu düşünmektedir. Son olarak eğitim ortamlarının çoklu zeka kuramına göre zenginleştirilmesi gerektiği düşüncesine öğretmenlerin % 49,4'ünün katıldığı görülmektedir, sınıf mevcutlarını çoklu zekayı uygulayabilmek için yeterli düzeyde buldukları ve eğitim ortamlarının çoklu zeka kuramına göre zenginleştirilmesi gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar da bu çalışmayı desteklemektedir (Yavuz, 2005 ; Canbay, 2006; Erdamar, 2009).

5.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında ilköğretim kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, hizmet yılı, eğitim durumları değişkenleri açısından *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen frekans, ortalama, bağımsız

gruplar T-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak hesaplanmış ve sonuçlar tablolar yardımı ile gösterilmiştir.

5.2.1. Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Sürecinde Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bu başlık altında ilköğretim kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerin cinsiyetleri açısından *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 78'si kadın, 72'si erkektir.

Tablo 18. Cinsiyet Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar						
Cinsiyet	N	x	S	Sd	T	P
Kız	78	58,3205	9,72811	148	111	0,912
Erkek	72	58,4861	8,37836			

*p < 0,05

Tablo 18 incelediğinde; ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin cinsiyetlerine göre *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p > 0,05). Bir başka deyişle, ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre değişmediği görülmüştür.

5.2.2. Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Sürecinde Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Hizmet Yılı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bu başlık altında ilköğretim kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerin hizmet yılı değişkeni açısından *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin*

öğretimi sürecinde uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 19. Hizmet Yılı Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar						
Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Gruplar arası	599,329	4	149,832	1,861	,120	-
Gruplar içi	11672,671	145	80,501			
Toplam	12272,000	149				

*p < 0,05

Tablo 19 incelediğinde; ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin hizmet yıllarına göre *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p > 0,05). Bir başka deyişle, ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşlerinin hizmet yılına göre değişmediği görülmüştür.

5.2.3. Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Sürecinde Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Eğitim Durumları Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bu başlık altında ilköğretim kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerin eğiti durumları değişkeni açısından *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 20. Eğitim Durumları Değişkenine Göre Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Uygulanmasıyla İlgili Öğretmen Görüşleri Arasındaki Farklar						
Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Gruplararası	400,668	3	133,556	1,643	,182	-
Gruplarıçi	11871,332	146	81,310			
Toplam	12272,000	149				

*p < 0,05

Tablo 20 incelediğinde; ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin eğitim durumlarına göre *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p > 0,05). Bir başka deyişle, ilköğretim kademesinde görevli öğretmenlerin *çoklu zeka kuramının sosyal bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanmasına* ilişkin görüşlerinin eğitim durumlarına göre değişmediği görülmüştür.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

5.3.1. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuz, Öğrenci Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Genel Özellikleri Açısından Tanıtılması

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5.sınıf öğretmen kılavuz kitapları, öğrenci ders ve çalışma kitapları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanmıştır. Bu bölümde ilk olarak MEB tarafından okullara ücretsiz olarak gönderilen bu kitapların genel özellikleri tanıtılmıştır.

İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanından oluşmaktadır. Bunlardan “Zaman, Süreklilik ve Değişim” bir ünite olarak düzenlenmiş olup her ünite ile kazanım ve işlenişte yeri geldikçe ilişkilendirilmiştir. Diğer 8 öğrenme alanının her biri ünite olarak düzenlenmiştir. Her ünite programdaki ağırlık ve yoğunluğa göre 4 ile 8 arasında değişen sayıda kazanımla ilişkilendirilmiştir.

İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi öğretim materyalleri ders programının hazırlanış sistematığı ve anlayışına uygun olarak “Ders Kitabı”, “Öğrenci Çalışma Kitabı” ve “Öğretmen Kılavuz Kitabı” olmak üzere üçlü set halinde hazırlanmıştır.

Öğretmen kılavuz kitabı, genel açıklamalar, programın çerçevesi, öğrenme alanları ve ünitelerle kazandırılacak beceriler, değerler gibi bölümler verildikten sonra ders kitabındaki her sayfaya karşılık gelen işleniş yine aynı sayfada verilmiş olan kazanımla ilişkili olarak “genel çerçeve, uyarı, dikkat, öneri” gibi öğretmeni yönlendirici kısa bölümlerle desteklenmiştir.

5.sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında her ünitenin başında bir organizasyon şeması yer almaktadır. Bu organizasyon şemalarındaki ünite giriş sayfalarında, ünitelerde işlenecek kazanımlar, bu kazanımların işlendiği konu adları, ara disiplin alan kazanımları, diğer derslerle ilişkilendirmeler, Atatürkçülükle ilgili konular, uyarılar, kavramlar, verilecek beceriler, üzerinde durulacak değerler, ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili genel açıklamalar yer almaktadır. Ünitelere ait bölümlerde kazanımlar, kazanımlarla ilgili açıklamalar, kazanımın etkili bir biçimde işlenebilmesi için gerekli görülen uyarı ve önlemler, kazanımla birlikte edinilecek beceriler, etkinlikler için gerekli materyaller, kazanımların işleniş sürecinde yapılacakların anlatıldığı öğrenme-öğretme süreci, etkinlikler ile kazanımların ölçülmesini ve değerlendirilmesini sağlayan bölümler bulunmaktadır.

5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenci ders kitaplarında her ünitenin başında bir organizasyon şeması yer almaktadır. Bu organizasyon şemalarında, ünite süresince öğrenilecekleri gösteren açıklamalar, üniteye ait renkli bir resim ve ünitelere ait alt konu başlıkları yer almaktadır. Her bölümün başında konuyla ilgili ilgi çekici ve düşündürücü hazırlık çalışmaları bulunmaktadır. Bölüm içlerinde konular ilerlerken, ilgili bölümlerde çalışma kitabına yönlendiren küçük sembolik resimler, tamamlayıcı bilgi kutucukları; bölüm sonlarında konuyla ilgili etkinlikler, araştırma, tartışma bölümleri yer almaktadır. Ayrıca ünite sonlarında değerlendirmeye yönelik farklı ölçme araçları bulunmaktadır. Bu, çoktan seçmeli testler, soru-cevap, eşleştirme, boşluk doldurma,doğru-yanlış sorularından oluşan bir bölümdür.

5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarında ise her ünitenin ilk sayfasında ünite numarası, ünitenin adı ve ünite bölümlerinde yer alan etkinliklerin bir listesi bulunmaktadır. Üniteye ait konuları pekiştirmeye yönelik çeşitli zekâ alanlarına hitap eden pek çok etkinlik yer almaktadır. Ünite sonlarında değerlendirmeye yönelik ölçme amaçlı öz değerlendirme formları bulunmaktadır.

5.3.2. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Genel Özellikleri

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'na hazırlanan 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı 8 ünite ve 208 sayfadan oluşmaktadır. Bu üniteler:

1. Haklarımı Öğreniyorum
2. Adım Adım Türkiye
3. Bölgemizi Tanıyalım
4. Ürettiklerimiz
5. Gerçekleşen Düşler
6. Toplum İçin Çalışanlar
7. Bir Ülke, Bir Bayrak
8. Hepimizin Dünyası üniteleridir.

Kitapta bu ünitelere ait 66 etkinlik bulunmaktadır. Ünitelere göre etkinlik sayılarının dağılımı şu şekildedir: 1. ünite 11, 2. ünite 14, 3. ünite 12, 4. ünite 7, 5. ünite 9, 6. ünite 2, 7. ünite 5, 8. ünite 6 adet etkinlikten oluşmaktadır.

5.3.3. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabının Genel Özellikleri

5.sınıf Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabı 119 sayfa ve 156 etkinlikten oluşmaktadır. Ünitelere göre etkinlik sayılarının dağılımı şu şekildedir: 1.ünite 24, 2.ünite 20, 3.ünite 20, 4. ünite 12, 5.ünite 28, 6.ünite 13, 7.ünite 20, 8.ünite 19 adet etkinlikten oluşmaktadır.

5.3.3.1. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramı Açısından İncelenmesi

Tablo 21. “Haklarımı Öğreniyorum” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Toplumsal Şemsiye	4
Roller	3
Sorumluluk, Hak, Ödev	7
Çocuk Hakları Sözleşmesi	4
TOPLAM	18

Tablo 21 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabında öğrenme-öğretme sürecinde uygulanabilmek üzere 1.Ünite “Haklarımı Öğreniyorum” a ait toplam 18 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik sayısı “Sorumluluk, Hak, Ödev” konusuna ait iken, en az etkinlik “ Roller” konusuna aittir.

Tablo 22. “Adım Adım Türkiye” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Yaşadığımız Yeri Tanıyoruz	2
Zengin Kültürümüzden Örnekler	2
Kültürel Çeşitliliğimiz	3
Toplumsal Değerlerimiz	5
Bir Devir Kapanıyor	1
İlkeler ve İnkılaplar	2
TOPLAM	15

Öğretmen kılavuz kitabında öğrenme-öğretme sürecinde uygulanabilmek üzere 2.Ünite “Adım Adım Türkiye” ye ait toplam 15 etkinlik bulunmaktadır. En fazla etkinlik sayısı “Toplumsal Değerlerimiz ” konusuna ait iken, en az etkinlik “ Bir Devir Kapanıyor” konusuna aittir.

Tablo 23. “Bölgemizi Tanıyalım” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım	0
İklim ve İnsan	3
Nüfus ve Yerleşim İlişkisi	1
İnsan Doğayı Biçimlendiriyor	1
Yurdumuzda Doğal Afetler	1
Doğal Afetlerin Kültürümüze Yansımaları	1
Yok Olan Topraklarımız	2
TOPLAM	9

Tablo 23 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 3.ünitesi “Bölgemizi Tanıyalım” a ait öğretmen kılavuz kitabında 9 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik “İklim ve İnsan” konusuna ait iken, en az etkinlik “Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım” konusuna aittir.

Tablo 24. “Ürettiklerimiz” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Bölgemizde Ekonomik Faaliyetler	2
Coğrafi Bölgelere Göre Üretim	8
Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler	2
Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri	3
Ekonomide İnsan Etkisi	2
Üretime Katılmak	0
Birlikte Başardık	3
TOPLAM	20

Tablo 24 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabında öğrenme-öğretme sürecinde uygulanabilmek üzere 4.ünite “Ürettiklerimiz” e ait toplam 20 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik sayısı “Coğrafi Bölgelere Göre Üretim” konusuna ait iken, en az etkinlik “Üretime Katılmak” konusuna aittir.

Tablo 25. “Gerçekleşen Düşler ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Taş Tabletten Kağıda	1
Yaşamımızdaki Teknoloji	2
İnsanlığa Adanan Yaşamlar	1
Atatürk ve Bilim	1
Çocuk Dergileri	2
Kaynaklardan Araştırıyoruz	3
TOPLAM	10

Tablo 25 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 5.ünitesi “Gerçekleşen Düşler”e ait öğretmen kılavuz kitabında 10 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik “Kaynaklardan Araştırıyoruz” konusuna aittir.

Tablo 26. “Toplum İçin Çalışanlar ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Temel İhtiyaçlarımızı Kimler Karşılıyor?	1
Kurumların Hayatımızdaki Yeri	1
Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım	1
TEMA’nın Kuruluş Amaçları	2
Devlet-Sivil Toplum Aynı Amaç İçin	-
TOPLAM	5

Tablo 26 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 6.ünitesi “Toplum İçin Çalışanlar” a ait öğretmen kılavuz kitabında 5 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik “TEMA’nın Kuruluş Amaçları” konusuna ait iken, en az etkinlik “Devlet- Sivil Toplum Aynı Amaç İçin” adlı konuya aittir.

Tablo 27. “Bir Ülke, Bir Bayrak ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Yasalar Bizim İçin	3
Merkezi Yönetim	1
Seçim Heyecanı Sona Erdi	4
Demokrasi ve Yönetim	1
Bağımsızlığın Sembolleri	2
TOPLAM	11

Tablo 27 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 7.ünitesi “Bir Ülke, Bir Bayrak”a ait öğretmen kılavuz kitabında 11 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik “Seçim Heyecanı Sona Erdi” konusuna aittir.

Tablo 28. “Hepimizin Dünyası ” Adlı Üniteye Ait Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinlikler
Dünya Çocuklarının Ortak Tutkuları	2
Ülkeden Ülkeye	1
Ekonomik İlişkilerde İletişim ve Ulaşım	1
Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri	3
Ortak Miras ve Turizm	2
Turizmle Daha Sıcak İlişkiler	1
TOPLAM	10

Tablo 28 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 8.ünitesi “Hepimizin Dünyası”na ait öğretmen kılavuz kitabında 10 etkinliğin bulunduğu görülmektedir. En fazla etkinlik “Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri” konusuna aittir.

Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

1.Tema: Haklarımı Öğreniyorum KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Toplumsal Şemsiye	4	-	-	1	-	1	1	-
B. Roller	1	-	-	1	-	1	3	-
C.Sorumluluk, Hak, Ödev	4	-	-	3	-	-	4	1
D. Çocuk Hakları Sözleşmesi	4	-	2	1	-	3	1	-
TOPLAM	13	0	2	6	0	5	9	1

Tablo 29'a göre, öğretmen kılavuz kitabında 1.üniteye ait etkinliklerde en fazla sözel, sosyal, bedensel ve içsel zekaya yer verildiği görülmektedir. Etkinliklerde mantıksal, doğacı zekaya hiç yer verilmezken, müziksel ve görsel zekaya yeterince yer verilmemiştir. Buna göre 1. üniteye daha çok sözel ve sosyal zeka alanlarının ön plana çıktığı söylenebilir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

2.Tema: Adım Adım Türkiye KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Yaşadığımız Yeri Tanıyoruz	1	-	-	-	-	1	1	-
B. Zengin Kültürümüzden Örnekler	-	-	-	1	-	-	-	1
C.Kültürel Çeşitliliğimiz	1	-	1	1	-	2	-	-
D. Toplumsal Değerlerimiz	2	-	-	2	-	-	3	-
E.Bir Devir Kapanıyor	-	1	-	-	-	-	-	-
F.İlkeler ve İnkılaplar	2	1	1	-	-	-	-	-
TOPLAM	6	2	2	4	0	3	4	1

Tablo 30'a göre öğretmen kılavuz kitabında 2.üniteye ait etkinliklerde en fazla sözel, sosyal, bedensel ve öze dönük zekaya yer verildiği görülmektedir. Etkinliklerde doğacı zekaya hiç yer verilmezken, mantıksal, müziksel ve görsel zekaya yeterli oranda yer verilmemiştir. Bu bulgulara göre etkinliklerde her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği, 2. üniteye daha çok sözel, bedensel ve sosyal zeka alanlarının ön plana çıktığı söylenebilir.

Tablo 31. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

3.Tema: Bölgemizi Tanıyalım KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım	-	-	-	-	-	-	-	-
B.İklim ve İnsan	2	-	1	-	-	1	1	-
C.Nüfus ve Yerleşim İlişkisi	1	-	1	-	-	1	-	-
D.İnsan Doğayı Biçimlendiriyor	1	-	-	-	-	-	1	-
E.Yurdumuzda Doğal Afetler	1	-	-	-	1	-	1	-
F.Doğal Afetlerin Kültürümüze Yansımaları	1	-	-	1	1	-	2	-
G.Yok Olan Topraklarımız	1	1	1	1	1	-	1	-
TOPLAM	7	1	3	2	3	2	6	0

Tablo 31 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 3.ünite “Bölgemizi Tanıyalım” a ait etkinliklerde en fazla sözel ve sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, bedensel, mantıksal ve doğacı zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 3.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel ve sosyal zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 32. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

4.Tema: Ürettiklerimiz KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Bölgemizde Ekonomik Faaliyetler	1	-	1	1	-	1	-	1
B.Coğrafi Bölgelere Göre Üretim	3	2	2	1	1	-	2	1
C.Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler	1	1	1	-	-	-	1	-
D.Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri	-	-	3	-	-	2	1	-
E.Ekonomide İnsan Etkisi	-	-	-	-	-	2	-	-
F.Üretime Katılmak	-	-	-	-	-	-	-	-
G.Birlikte Başardık	-	1	-	-	-	-	2	-
TOPLAM	5	4	7	2	1	5	6	2

Tablo 32 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 4.ünite “Ürettiklerimiz”e ait etkinliklerde en fazla görsel, sosyal, sözel ve mantıksal zekaya yer verildiği görülmektedir. Bedensel, müziksel ve doğacı zekaya etkinliklerde çok az yer verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 4.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak görsel ve sosyal zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 33. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

5.Tema: Gerçekleşen Düşler KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Taş Tabletten Kağıda	-	-	-	1	-	-	-	-
B. Yaşamımızdaki Teknoloji	1	-	-	-	1	-	1	-
C. İnsanlığa Adanan Yaşamlar	1	-	-	-	-	1	-	-
D. Atatürk ve Bilim	-	-	-	-	-	-	-	1
E. Çocuk Dergileri	2	-	-	-	-	1	-	-
F.Kaynaklardan Araştırıyoruz	2	-	-	1	-	2	1	-
TOPLAM	6	0	0	2	1	4	2	1

Tablo 33 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 5.ünite “Gerçekleşen Düşler”e ait etkinliklerde en fazla sözel ve içsel zekaya yer verildiği görülmektedir. Bedensel, müziksel, sosyal ve doğacı zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, mantıksal ve görsel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 5.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel ve içsel zekanın yer aldığı görülmektedir.

Tablo 34. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

6.Tema: Toplum İçin Çalışanlar	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Temel İhtiyaçlarımızı Kimler Karşılıyor?	-	-	-	1	-	-	-	-
B.Kurumların Hayatımızdaki Yeri	-	-	-	-	-	-	1	-
C.Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım	1	-	-	-	-	1	1	-
D.TEMA' nın Kuruluş Amaçları	1	-	-	-	-	1	1	-
E. Devlet-Sivil Toplum Aynı Amaç İçin	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	2	0	0	1	0	2	3	0

Tablo 34 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 6.ünite “Toplum İçin Çalışanlar”a ait etkinliklerde en fazla sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Sözel, içsel ve bedensel zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, müziksel, doğacı, mantıksal ve görsel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 6.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sosyal zekanın yer aldığı görülmektedir.

Tablo 35. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

7.Tema: Bir Ülke, Bir Bayrak	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Yasalar Bizim İçin	1	-	-	1	-	2	1	-
B.Merkezi Yönetim	1	-	-	-	-	-	1	-
C.Seçim Heyecanı Sona Erdi	3	1	1	1	-	2	-	-
D.Demokrasi ve Yönetim	1	-	-	-	-	1	1	-
E.Bağımsızlığın Sembolleri	2	1	1	-	-	-	1	-
TOPLAM	8	2	2	2	0	5	4	0

Tablo 35 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 7.ünite “Bir Ülke, Bir Bayrak” a ait etkinliklerde en fazla sözel, içsel ve sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, görsel, bedensel zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, müziksel, doğacı zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 6.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 36. Sosyal Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

8.Tema: Hepimizin Dünyası KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Dünya Çocuklarının Ortak Tutkuları	1	1	-	1	-	1	-	1
B.Ülkeden Ülkeye	1	-	-	-	-	1	-	-
C.Ekonomik İlişkilerde İletişim ve Ulaşım	-	-	-	1	-	-	-	-
D.Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri	-	-	1	1	1	-	2	-
E.Ortak Miras ve Turizm	1	-	1	-	-	1	1	-
F.Turizmle Daha Sıcak İlişkiler	-	-	1	-	-	-	1	-
TOPLAM	3	1	3	3	1	3	4	1

Tablo 36 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabında 8.ünite “Hepimizin Dünyası”na ait etkinliklerde en fazla sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Sözel, içsel, görsel, bedensel, mantıksal, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde çok az yer verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 8.üniteye ait öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterli oranda ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sosyal zekaya yer verildiği söylenebilir.

5.3.3.2. Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramı Açısından İncelenmesi

Tablo 37. “Haklarımı Öğreniyorum” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Toplumsal Şemsiye	3	6
Roller	2	10
Sorumluluk, Hak, Ödev	3	4
Çocuk Hakları Sözleşmesi	3	4
TOPLAM	11	24

Tablo 37 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 1.ünitesi “Haklarımı Öğreniyorum” a ait ders kitabında 11, öğrenci çalışma kitabında 24 etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı söylenebilir.

Tablo 38. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

1.Tema: Haklarımı Öğreniyorum	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Toplumsal Şemsiye	1	3	-	-	-	3	1	-
B. Roller	2	-	-	-	-	1	1	-
C.Sorumluluk, Hak, Ödev	1	-	1	-	-	1	2	1
D. Çocuk Hakları Sözleşmesi	-	2	-	1	-	2	1	-
TOPLAM	4	5	1	1	0	7	5	1

Tablo 38 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 1.Ünite “Haklarımı Öğreniyorum” a ait etkinliklerde en fazla içsel, mantıksal, sosyal ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, bedensel ve müziksel zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, doğacı zekaya ise etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Örneğin kitapta “Toplumsal Şemsiye” konusuna ait toplam 3 etkinlik bulunmasına rağmen, bu etkinliklerde sözel zekaya 1, mantıksal zekaya 3, içsel zekaya 3, sosyal zekaya da 1 kez yer verilmiştir. Buna göre etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını geliştirecek şekilde hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 1.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde zeka alanlarının eşit bir dağılımının olmadığı, daha çok içsel zekaya yönelik etkinliklerin olduğu söylenebilir.

Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramı Açısından İncelenmesi

1.Tema: Haklarımı Öğreniyorum								
KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Toplumsal Şemsiye	4	2	4	-	1	5	1	-
B. Roller	7	3	4	1	-	10	-	-
C.Sorumluluk, Hak, Ödev	3	1	2	-	-	3	-	-
D. Çocuk Hakları Sözleşmesi	2	-	2	-	-	3	1	-
TOPLAM	16	6	12	1	1	21	2	0

Tablo 39 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 1.ünite “Haklarımı Öğreniyorum” a ait etkinliklerde en fazla içsel, sözel, görsel zekaya yer verildiği görülmektedir. Ancak mantıksal, bedensel, doğacı ve sosyal zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, müziksel zekaya ise etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde ders kitabında olduğu gibi çalışma

kitabındaki etkinliklerde de zeka alanlarının eşit bir şekilde dağılımının olmadığı, içsel zekanın daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Tablo 40. “Adım Adım Türkiye” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Yaşadığımız Yeri Tanıyoruz	2	3
Zengin Kültürümüzden Örnekler	3	4
Kültürel Çeşitliliğimiz	3	3
Toplumsal Değerlerimiz	4	4
Bir Devir Kapanıyor	1	4
İlkeler ve İnkılaplar	1	2
TOPLAM	14	20

Tablo 40 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 2. ünitesi “Adım Adım Türkiye” ye ait ders kitabında 14, öğrenci çalışma kitabında 20 etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı söylenebilir.

Tablo 41. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

2.Tema: Adım Adım Türkiye KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Yaşadığımız Yeri Tanıyoruz	1	-	-	-	-	2	-	-
B. Zengin Kültürümüzden Örnekler	-	-	1	1	-	2	1	1
C.Kültürel Çeşitliliğimiz	-	-	2	1	-	2	1	-
D. Toplumsal Değerlerimiz	-	-	2	2	-	1	4	-
E.Bir Devir Kapanıyor	-	1	-	-	-	-	-	-
F.İlkeler ve İnkılaplar	1	-	1	-	-	-	-	-
TOPLAM	2	1	6	4	0	7	6	1

Tablo 41 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 2.ünite “Adım Adım Türkiye”ye ait etkinliklerde en fazla içsel, sosyal, görsel ve bedensel zekaya yer verildiği görülmektedir. Sözel, mantıksal ve müziksel zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, doğacı zekaya ise etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 2.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak içsel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

2.Tema: Adım Adım Türkiye KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Yaşadığımız Yeri Tanıyoruz	3	2	1	-	-	3	-	-
B. Zengin Kültürümüzden Örnekler	2	1	2	-	-	4	-	-
C.Kültürel Çeşitliliğimiz	3	1	-	-	-	2	-	-
D. Toplumsal Değerlerimiz	4	-	1	-	-	4	-	-
E.Bir Devir Kapanıyor	4	4	-	-	-	2	-	-
F.İlkeler ve İnkılaplar	2	1	1	-	-	2	-	-
TOPLAM	18	9	5	0	0	17	0	0

Tablo 42 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 2.ünite “Adım Adım Türkiye”ye ait etkinliklerde en fazla sözel, içsel, mantıksal zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, doğacı, bedensel, sosyal ve müziksel zekaya ise etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 2.üniteye ait çalışma kitabında ders kitabına oranla etkinlik sayısı fazla olsa da etkinliklerde daha az sayıda zeka alanına değinildiği ve çalışma kitabındaki etkinliklerde de zeka

alanları arasında eşit bir dağılımın olmadığı, etkinliklerde daha çok sözel ve içsel zeka alanlarına yer verildiği söylenebilir.

Tablo 43. “Bölgemizi Tanıyalım” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım	2	6
İklim ve İnsan	2	4
Nüfus ve Yerleşim İlişkisi	2	2
İnsan Doğayı Biçimlendiriyor	1	2
Yurdumuzda Doğal Afetler	2	3
Doğal Afetlerin Kültürümüze Yansımaları	2	1
Yok Olan Topraklarımız	1	2
TOPLAM	12	20

Tablo 43 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 3.ünitesi “Bölgemizi Tanıyalım”a ait ders kitabında 12, öğrenci çalışma kitabında 20 etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 44. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

3.Tema: Bölgemizi Tanıyalım KONULAR	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
A.Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım	1	-	1	1	-	1	-	-
B.İklim ve İnsan	2	-	-	-	-	1	1	-
C.Nüfus ve Yerleşim İlişkisi	2	-	2	-	-	1	1	-
D.İnsan Doğayı Biçimlendiriyor	1	-	-	-	-	1	-	-
E. Yurdumuzda Doğal Afetler	-	-	-	1	-	1	1	-
F.Doğal Afetlerin Kültürümüze Yansımaları	1	-	-	1	-	-	2	-
G.Yok Olan Topraklarımız	-	-	1	-	1	1	-	-
TOPLAM	7	0	4	3	1	6	5	0

Tablo 44 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 3.ünite “Bölgemizi Tanıyalım” a ait etkinliklerde en fazla sözel, içsel ve sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, bedensel ve doğacı zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, mantıksal ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 3.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel ve içsel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

3.Tema: Bölgemizi Tanıyalım	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Bölgemizin Yüzey Şekillerini Tanıyalım	6	-	3	1	-	6	-	-
B.İklim ve İnsan	4	2	2	-	2	4	-	-
C.Nüfus ve Yerleşim İlişkisi	2	2	-	-	-	2	-	-
D.İnsan Doğayı Biçimlendiriyor	2	-	1	-	-	2	-	-
E. Yurdumuzda Doğal Afetler	2	2	1	-	-	3	-	-
F.Doğal Afetlerin Kültürümüze Yansımaları	1	-	-	-	1	1	-	-
G.Yok Olan Topraklarımız	2	1	-	-	-	2	-	-
TOPLAM	19	7	7	1	3	20	0	0

Tablo 45 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 3.ünite “Bölgemizi Tanıyalım”a ait etkinliklerde en fazla içsel ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, görsel zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, bedensel ve doğacı zekaya etkinliklerde çok az yer verilmiştir. Sosyal ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 3.üniteye ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde, her zeka alanına yeterli oranda ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak içsel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 46. “Ürettiklerimiz” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Bölgemizde Ekonomik Faaliyetler	-	1
Coğrafi Bölgelere Göre Üretim	4	4
Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler	-	1
Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri	2	3
Ekonomide İnsan Etkisi	1	1
Üretime Katılmak	-	1
Birlikte Başardık	-	1
TOPLAM	7	12

Tablo 46 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 4.ünitesi “Ürettiklerimiz ”e ait ders kitabında 7, öğrenci çalışma kitabında 12 etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ders kitabında “Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetler”, “Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler”, “Üretime Katılmak” ve “Birlikte Başardık” adlı konularda hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı söylenebilir.

Tablo 47. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

4.Tema: Ürettiklerimiz	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Bölgemizde Ekonomik Faaliyetler	-	-	-	-	-	-	-	-
B.Coğrafi Bölgelere Göre Üretim	3	-	2	-	3	2	-	-
C.Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri	2	-	-	-	1	2	1	-
E. Ekonomide İnsan Etkisi	1	-	-	-	-	-	1	-
F. Üretime Katılmak	-	-	-	-	-	-	-	-
G. Birlikte Başardık	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	6	0	2	0	4	4	2	0

Tablo 47 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 4.ünite “Ürettiklerimiz” e ait etkinliklerde en fazla sözel, içsel ve doğacı zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel ve sosyal zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, mantıksal, bedensel ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 4.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

4.Tema: Ürettiklerimiz	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Bölgemizde Ekonomik Faaliyetler	1	1	-	-	-	1	-	-
B.Coğrafi Bölgelere Göre Üretim	4	2	-	-	2	4	-	-
C.Bölgemizde Üretime Katılan Meslekler	-	1	-	-	-	1	1	-
D. Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri	3	1	1	-	1	3	-	-
E. Ekonomide İnsan Etkisi	1	-	-	-	-	-	1	-
F. Üretime Katılmak	1	-	1	-	-	1	-	-
G. Birlikte Başardık	1	-	-	-	-	1	-	-
TOPLAM	11	5	2	0	3	11	2	0

Tablo 48 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 4.ünite “Ürettiklerimiz” e ait etkinliklerde en fazla sözel ve içsel zekaya yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, doğacı, görsel ve sosyal zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, bedensel ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Bu bulgulara göre 4.üniteye ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel ve içsel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 49. “Gerçekleşen Düşler ”Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Taş Tabletten Kağıda	-	6
Yaşamımızdaki Teknoloji	2	5
İnsanlığa Adanan Yaşamlar	-	8
Atatürk ve Bilim	1	3
Çocuk Dergileri	3	3
Kaynaklardan Araştırıyoruz	3	3
TOPLAM	9	28

Tablo 49 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 5.ünitesi “Gerçekleşen Düşler ”e ait ders kitabında 9, öğrenci çalışma kitabında 28 etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabında etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ders kitabında “Taş Tabletten Kağıda” ve “İnsanlığa Adanan Yaşamlar” adlı konularda hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı söylenebilir.

Tablo 50. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

5.Tema: Gerçekleşen Düşler	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İşsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Taş Tabletten Kağıda	-	-	-	-	-	-	-	-
B.Yaşamımızdaki Teknoloji	1	-	-	-	1	-	1	-
C.İnsanlığa Adanan Yaşamlar	-	-	-	-	-	-	-	-
D.Atatürk ve Bilim	-	-	-	-	-	-	-	1
E.Çocuk Dergileri	3	-	1	-	-	2	1	-
F.Kaynaklardan Araştırıyoruz	3	-	-	-	-	2	2	-
TOPLAM	7	0	1	0	1	4	4	1

Tablo 50 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 5.ünite “Gerçekleşen Düşler”e ait etkinliklerde en fazla sözel, içsel ve sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, mantıksal, bedensel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde 5.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 51. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

5.Tema: Gerçekleşen Düşler	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Taş Tabletten Kağıda	4	1	1	1	-	4	1	-
B.Yaşamımızdaki Teknoloji	5	-	1	-	-	5	-	-
C.İnsanlığa Adanan Yaşamlar	7	2	2	-	-	8	-	-
D.Atatürk ve Bilim	2	-	1	-	-	2	-	-
E.Çocuk Dergileri	3	-	1	-	-	3	-	-
F.Kaynaklardan Araştırıyoruz	3	-	-	-	-	3	-	-
TOPLAM	24	3	6	1	0	25	1	0

Tablo 51 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 5.ünite “Gerçekleşen Düşler”e ait etkinliklerde en fazla içsel ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, mantıksal, bedensel ve sosyal zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, bedensel ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Bu bulgulara göre 5.üniteye ait öğrenci çalışma

kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak içsel ve sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 52. “Toplum İçin Çalışanlar ” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Temel İhtiyaçlarımızı Kimler Karşılıyor?	1	4
Kurumların Hayatımızdaki Yeri	1	4
Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım	-	1
TEMA'nın Kuruluş Amaçları	-	1
Devlet-Sivil Toplum Aynı Amaç İçin	-	3
TOPLAM	2	13

Tablo 52 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 6.ünitesi “Toplum İçin Çalışanlar”a ait ders kitabında 2, öğrenci çalışma kitabında 13 tane etkinliğin olduğu ve öğrenci çalışma kitabında etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ders kitabında “Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım”, “TEMA'nın Kuruluş Amaçları” ve “Devlet- Sivil Toplum Aynı Amaç İçin ” adlı konularda hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı ve ders kitabındaki etkinlik sayısının yeterli olmadığı söylenebilir.

Tablo 53. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

6.Tema: Toplum İçin Çalışanlar	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A. Temel İhtiyaçlarımızı Kimler Karşılıyor?	1	-	-	-	-	1	-	-
B. Kurumların Hayatımızdaki Yeri	-	-	-	-	-	-	1	-
C. Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım	-	-	-	-	-	-	-	-
D. TEMA' nın Kuruluş Amaçları	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Devlet-Sivil Toplum Aynı Amaç İçin	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	1	0	0	0	0	1	1	0

Tablo 53 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 6.ünite “Toplum İçin Çalışanlar”a ait etkinliklerde sözel, içsel ve sosyal zekaya birer kez yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, görsel, bedensel, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Bu bulgulara göre 6.üniteye ait ders kitabında yeterli bir etkinliğin olmadığı ve var olan etkinliklerde de sözel, içsel ve sosyal zekanın dışında diğer zeka alanlarının göz ardı edildiği söylenebilir.

Tablo 54. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

6.Tema: Toplum İçin Çalışanlar	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Temel İhtiyaçlarımızı Kimler Karşılıyor?	4	1	-	1	-	4	1	-
B.Kurumların Hayatımızdaki Yeri	4	1	-	1	-	4	2	-
C.Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım	1	-	-	-	-	1	-	-
D.TEMA' nın Kuruluş Amaçları	1	-	-	-	-	1	-	-
E.Devlet-Sivil Toplum Aynı Amaç İçin	3	2	1	-	-	3	-	-
TOPLAM	13	4	1	2	0	13	3	0

Tablo 54 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 6.ünite “Toplum İçin Çalışanlar”a ait etkinliklerde en fazla içsel ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, sosyal, bedensel ve görsel zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Bu bulgulara göre, 6.üniteye ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde, ders kitabına göre daha fazla sayıda ve daha çok çeşitte zeka alanına değinildiği görülmektedir. Ancak her zeka alanına yeterli oranda ve eşit şekilde yer verilmemiştir. Etkinliklerde ağırlıklı olarak içsel ve sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 55. “Bir Ülke, Bir Bayrak ” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Yasalar Bizim İçin	2	3
Merkezi Yönetim	1	1
Seçim Heyecanı Sona Erdi	1	5
Demokrasi ve Yönetim	-	6
Bağımsızlığın Sembolleri	1	5
TOPLAM	5	20

Tablo 55 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 7.ünitesi “Bir Ülke, Bir Bayrak” a ait ders kitabında 5, öğrenci çalışma kitabında 20 tane etkinliğin olduğu ve öğrenci çalışma kitabında etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ders kitabında “Demokrasi ve Yönetim” adlı konularda hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı söylenebilir.

Tablo 56. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

7.Tema: Bir Ülke, Bir Bayrak	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Yasalar Bizim İçin	1	-	-	1	-	1	2	-
B.Merkezi Yönetim	1	-	-	-	-	-	1	-
C.Seçim Heyecanı Sona Erdi	1	-	-	-	-	1	1	-
D.Demokrasi ve Yönetim	-	-	-	-	-	-	-	-
E.Bağımsızlığın Sembolleri	-	-	1	-	-	-	-	-
TOPLAM	3	0	1	1	0	2	4	0

Tablo 56 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 7.ünite “Bir Ülke, Bir Bayrak”a ait etkinliklerde daha çok sosyal ve sözel zekaya yer verildiği

görülmektedir. İçsel, görsel, bedensel zekaya etkinliklerde bir kez yer verilirken, mantıksal, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Tabloya göre bazı etkinliklerde birden fazla zeka alanının yer aldığı da görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde 7.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği, sosyal ve sözel zekanın etkinliklerde daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Tablo 57. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

7.Tema: Bir Ülke, Bir Bayrak	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Yasalar Bizim İçin	3	1	1	-	-	3	-	-
B.Merkezi Yönetim	1	1	-	-	-	1	-	-
C.Seçim Heyecanı Sona Erdi	4	-	1	-	-	5	-	-
D.Demokrasi ve Yönetim	4	1	1	-	-	5	-	-
E.Bağımsızlığın Sembolleri	4	1	1	-	-	3	-	1
TOPLAM	16	4	4	0	0	17	0	1

Tablo 57 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 7.ünite “Bir Ülke, Bir Bayrak”a ait etkinliklerde en fazla içsel ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Mantıksal, görsel ve müziksel zekaya etkinliklerde çok az yer verilirken, doğacı, bedensel ve sosyal zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca yine tabloya göre bazı etkinliklerin aynı anda birden fazla zeka alanını içerdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Bu bulgulara göre, 7.üniteye ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına yeterince ve eşit şekilde yer verilmediği, ağırlıklı olarak içsel ve sözel zekanın yer aldığı söylenebilir.

Tablo 58.“Hepimizin Dünyası” Adlı Üniteye Ait Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Sayıları

Konular	Ders Kitabındaki Etkinlikler	Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlikler
Dünya Çocuklarının Ortak Tutkuları	2	6
Ülkeden Ülkeye	-	3
Ekonomik İlişkilerde İletişim ve Ulaşım	-	2
Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri	1	5
Ortak Miras ve Turizm	2	-
Turizmle Daha Sıcak İlişkiler	1	3
TOPLAM	6	19

Tablo 58 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretim programının 8.ünitesi “Hepimizin Dünyası” na ait ders kitabında 6, öğrenci çalışma kitabında 19 tane etkinliğin bulunduğu ve öğrenci çalışma kitabında etkinlik sayısının, ders kitabına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Tablodan çıkan sonuca göre ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik sayıları arasında eşit bir dağılımın olmadığı ve ders kitabındaki etkinlik sayılarının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Tablo 59. Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

8.Tema: Hepimizin Dünyası	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İşsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Dünya Çocuklarının Ortak Tutkuları	-	-	-	1	-	-	1	1
B.Ülkeden Ülkeye	-	-	-	-	-	-	-	-
C.Ekonomik İlişkilerde İletişim ve Ulaşım	-	-	-	-	-	-	-	-
D.Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri	-	-	1	-	-	-	-	-
E.Ortak Miras ve Turizm	1	-	1	-	-	2	-	-
F.Turizmle Daha Sıcak İlişkiler	-	-	1	-	-	-	1	-
TOPLAM	1	0	3	1	0	2	2	1

Tablo 59 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabında 8.ünite “Hepimizin Dünyası” na ait etkinliklerde en fazla görsel, içsel ve sosyal zekaya yer verildiği görülmektedir. Sözel, bedensel ve müziksel zekaya etkinliklerde bir kez yer verilirken, mantıksal, doğacı ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Tabloya göre bazı etkinliklerde birden fazla zeka alanının yer aldığı da görülmektedir. Bu bulgulara göre, 8.üniteye ait ders kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği, görsel, sosyal ve içsel zekanın etkinliklerde daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Tablo 60. Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi

8.Tema: Hepimizin Dünyası	Sözel Zeka	Mantıksal Zeka	Görsel Zeka	Bedensel Zeka	Doğacı Zeka	İçsel Zeka	Sosyal Zeka	Müziksel Zeka
KONULAR								
A.Dünya Çocuklarının Ortak Tutkuları	4	-	2	-	-	5	-	-
B.Ülkeden Ülkeye	3	-	1	-	-	3	-	-
C.Ekonomik İlişkilerde İletişim ve Ulaşım	1	-	1	-	-	1	-	-
D.Dünyamızın Tarihi ve Doğal Değerleri	5	1	3	-	-	5	-	-
E.Ortak Miras ve Turizm	-	-	-	-	-	-	-	-
F.Turizmle Daha Sıcak İlişkiler	3	1	1	-	1	2	-	-
TOPLAM	16	2	8	0	1	16	0	0

Tablo 60 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabında 8.ünite “Hepimizin Dünyası”na ait etkinliklerde en fazla içsel ve sözel zekaya yer verildiği görülmektedir. Görsel, mantıksal ve doğacı zekaya etkinliklerde yeterince yer verilmezken, bedensel, sosyal ve müziksel zekaya etkinliklerde hiç yer verilmemiştir. Tabloya göre bazı etkinliklerde birden fazla zeka alanının yer aldığı da görülmektedir. Bu bulgulara göre, 8.üniteye ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği, sözel ve içsel zekanın etkinliklerde daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Genel olarak ders ve çalışma kitabındaki etkinlikler değerlendirildiğinde, etkinliklerde her zeka alanına az da olsa değinildiği görülmektedir. Ancak etkinliklerde hala gelenekselci zeka anlayışının etkili olduğu da bir gerçektir. Etkinlikler daha çok sözel ve içsel zeka alanları üzerine yoğunlaşmış olup; doğacı, müziksel ve bedensel zeka alanları göz ardı edilerek ya da bu zeka alanlarına yeterince yer verilmeyerek hazırlanmıştır. Kitaplardaki etkinliklerde en az müziksel zekaya yer verildiği görülmüştür. Oysa ki çoklu zeka kuramını ve etkinlik temelli bir yaklaşımı benimseyen ve bunları temele alan bir öğretim programında, ders ve çalışma kitabında her konuya ait yeterli sayıda etkinliğin bulunması ve bu etkinliklerde de her zeka alanına eşit şekilde yer verilmesi gerekmektedir.

BÖLÜM 6

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ilköğretim 4. ve 5.sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde çoklu zeka kuramının uygulanmasına yönelik görüşlerine bağlı bulgulara ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zeka kuramına göre uygunluğuna yönelik araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili yeterince hizmet içi eğitim almadıkları belirlenmiştir. Bu durum programın uygulama sürecini olumsuz yönde etkileyerek, programın verimini düşürebilir. Programların okulda uygulayıcıları olan öğretmenlerin, yenilenen programı tüm yönleri ile doğru bir şekilde uygulayabilmeleri için, öncelikle o programı yeterli düzeyde bilmeleri gerekmektedir.

2. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramı ile ilgili yeteri kadar hizmet içi eğitim seminerlerine katılmadıkları ve çoklu zeka kuramını sınıflarda uygulama konusunda kendilerini az yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

3. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, Sosyal Bilgiler programının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünmektedir. Ayrıca öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının da çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını belirtmişlerdir. Ancak öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenme sürecinde

çok sık kullandıkları öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerde, her zeka alanına eşit şekilde yer verilmediği yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

4. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramını derslerinde çok sık kullanmadıkları ancak kuramı derslerin öğretiminde kullanılan en etkili yöntemlerden biri olarak gördükleri ve bireysel farklılıklara yer verdiği için derslerin öğretiminde çok sık olmasa da kullandıkları saptanmıştır.

5. Öğretmenlerin öğrencilerin sahip oldukları çoklu zeka alanlarını belirlerken çoklu zeka envanterini kullanmadıkları belirlenmiştir.

6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi aşamasında çoklu zeka kuramını kullanırken, her zeka alanına eşit şekilde yer vermedikleri belirlenmiştir. Ancak öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilerin sahip oldukları zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere yer verdikleri, farklı yöntem ve tekniklerle öğretim sürecini şekillendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

7. Öğretmenlerin, çoklu zeka kuramı sayesinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklere daha aktif katılabilecekleri yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür.

8. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramını Sosyal Bilgiler dersinde uygularken sınıf mevcudu konusunda sıkıntı yaşamadıkları ancak zamanı etkili kullanma ve araç-gereç bulma konularında sıkıntı yaşadıkları görülmüştür.

9. Öğretmenlerin çoklu zeka kuramının Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sürecinde uygulanması ile ilgili görüşlerinde cinsiyet, hizmet yılı ve eğitim durumları değişkenleri açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

10. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler çoklu zeka kuramına göre incelendiğinde, etkinliklerin

çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandıkları, öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayısının, ders kitabına göre sayıca fazla olduğu ve kitaplardaki etkinliklerde her zeka alanına, eşit şekilde yer verilmediği görülmüştür.

11. Öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlik sayılarının yeterli düzeyde olmadığı ve etkinliklerde sözel ve içsel zeka alanlarına daha fazla verildiği; doğacı, müziksel ve bedensel zeka alanlarına ise yeterli oranda değinilmediği görülmüştür.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- Öğretmenler başta olmak üzere yöneticiler, öğrenciler ve veliler çoklu zeka kuramı konusunda seminerler, konferanslar veya hizmet içi eğitimler yoluyla bilgilendirilmelidirler.
- MEB okullardaki araç-gereç sıkıntısı hakkında gerekli önlemi almalı, eğitim ortamlarını zenginleştirme yoluna gitmelidir.
- Sosyal Bilgiler ders, öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik sayıları arttırılmalı ve etkinlikler farklı zeka alanlarını içerecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Öğretmen kılavuz kitaplarında çoklu zeka kuramı ve uygulanaşıyla ilgili daha fazla açıklamaya yer verilmeli, kılavuz kitabındaki etkinlikler çoklu zeka alanlarına göre çeşitlendirilmelidir.
- Eğitim Fakülteleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri çoklu zeka kuramı, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, bireysel öğretim vb. yeni kuram ve yaklaşımları esas alan tez, ödev, araştırma gibi akademik çalışmalara ağırlık vermeli, öğrencileri bu yönde çalışmaya yönlendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. (2001). Çoklu Zeka Kuramı Perspektifinde Eğitim Teknoloji Araçlarının Geliştirilmesi. *I. Uluslar arası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu ve Fuarı*, Sakarya Üniversitesi, Ankara.
- Açıkgöz, K. (2003). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Alıcıgüzel, İ. (1979). *İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Allen, D. (1997). The Effectiveness Of Multiple İntelligence In A Gifted Social Studies Classroom. [http://www. Gcednet.peachnet.edu/gather](http://www.Gcednet.peachnet.edu/gather) adresinden 12 Ekim 2010 tarihinde alınmıştır.
- Armstrong, T. (1994). *Multiple Intelligences In The Classroom*. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia, USA.
- Ata, B. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: PegemAkademi.
- Ateş, A. (2007). *Çoklu Zeka Kuramına Göre Düzenlenen İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi İçin Hazırlanan Eğitim Durumunun Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Aşlıoğlu, B. (2008). *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Arslan, M. (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Aykaç, N. (2006). *Eğitim Programı ve Program Geliştirme. Öğrenme-Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama*. Aykaç, N. ve Aydın, H. (Ed.). Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2009). *Öğrenme-Öğretme Sürecinde Aktif Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Babacan, Ş. (2006). *Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Coğrafya Ünitelerinden Türkiye'mizin Öğretiminde İşbirlikli Yöntem Destekli Çoklu Zeka Kuramının Erişmeye Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Balcıoğulları, A. , İflazoğlu A. ve Bolat, H. (2006). Çoklu Zeka Kuramı Destekli Öğretimin İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi. *XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Başbay, A. (2000). *Çoklu Zeka Kuramına Göre Eğitim Programları ve Sınıf İçi Etkinliklerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bellflower, J. B. (2008). A Case Study of The Perceived Benefits of Multiple Intelligences Instruction: Examining its Impact on Student Learning. *Dissertation Abstract International*, 69 (03).
- Bozdeveci, Z. (2005). *İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Avrupa'da Yenilikler" Ünitesinde Çoklu Zeka Temelli Öğretimin Öğrenme ve Hatırlama Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

- Burma, Ş. (2003). *Çoklu Zeka Kuramına Göre Öğretim Ortamlarının Yapılandırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bümen, N. (2001). *Gözden Geçirilmiş Stratejiler ile Desteklenmiş Çoklu Zeka Kuramı Uygulamalarının Erişi Tutum ve Kalıcılığa Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bümen, N. T. (2005). *Okulda Çoklu Zeka Kuramı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bümen, N. T. (2010). *Çoklu Zeka*. Eğitimde Yeni Yönelimler. Demirel, Ö. (Ed.). Ankara: PegemAkademi.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1999). *Genel Öğretim Metodları (Öğretimde Planlama Uygulama)*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Canbay, S. (2006). *İlköğretim Birinci Kademedeki Çoklu Zeka Kuramı Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Campbell, B. (1989). Multiple Intelligence In The Classroom. *New Horizons for Learning's On The Beam*. Volume IX, No:2, Winter 1989,7-167. <http://www.newhorizons.org/strategies/mi/campbell3.htm> adresinden 12 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.
- Campbell, B. (1990). The Research Results Of A Multiple Intelligences Classroom. *New Horizons for Learning's On The Beam*. Volume XI, No:1, Fall 1990, 7-254. <http://www.newhorizons.org/strategies/mi/campbell2.htm> adresinden 12 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.

- Çubukçu, Z. (2008). *Eğitim Programı Tasarımı ve Geliştirilmesi*. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Duman, B. (Ed.). Ankara: Maya Akademi.
- Demirel, Ö., Başbay, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zeka Kuram ve Uygulama*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Diğ. (2008). Çoklu Zeka Kuramı ile Disiplinlerarası Yaklaşımı Temel Alan Uygulamalara İlişkin Öğretmen-Öğrenci Görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (147), 14-25.
- Doğanay, A. ve Karip, E. (2006). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- EARGED. (2003). *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Erdamar, F. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Çoklu Zeka Kuramı ve Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eroğlu, E. ve Yavuz, K. (2005). *Araştırma Metot ve Teknikleri*. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Fidan, N. (1986). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

- Gardner, H. (1983). *Zihin Çerçeveleri: Çoklu Zeka Kuramı. (Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences)*. Çeviren: Ebru Kılıç. Ankara: Alfa Basım Yayım. Basım tarihi 2004.
- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 44-64.
- Güngör, F. (2005). *Sınıf Öğretmenlerinin Zeka Alanlarına Göre Çoklu Zeka Etkinliklerini Uygulama Durumlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Hoerr, T. (2002). Applying MI in Schools. *New Horizons for Learning*. <http://www.newhorizons.org> adresinden 15 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.
- Hoerr, T.R. (2002). More about multiple intelligences. *Childhood Today*, 16 (4), 39-45. <http://www.newhorizons.org> adresinden 15 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.
- İflazoglu, A. (2003). *Çoklu Zeka Kuramı Destekli Kubaşık Öğrenme Yönteminin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersindeki Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- İşman, A. ve Eskicumalı, A. (2000). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Kamber, T. (2007). *2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

- Karakoç, İ. (2006). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoklu Zeka Uygulamalarının Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Karal, H. ve Şahin, Z. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Çoklu Zekayı Model Alan Yapısalcı Kurama Dayalı Eğitim Sistemi Hakkındaki Görüşleri. <http://www.ietc2008.anadolu.edu.tr/online.php> adresinden 14 Ekim 2010 tarihinde alınmıştır.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, K. (2006). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yön Ve Yön Bulma Yöntemleri Konusunun Çoklu Zeka Kuramına Göre Öğretilmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kayıran, T. (2009). *Çoklu Zeka Kuramı Destekli Proje Tabanlı Öğrenme Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kılıç, M. (2008). *İlköğretim Öğretmenlerinin Yapılandırmacılık Programı Kapsamında Derslerde Çoklu Zeka Kuramının Uygulanmasına Yönelik Tutum ve Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kılıçoğlu, G. (2009). *Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi*. Sosyal Bilgiler Öğretimi. Safran, M. (Ed.). Ankara: PegemAkademi.

- Kırtay, A. (2007). *2005-2006 Öğretim Yılı 4. ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Öneriler (Kars İl Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim Programları ve Öğretim (Öğretim İlke Ve Yöntemleri)*. Ankara: Gazi Kitabevi
- MEB. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim (4-5.Sınıflar) Programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- MEB. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- MEB. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- Obuz, C. (2001). *Çoklu Zeka Kuramının Hayat Bilgisi Dersinde Öğrenme Sürecine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özbay, S. (2008). *İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. Sınıf) Fen Bilgisi Ders ve Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Çoklu Zeka Yaklaşımı (Kuramı) Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdemir, S. , Yalın H. ve Sezgin, F. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özdemir, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi*. Sosyal Bilgiler Öğretimi. Safran, M.(Ed.). Ankara: PegemAkademi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2007). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: PegemAkademi.
- Ribot, N. (2004). My Experience Using Multiple Intelligence. *New Horizons for Learning*.<http://www.marthalakecov.org/~building/trans/international/ribot.htm> adresinden 24 Ekim 2010 tarihinde alınmıştır.
- Saban, A. (2005). *Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Saban, A. (2010). *Çoklu Zeka Kuramı ve Türk Eğitim Sistemine Yansımaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z., Kayılı, H. ve Okut, L. (2004). *Çoklu Zeka Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sönmez, V. (2005). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, F. (2008). *Yeni Öğretim Programında İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Çoklu Zeka İle Öğretimi (Afyonkarahisar Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tan, Ş. , Kayabaşı, Y. ve Erdoğan, A. (2003). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tarman, S. (1999). *Program Geliştirme Sürecinde Çoklu Zeka Kuramının Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taş, G. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Çoklu Zeka Kuramının Öğretimde Kullanılmasına İlişkin Görüşleri ve Tutumları. (Niğde İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Temiz, N. (2007). *Kimim-1? Çoklu Zeka Kuramı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TTKB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Toper, Ö. (2005). Çoklu Zeka Kuramı. <http://www.enocta.com/articles/html>. 2004. adresinden 12 Kasım 2010 tarihinde alınmıştır.

- Ülgen, G. (1995). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Ünal, A. (2009). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Çoklu Zeka Kuramının Uygulanmasına Yönelik Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vural, B. (2004). *Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yavuz, K. E. (2003). *Eğitim Öğretimde Çoklu Zeka Teorisi ve Uygulamaları*. Ankara: Ceceli Yayınları.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*, Ankara: Sim Matbaası.
- Yılmaz, G. (2002). *İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Vatan ve Millet Ünitesinde Çoklu Zeka Kuramına Göre Geliştirilen Eğitim Durumunun Öğrencinin Akademik Başarıya Etkisi ve Öğrenci Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, G. ve Fer, S. (2003). Çok Yönlü Zeka Alanlarına Gore Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri ve Başarıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (25), 235-24.

EK -1) ÖĞRETMEN ANKETİ

Çoklu Zeka Kuramının Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Sürecinde Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değerli meslektaşlarım,

Bu anket, sizin Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sırasında çoklu zeka kuramının uygulanmasına yönelik görüşlerinizi tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Size en uygun olan seçeneğe lütfen (X) işareti koyunuz.

Araştırmaya değerli katkılarınızdan dolayı bütün öğretmen arkadaşlarıma teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Muteber Gümüş

Milas /Ören İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni

Muğla Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Kişisel Bilgiler

Bu bölümde kişisel durumunuza ilişkin sorular bulunmaktadır. Her soruda durumunuza uyan seçeneği lütfen işaretleyiniz.

1.Yaşınız

1. 20-30 ( )   2. 31-40 ( )   3. 41-50 ( )   4. 51-60 ( )   5. 61 ve yukarı ( )

2.Cinsiyetiniz

1. Erkek( )   2. Kadın( )

3.Eğitim Durumunuz

1. Eğitim Enstitüsü ( )   2. Eğitim Fakültesi( )   3. Fen-Edebiyat Fakültesi ( )   4. Diğer ( )

4.Görev Yaptığınız Bölge

1. İl ( )   2. İlçe ( )

5.Meslekte Geçen Süreniz

1. 1- 5 yıl ( )   2. 6- 10 yıl ( )   3. 11- 15 yıl ( )   4. 16- 20 yıl ( )   5. 20 yıl ve üzeri ( )

6.Sınıf Mevcudunuz

1. 20 ve daha az ( )   2. 21- 30 arası ( )   3. 31- 40 arası ( )   4. 40 ve yukarısı ( )

7.Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katıldınız Mı?

1. Evet ( )   2. Hayır ( )

8. Çoklu Zeka Kuramı İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Seminerine Katıldınız Mı?

1. Evet ( )   2. Hayır ( )

9. Çoklu Zeka Kuramını Derslerinizde Uygulama Konusunda Kendinizi Ne Derecede Yeterli Görüyorsunuz?

1. Hiç ( )   2. Az ( )   3. Çok ( )

10.Çoklu Zeka Kuramını Sosyal Bilgiler Dersinde Hangi Sıklıkta Kullanıyorsunuz?

1. Her zaman ( )   2. Bazen ( )   3. Hiçbir Zaman ( )

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme Sürecini Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirme Anketi

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
11.Yenilenen İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.					
12.Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabının, çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.					
13.Sosyal Bilgiler ders kitabının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.					
14.Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabının çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum.					
15.Çoklu zeka kuramını derslerin öğretiminde kullanılan en etkili kuramlardan biri olarak görüyorum.					
16.Çoklu zeka kuramını, bireysel farklılıkları dikkate alan bir kuram olduğu için derslerimde kullanıyorum.					
17.Öğrencilerimin sahip oldukları zekâ alanlarını belirlerken çoklu zeka envanteri kullanıyorum.					
18.Dersimde her zeka alanına eşit şekilde yer veriyorum.					
19.Sosyal Bilgiler dersinde öğretim sürecini, öğrencilerimin sahip oldukları zeka alanlarını geliştirecek çeşitli etkinliklere yer vererek sürdürüyorum.					
20.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramına göre etkinlik hazırlarken öğretmen kılavuz kitabından yararlanıyorum.					
21.Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerde, her zeka alanına eşit şekilde yer verildiğini düşünüyorum.					
22.Çoklu zeka kuramı sayesinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklere daha aktif katılacaklarını düşünüyorum.					
23.Sosyal Bilgiler dersini çoklu zeka kuramına göre işlerken her zaman farklı yöntem ve teknikleri kullanmayı tercih ediyorum.					
24.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygularken zaman sıkıntısı yaşamıyorum.					
25.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygularken araç-gereç bulmakta zorlanmıyorum.					
26.Sosyal Bilgiler dersinde çoklu zeka kuramını uygulayabilmek için sınıf mevcudlarının yeterli düzeyde olduğunu düşünüyorum.					
27.Eğitim ortamlarının çoklu zeka kuramına göre zenginleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.					

15 Ekim 2010

Sayı : B.08.4.MEM.4.48.00.05.322/ 25493
Konu : Anket Çalışması

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Muteber GÜMÜŞ'ün "İlköğretim I. Kademe (5. Sınıf) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenme Öğretme Sürecinin Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirilmesi " konulu tez çalışması kapsamında hazırlamış olduğu ölçekleri, 18/10/2010 – 24/01/2011 tarihleri arasında ekli listede belirtilen okullarda uygulaması ile ilgili Muğla Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 07/10/2010 tarih ve 8033 sayılı yazısı ile ekleri ve Araştırma Değerlendirme Formu ilişikte sunulmuştur.

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Muteber GÜMÜŞ'ün "İlköğretim I. Kademe (5. Sınıf) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenme Öğretme Sürecinin Çoklu Zeka Kuramına Göre Değerlendirilmesi " konulu tez çalışması kapsamında hazırlamış olduğu ölçekleri, 18/10/2010 – 24/01/2011 tarihleri arasında ekli listede belirtilen okullarda, eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla Okul Müdürünün uygun görmesi halinde ve uygun göreceği saatlerde, ilgi Yönergenin 13. maddesinde belirtilen esaslar dikkate alınmak kaydıyla uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

OLUR
15.10.2010
Faruk Necmi KURT
Vali a.
Vali Yardımcısı

Mehmet Ali CAN
Millî Eğitim Müdürü V.

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Muteber GÜMÜŞ

Doğum Yeri : MUĞLA/ Merkez

Doğum Yılı : 05.01.1982

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1996-1999 : Muğla Süper Lise

Lisans 2001- 2005 : Dokuz Eylül Üniversitesi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2005-2008 : 5 Mayıs İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni

2008-2011 : Ören İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni

2011- ..... : Dokuzçam İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni